

Cervantes

Igen, van, amit végleges értelemmel elneveztünk, meg lehet szólítani, idézni lehet, odahívni, mozgósítani, bevetni. Ezek közül a véglegesen kinevezett és behívott fogalmak között vannak olyan seregek, mint valami római légiók, be lehet vetni őket tekintélyes terepek megszállására. És vannak csak ritka, fél kézen felsorolható osztagok, mint az ide-oda állítható szenteké. Fő, hogy tekintélyük kikezdehetetlen, megfellebbezhetetlen legyen.

Ilyen a Cervantes-féle hadseregcsoporthoz, mely nem olyan megszámlálhatatlan, mint Rommell tábornok siserehada, vagy Galliában cézárak légiói, legfennebb kétszemélyes. Egyfelől maga az író, másrészt maga Don Quijote.

Ilyen kis létszámú egység a tizenkét apostol, melyet egy létszámkiesési vita után Pállal töltöttek fel, aki eredetileg egyenesen az ellenkező oldalon szolgált. Egyféle előjel-megváltató, egységet meghúzó gesztusok is jellemzők a képletek kialakulására. Hiszen Cervantesről, megannyi élménye és kalandja végén egyáltalán nem lehet ugyanazt állítani, mint termékéről, a szomorú, a búsképű, a mindent megértő, elrendező lovagról, mégiscsak ő a csattanó. Úgy 1616 óta úgyszólván egyedül szolgál és testesít meg mindent. De hát apostol-ügyben sincs meg a vitán felüli összeolvadás. Péter és Pál „tudjuk nyárban” és összehatásban együtt hatnak, de a korai különbségek más-más elágazások mentén jönnek velük és általuk máig. Pálnak egyszer kellett mondani, és amihez állt, az most is áll, bár Péternek a hajnalig tartó mozgalmi hűtlenség után még oda kellett szólni, hogy „quo vadis”, mikor a sziklaszilárdsága újból megingott.

Fárasztó a mozgást értékelni és kísérni, megérteni a levezetések és szájakon keresztül a következés következetességét követni. Mégis ez az ember dolga. Arisztotelész sok helyőrségben és akadémiában szolgált jól, kivétel nélkül és megfellebbezhetetlenül. Platónról el kell mondani, hogy neo-, sőt post-platonikus alapról is vissza-visszatér. Szókratész bácsinak elvitathatatlan érdeme a mártírium, s hogy ennek elviselése kapcsán ő lett az elindítója, a kilendítője az örökmozgásnak. Már akiének. A megingathatatlan igazságok külön és név nélkül tömörülnek. Mint valami bank vagy tröszt vagy globalizált érdekeltség szenvtelensége. Ők vannak örökre a legközelebb önmagukhoz. Az ember természeti erőnek tekintheti őket. Pedig nem azok. Egyetlen pompeji éjjeli őr, aki mások helyett, mások szolgálatában megérzi a gázszagot, többet tehet értük. Hát még egy-egy János vagy Péter vagy Pál! Hát még egy bekerítésből sikerrel kitörő Don-kanyari Cervantes és csicskája, Don Quijote. Nincs olyan esetlen a kultúrával, vallással, mítosszal, mesével megfertőzött két lábon maradó Mauglik között, aki ne volna eredményesebb. Ha nem hagyja magát!

Lászlóffy Aladár

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

X. évfolyam I. szám

Kiadja a Cédrus Művészeti Alapítvány megbízásából a Napkút Kiadó Kft. Megjelenik évente tízszer.
Főszerkesztő: **Szondi György**. Szerkesztik: **Bába Szilvia** (művelődés), **Balázs Géza** (nyelv-
művelés), **Bognár Antal** (próza), **Elek Szilvia** (zene), **Király Farkas** (vers), **Kovács Ildikó** (szöveggyűjtés),
Sebeők János (környezet), **Szondi Bence** (törvelés), **Vincze Ferenc** (műbírálat), **Wehner Tibor** (művészet).

Szerkesztőségvezető: **Molnár Noémi**. Terjesztés: **Németh Lóránt**.

Napút-kör: **Csűrös Miklós, Gráfik Imre, Hankiss Elemér, Dr. Koncz Gábor, Lászlóffy Aladár,
Radnóti Zsuzsa, Sánta Ferenc, Schwajda György, Konrad Sütarski**. (tiszteltetbeli konzulensek).

Alapította: **Masszi Péter**. Lapterv: **Gosztola Gábor**.

Szerkesztőség: 1014 Budapest, Szentháromság tér 6. mf. 29. • Telefon/fax: (1) 225-3474

E-mail: napkut@gmail.com • Honlap: www.napkut.hu

Nyomdai kivitelezés: Érdi Rózsa Nyomda. Terjeszti a Hírker Rt. és az NH Rt.

ISSN: 1419-4082

Onnan nézek szertesét
(Lászlóffy Aladár rovata) . . . . . borítóbelső

Előter

Balogh Robert: Höhő 3

Gyárfás Endre: Lúdas Matyi 2007 9

Téka

Kardos Gy. József: A szellem fölénye 12

Fénykör

András Sándor: Szökőév – szökőnap 21

Ladik Katalin: Ajándék-álom 24

Prágai Tamás: A szabadulóművész 25

Szakonyi Károly: Idő, idő 28

Oláh Tamás: Cédrus 31

Batári Gábor: Füst; Metanoia; Fohász 32

Bogdán László: A londoni mindszenetek 34

P. Papp Zoltán: Csorbítatlan; Kettőspont;
Mire valók 36

Fecske Csaba: Gyerekkor; Ivárgyó;
Lány a vonaton 38

Borbély András: Között; A kert pusztulása;
Francis Bacon tyúkjai; Kőbánya fölött 40

Szótár

Balázs Géza: Szódaraboló 43

Fehér Renátó: (Vissza)nézőpont;
A mozigépész sejtje; Előjáték; Papírmedál 48

Örködy Kornél: Káromkodások 50

Berek

Császár Levente: Mozi 53

Vadas Vera: Kozmetik'; Sztár/Modell 57

Égalj

Hévíz, az élet forrása 60

Tárlat

Wehner Tibor: Kapingáló tyúk, repülő hal,
legelésző játékszarvas 62

Regős István festményei
(a színes mellékleten)

Hangszóló

Kornéli Bea: Fiktív levelek Mirának 65

Hetedhét

- Leonyid Volodarszkij: Hárfát illet...;
Sokat tesz a hálás és jó szó...; Janus-arcú
Moszkva (Cseh Károly fordításai) 69
Luko Paljetak: Nektár 71
Zorica Radaković: Megölni a jövőt
(Borbély János fordításai) 72
Tatjana Gromača: Havat lapátoló fickók
(Fenyvesi Ottó fordítása) 73
Edgar Allen Poe: A holló
(Szöllősi Mátyás fordítása) 74
Siegfried Lenz: Egy kellemes temetés
(Szalai Lajos fordítása) 77

Mustra

- Barok Márk: Micimackó barátai 81
Ébert Tibor: A kacsintás 87
Noth Zsuzsánna: Szinkronidők 91
Novák Valentin: Tanmesék 95
Karafta Gyula: A csere; A nagy pech 102
Borbáth Péter: Bezeg és Bazga: A Bazgabúz 104
Marosán Tamás: Elvonítkoztatás; Spílus . . . 108

Ablak

- Jenei Miklós: Humoreszk Házsongárdon
(Marosán Tamás: Legyőztem az egészséget) 111
Dobás Kata: Aranyleveles kanalizáció
(Lackfi János: Halottnéző.) 112
Pósa Zoltán: Költőnek született
(Sebők Éva pályáíve) 115
Zsávolya Zoltán: Nyugat-fixáció 120
Koppány Zsolt: 100 éves a Nyugat! 123
Albert Gábor: Az ellentmondás szabadsága 125

Pénzes sarok

- Szlanka András: Ötpengős 1938-ból. 129

Illusztrációk

- Gyulai Líviusz linómetszete 8
Regős István festményei 47, 960, 106

Melléklet

Káva Téka - Napút-füzetek 21.

- Papp Ágnes Klára: Mese, mítosz és modernség
(A modern műmese kétarcúsága)

NAPÚT

Irodalom, művészet,
környezet

X. évfolyam I. szám

Ajándék, kedély

FÖLDLÉGGÖMB

E számunk képzőművész vendége, **Regős István** Munkácsy-díjas festő-művész 1954. szeptember 17-én született Budapesten. 1980-ban a Magyar Képzőművészeti Főiskola festő szakán szerzett diplomát. Mestere Sváby Lajos. 1986-tól tagja a Fiatal Képzőművészek Stúdiójának, a Magyar Festők Társaságának, a Szentendrei Grafikai Műhelynek és alapító tagja a szentendrei ARTéria Galériának. Szentendrén él és dolgozik.

Balogh Robert

Höhö

Kényszeres kortárs irodalmi nevetetés,
posztmodern, entertainment, vagy amit akartok...

Seregszemle. Rejtő Jenő és Karinthy Frigyes állhatna legelől vállvetve párban, aztán Szathmári Sándor és Örkény István. Ha szigorú vagyok, akkor csak Örkény és Karinthy, ha humorról esik szó a magyar irodalomban, a többiek? Elmehetnek haza!

Illetve vannak kivételek. Mikszáth Kálmán, Weöres Sándor, Tamkó Sirató Károly, (Rímhányó) Romhányi József...

Na és a kortárs írók humora? Ha egy estet kellene összeállítanom sebtében, kivel kezdhetném? Mondjuk Garaczi Lászlóval, aki a nyelviségre, retro-elemekre építve emlékezik – *Egy leműr feljegyzéseiből* olvashatna, utána Németh Gábor illene, aki mindent letarolna, szétzilálna. Tud nevetetni Kornis Mihály is, a szürrealitásból és egy szorongó, kövérkés kisgyermek világképéből táplálkozó, erőteljes nyelviségre épülő, bölcs humora egyedi, ahogy Forgách Andrásé is az, ő a taoista bölcséletből merít, s ezt vegyíti a közép-európai valóságra reflektáló szemszögével, vagy Hay János is nagyágyú ezen a téren, minimalista mód, szociológia háttérrel, mondjuk egy árokkaparó falusi közmunkás szemszögéből nézi a „pestieket”, hogy milyen kurva szar nekik a 7-es buszon nyomorogni, s mindezt egy atomjaira bomlott nyelvvel és sok ismétléssel teszi, az eredmény traumatikus, vagy Podmaniczky Szilárd mélyen bölcs, abszurd, mélabús, szeretetteljes humorát is szeretem, de ott van a mindig vidámfiú Grencsó Krisztián a maga pletykáival, vagy Cserna Szabó András, mondjuk a másnapos szakácskönyvével, de tetőpontnak meghagynám Tolnai Ottó egészen különleges minőségű, földi-égi szépségű humorát. Gondoljunk csak a *Mi lesz, ha össze-ragadunk, mint a kutya!* című novellájára – melynek szereplői idős emberek (ezt csak egy későbbi kijelentésem miatt jegyzem meg), de persze a Tolnai-univerzum nemcsak humoros, hanem annál jóval több. Nem fekete, zöld vagy barna ez a humor, nem alpári, vulgáris vagy finomkodó, nehéz rá jelzőt találni. Kihagyhatatlan lenne Orbán János Dénes, aki a székely Micimackóval vagy Hófehérkével röhögtetne, mellette állhatna Fekete Attila is a dévajásaival, de Balla D. Károly is ide illenék, elméncségeivel, furcsaságával mindig meghökkentő tud lenni – ha akar. A sor folytatható még sok névvel (Lászlóffy Aladár, Zalán Tibor, Schilling Árpád, Csehy Zoltán, Varró Dániel, Hász Róbert, Haklik Norbert és talán a saját magaméval is), de a posztmodern kortárs irodalom nemcsak a befogadót vagy a művet helyezi ironikus térbe, hanem gyakorta saját magát is. Talán ezért lehet az, hogy a felolvasóestjeinken majdhogynem csak egyetlenegy dologgal lehetett hatni a közönségre. A poénnal. Közönyt vált ki a pátosz, az őszinte érzelem szintén. Az lesz a legnagyobb király, akié a nagyobb poén.

A legjobb prózaíró számomra Tar Sándor, egyáltalán nem humoros, vagy kedves költőm Borbély Szilárd, egyetlen vicces sorára sem emlékszem. Nevettette vagyunk mint közönség, valami helyett nevetünk, ezt járom körül, miért is kell gombnyomásra nevetni.

Eszközök. Ha a posztmodern eszközrendszerét sorolom: paródia, beszélő nevek, falszifikáció, palimpszeszt, kabaré, montázs, idézetek, groteszk, ön-ironia, a nyelv lebontása, váltása, szimultán alkalmazása korszerűnek és korszerűtlennek (stílus, kulturális, történeti korszaknak)... akár Petőfi *A helység kalapácsáról* is értekezhetnék itt mint a posztmodern iskolapéldájáról, szinte a teljes eszköztárat felvonultatja, igaz, egy egészen másképpen romantikus korszakban, mint a jelenlegi.

Entertainment. Azt a mai kulturális folyamatot, amelyet az entertainment – röviden, egyszerűen szórakoztatás – címszóval illethetünk, nevezhetnénk másnak is, talán a posztmodern következményének, de azt csak későbbi korok dönthetik el, melyikük a tyúk, s melyik a tojás. Az a kijelentés, hogy a szórakoztatás átvette a világuralmat, sőt a világhatalmat – média, politika, gazdasági, művészeti értelemben egyaránt –, szinkron nézőpontból nem tűnik fellengzősnek. Sőt, elragadtatás nélkül kijelenthető, a hírműsorok is show-ként működnek, show-elem a lezuhant repülőgép egyetlen túlélője, a sztori megfilmesítési joga eladható, a véres túszerződés szenzáció, egy élesben közvetített partraszállás százmilliókat ültet a képernyők elé...

A tudomány sem járt másként, létezik az úgynevezett infotainment is. A globalizációt a pénz, az áru és az információ gát nélküli áramlása alakította ki, addig él, amíg mindezek együttes ide-oda mozgása fennáll. A globalizált kultúra ugyanígy működik, a brazil szappanopera lassan kibomló konfliktusa éppúgy érthető egy finn rénszarvastenyésztő számára, mint egy kínai rizstermesztőnek (pl.: a nő azért sír, mert elvesztette gyermekét, vagy ugyanez amerikai változatban is világsiker: Jockie a Dallasban azért gonosz, mert... Ez utóbbi sorozat hazai sikerét jellemezte, hogy csak péntek esténként lehetett néptelen utcákon sétálni!)

Az energiabefektetést igénylő műélvezetnek, amely az úgynevezett unalmas esztétizálás vétkében fetreng és klasszikus, premodern, modern művek élvezetében nyilvánulna meg, önmagában nem sok esélye maradt a globalizálódó kultúrában, csak transzformálva, felgyorsítva, lebutítva. Például Shakespeare helyett ott a S.Ö.R. (Shakespeare Összes Rövidítve).

A szépirodalom olvasásának sem sok esélye maradt, mert bár esetenként tematizált showműsorok keretében felszínre kerülhet ez a kikapcsolódási forma is, de akkor az már inkább nevezhető edutainment-nek. A választási vitaműsor politainment... A lényeg az, hogy minél szórakoztatóbb legyen, alázzák egymást a politikusok, politológusok, vonuljon ki valaki sértődötten, netán verekedjenek össze, és rögtön garantált a világhír.

A régebbi elit és tömegkultúra felosztás helyét valami egészen más vette át. Egy olyan folyamat zajlott le, amely a művészetet is áttranszformálta, jellemezhetjük ezt egy zenei szakszóval: crossower, stíluskeresztezés, legyen erre példa Vivaldi *Négy évszak* című műve akár popzenei, metál vagy techno átiratban, vagy csengőhangként, de tovább él.

Az az író, aki tudatosan vagy anélkül, de nem rendezi át valamelyest írásképet az aktuális viszonylatoknak megfelelően, csapdahelyzetbe kerül (unja és nem, vagy csak alig érti a közönsége, amely ráadásul lassanként kihal), aki viszont átrendezi, amit át tud, az szintén csapdába kerül, a megfelelés csapdájába. Tipikus vagy-vagy szituáció. Majdnem mindenkit elért a kergekór – alias Sören Kierkegaard.

Előbb a helyzet nyerteseiről szólok, akik tudatosan vagy anélkül, de összehozták a klasszikus műveltség tradícióját a késői modernitás próza-vívmányaival. Milan Kundera lehet a legjobb példa erre, talán Nobel-díjat is kap érte egyszer. Zseniális művészi gesztussal regényformát teremtett, ugyan a második regényét olvasva már unalmasabb, uniformizált e forma, de első pillantásra lenyűgöző. Egy krimi és Goethe-szál vegyítve, hol teljes komolysággal, hol ironikusan...

A rendszerváltozással együtt a nagy eszmék feloldódni látszanak, ellehetetlenültek, nevetségesnek tűnnek azok, akik nem vették észre, elmúlt a diktatúra, szükségtelen a kettős kódolású beszédmód, amikor nyíltan ki lehet fejteni bármely napilapban a „súlyos mondanivalót”. Alig valami maradt megkérdőjelezhetetlen. Talán az emberi szabadságjogok, s néhány demokratikus alapjog. Ha lehántjuk a korábbi kettős kódolású művekről az eszmei mondanivalót, a kódolt beszéd mögött gyakorta egy sovány sztori rejlik. Mészöly Miklós *Ablakmosója* kamaszként sokat jelentett a színházban, anno megjelentetése okán egy folyóiratot is (Jelenkor) majdnem megszüntettek, tavaly újraolvastam, csalódtam. Ugyanígy jártam az *Egy lócsiszár virágvasárnapja* című Sütő András-darabbal, teljesen mást jelentett a rendszerváltozás előtt, mint most. Egészen érdekes újraolvasni műveket. Spiró György *Imposztora* ma alig-alig hordoz valamit abból, amikor még volt mi ellen szólnia (megszálló hatalom), érdekes módon a *Csirkefej* működőképes maradt. Szakonyi Károly egykori nagy sikere, az *Adáshiba* nyögvenyelős a mai színpadokon, ellenben Csurka István *Házmestersiratója* vagy a *Döglött aknája* eleven szöveg (más kérdés, hogy az írója, önbeteljesítő jóslatként műve szereplőjévé vált politikusi működése okán).

Bonus (egykori, 1995-ben elhangzott egyetemi kiselőadásom alapján). Az irodalmi humor kérdésköréből kihagyhatatlan a fiatal Esterházy *Termelési-regénnyel* záruló korszaka, ide illik Georg Wilhelm Friedrich Hegel, a berlini egyetemen, 1830-ban tartott esztétikai előadásainak néhány sora, íme:

„Az igazi humorhoz, amely.... ....a hibáktól és torzulásoktól távol akar maradni... hozzátartozik a szellem igazi mélysége és gazdagsága, amikor a költő valóban kifejezően emeli ki a csak szubjektív módon látszattal bírót, és az esetlegességekből, a pusztá ötletből elővillantja azt, ami szubsztanciális.” (*Esztétika*. Rövidített változat. Fordította Tandori Dezső. Gondolat, 1979, 238. o.)

És igen, Esterházy már-már maga a posztmodern humor bonusa, de valaha képes volt *elővillantani* is.

Tandori Dezső *Egy talált tárgy megtisztítása* (1973) című verseskötete mellett Esterházy Péter: *Bevezetés a szépirodalomba – Az enfarkába harapó posztmodern kelgyó* a magyar (posztmodern) irodalom egyik legnagyobb teljesítménye.

Ez a könyv egy lexikon, nemcsak a mérete, de az idézetként szerepeltetett végtelen névsor láttán is annak vehetjük. És kordokumentumnak is. Vagy ön-

célú, nyelvi játéknak. A *Függő* kilencvenoldalas mondata mindössze vesszőkkel központosítva, vagy az Esterházyakról szóló Danilo Kiš-novella átfogalmazása (*Mily dicső a hazáért halni*) mi más lenne, mint játék. Intellektuális móka s kacagás, amely oly fokon volt kódolt, hogy az akkori létező cenzúrán is átcsúszott, vagy átengedték, netán a cenzúrának is volt humora?

A *Bevezetés a szépirodalomba* 1986-ban jelent meg először. Tulajdonképpen szerkesztett gyűjteménye a szerző 1978 és 1984 között keletkezett és megjelent műveinek. Önálló írások, melyek magukban is megállják a helyüket, de az egyetlen könyvbe emeléssel új kontextusok keletkeztek. Mármint ha figyelünk ilyesmire.

Esterházy viszonya a szövegekhez nemcsak írói, hanem szerkesztését tekintve képzőművészi is. Az *Iskola a határon* iránti gesztusát – egyetlen lapra másolta kézzel a teljes regényt – elsősorban tiszteletadásnak, másodsorban mégiscsak viccnek értelmezzük. E. P. gátlástalanul használ jelölt, jelöletlen vendégszövegeket ironizálás céljából – mert azért valami felé csak halad a történet.

A *Függő* úgy nagyjából a tinédzserkort járja körül. A kort, a szexualitást, a politikát. Szerepel itt Csáth Géza, Kafka K.-ja is, Kosztolányitól s másoktól is folyton-folyvást idéz a szerző.

A *Kis Magyar Pornográfia* kétféle humortípussal szolgál, a könnyeddel: Rákosi Mátyás és az ávosok népmesei, Mátyás királyos anekdotáira, vagy egy nőszemély szexuálisan túlfűtött történeteire gondolok. Akad a regényben nehezebben hozzáférhető humor. Az egyik fejezetben átfordíthatjuk a csupa kérdő mondatot kijelentővé. A másikban pedig olyan szöveg is szerepel, mint egy rangos folyóirat Esterházy-szöveg közlését megtagadó levele, egy ettől már eltérő értelmet adó környezetben.

Érdekes, hogy kiadták '82-ben a *Ki szavatol a lady biztonságáért?*-t. Daisy a travesztita táncosnő, nőnek öltözött-maszkírozott férfi, aki fellép egy night-clubban, és a főhőssel flörtöl, de még ennél is pikánsabb az, hogy a *Bevezetés...* egyik szövegében '56-ot forradalomnak nevezte a szerző. Ez hogy csúszhatott át a cenzúrán?

A *szív segédigéi* egyszerre intertextus – Peter Handke *Vágy nélkül boldog-talanjának* átirata – és talán biográfia, talán nem. De akad még a kötetben szövevényes utalásrendszer és folyamatos önidézés, melyet értelmezendő, a szerző a többszöri elolvasásra buzdít. Vagy ez is csak egy vicc?

A könyv keretpoénját két „kifelé” nyíló zárójel adta, egy a könyv elején s egy a végén, amely utalhat arra, hogy közrefogja a borítón kívüli világot, vagy a világ van zárójelben, nem a *Bevezetés*, melyet újraolvasva megállapítható: a kordokumentum jellegű passzusokon túl, mai szemmel is nagyon nagy szabadságfokon megmozgatott irodalmi apparátus jóval több annál, mint egy hatalmas íráskészségű ember szemtelen viccelődése a rendszerrel. Kicsit úgy járhat E. P., mint Brecht a *Baal* című darabjával, az expresszionizmus ellenében írta, s az maradt az egyetlen expresszionista darab, amely bemutatható.

Malus. Nem túl elegáns tőlem, de most a posztmodern irodalom malusáról esik majd szó (eddig tartott a bonus). A taglalt történetekben semmi humor nincsen, csupán maga a koppintási folyamat nevetséges, ez lenne a posztmodern humora, ami eddig volt, az a posztmodern humor.

Érdekes tanmese, amely Breat Eston Ellis *Amerikai pszichójával* történt, világsiker, igaz, csak egy évtized után filmesítették meg. Több könyvre mondják azt: nem jöhetett volna létre, ha nem írta volna meg előtte Ellis, így Houellebecq: *Elemi részecskékjére*, s még inkább elmondható ez Tisza Kata *Magyar pszichójára*.

Breat Eston Ellis botránykönyvének hőse klasszikus sorozatgyilkos, egy perverz, szadista yuppie, aki módszereit, kézjegyét valós példaképeitől veszi át, áldozatait előszeretettel választja egy nőtípusból: szőke, nagy mellű, huszonéves nő. Tetteit bevált sémák szerint követi el – könnyen felállítható a sorozatgyilkos profilja.

A regény megjelenési éve 1991. David Lynch *Twin Peaks* című kultuszfilmje uralta korszak volt ez (ki is ölte meg Lara Palmert?), s ahogy Lynch filmjének utolsó pár részét tulajdonképpen ugyanabban a szobában forgatták (lehet ezt posztmodern gesztusnak is értelmezni, de a valóságban elfogyott a producer pénze), úgy Breat Eston Ellis cselekményszegény, steril, minimalista prózája is hasonlóan tűnik, komoly kihívást jelentett az olvasó számára, s később a filmadaptációnak is – nem is sikerült a belőle forgatott mozi.

Az *Amerikai psycho* egyszerre kesernyés, szatirikus szappanoperával lepezett megrázó sorstragédia, amelynek hőse hiába hord Armani inget, Rolex karórát, eszik trendi éttermekben, mégis közel áll Oidipuszhoz, végül is a maga tetteivel okozza saját halálát. A főhős a cselekményben előrehaladva egyre tisztábban látja Manhattant felhőkarcolóinak üres eget visszaverő üvegfelületeit, amelyek meghatározzák virtuális rokonaival, barátaival és üzletfeleivel való tét és viszonyait:

„Az élet olyan, mint egy folytatásos börtönszék, mely maga változik szappanoperává”.

A történet attól lesz kerek, hogy a hős a maga módján összeütközésbe kerül a hübriszzel. A reményvesztett yuppie rezignáltan vallja be a bukását titkárnőjének:

„Mesterségesen létrehozott én vagyok (...) hiába nézek farkasszemet rémtetteim igazságaival, a katarzis elmarad: nem szerzek mélyebb tudást magamról...”

Az európai psychónak is nevezett könyv – Houellebecq *Elemi részecskékje* – irodalmi újítása az, hogy a szinte permanens erotikus jelenetsor szatirikusan hat, mert örömszerzés helyett a szomorúságot teszi a kvázipornó középpontjába. Ebben a könyvben mindenki élvezhet mindenkivel, akivel hajlandó, s ebben az utópikus világban ráunnak a szexre, s ami marad, valami orgazmusféle, ennyi az egyetlen jó a földi életben, de csak a negyvenen aluliaknak. Aki elmúlt ennyi, már eleve vesztes. Akad itt még Sartre-ra – *A másik a pokol*, és '68-ra is utalás. A regényben az egyetlen megváltást az örök nőiség adja szingliek képében, de ez a megváltás csak átmeneti lehet.

Tisza Kata *Magyar pszichójában* hosszabb-rövidebb frusztráltan önértelmező-önelemző, filozofikus (vagy inkább annak is vehető) monológok, párbeszédek és sztorik, némi szexepizódok váltogatják egymást, bármiféle rendszer nélkül, már-már a humort is nélkülözve.

Klára – a főszereplő – egyszerre érzékeny s provokatív is, megosztó alaptermészet, mindeközben tanítani akar, méghozzá a festészet által:

„Az avantgárd nő legyőzi a szent teheneiket.”

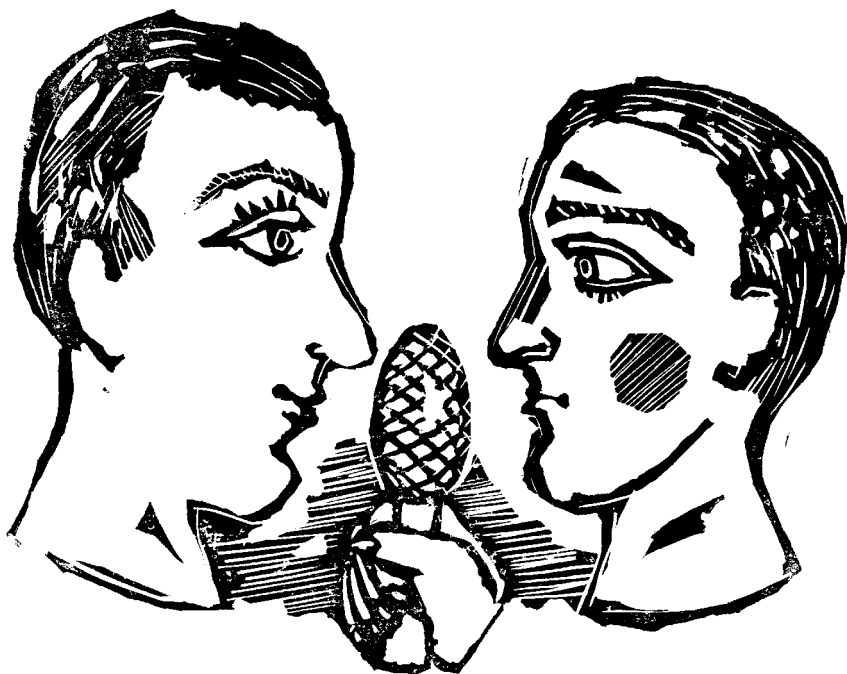

Mi más téma lehetne, mint a fasz és pinaszőr? Ez nem vicc, komolyan van véve a regényben, melynek a végére az addig néha tematizáltan identitását kereső Klára a narrátor tudósítása szerint egy kocsmában trécselve megtalálja istent, s egyből leszámol a teljes regényben taglalt frusztrációval:

„A Múlttal szakítani kell”, természetesen a felelősséget is hárítja: „éretlen még ez az ország”.

Ez a könyv nem képezhetné komolyabb irodalmi elemzés tárgyát, mert a siker által „globalizált hatású” *Amerikai psycho* sugallta életformával szemben nem tudta megszólaltatni helyesen a maga lokálisát, amely viszont az osztrák szerzőnek *Az elemi részecskékben* sikerült. Mi miatt született meg a *Magyar pszicho*? A két könyv sikere miatt valóságosabbá vált, mint a realitás, s ez a pénz által működtetett rendszer megkívánta ennek a regénynek a honosítását – hozzáteszem –, csak mert akadt némi szabad nyomdai kapacitás, s a kiadó a szerzőjét felépíti, reklám is társult hozzá. Ez így már-már vicc, de ideillik a Bécs–Prága–Budapest fémjelezte régióba, s lehet róla beszélni, mert létezik még az a sajátos humor, a közép-európaiságot jellemző ironia s önironia, amelyről csak remélhetjük, hogy a globalizációs folyamatban nem vész el teljesen, s megmarad a szabadságunk arra, hogy továbbra is éppúgy nevessünk magunkon, jó vicceken, sőt: kinevessük a talmiságot.

Elhangzott a 2007. évi Csokonai Irodalmi Napokon (Hévíz, október 13.)

GYULAI LÍVIUSZ LINÓMETSZETE

Gyárfás Endre

Lúdas Matyi 2007

E L S Ő L E V O N Á S

Hajdann, egy faluban, a' Nyírenn-é vagy az Erdő
háton, bárhol, Krisztus után jó kétezer évvel
főhősöm, Lúdas Matyi, régi baromfitenyésztő,
csődbe jutott, s már számláit sem tudta fizetni.

Anyja a nyugdíjából tengődött, szeretője
más ágyába heverve remélte, hogy eljut a csúcsig.
(Korlátlan hitelű kártyát értünk ama csúcson.)

Munkát kéne találnom, töprengett Matyi búsan,
sok mindent tudok én, van mesterségem ezernyi.

Csakhogy a munkaerőpiacon *szükség* vala bőven:
szűk/lehető/ség, s nem jó dolgos férfira szükség.

Kölcsönkért, hitelért kuncsorgott, ámde hiába,
mert hitel annak jár, akinek már van valamicske.

Ekkor – mint aki éppen a tenger habjaival küzd,
s érzi, hogy őt várják ma a cápák munkaebédre,

mentőcsónakot áhít, s lám, már jó is a csónak –
megpillant egy szót a lapokban: „MUNKAAJÁNLAT.

Döbrögi káéfté felvesz jószágához is értő

dolgos munkaerőt. Az az egy feltétele van csak,
hogy befizessen a csekkszámolánkra egy összeget, aztán
várjon az értesítésre, hogy ekkor és ekkor a munkát
kezdheti. Hol s mi a munka, no persze, tudatjuk időben.”

Nem piti aprópénz ez az összeg, ámde megéri,
így gondolta Matyink, s kölcsönt kunyerálva kamatra
végre kinyögte, s nyomban a csekkszámolára utalta.

Várt, csak várt, de napok, hetek úgy múltak, hogy a válasz
nem jött meg, sem postával, sem postagalambbal.

(Bár egy jó sült/posta/galambra a szája megéhült.)

Nem bírván cérnával, végül fölmene Lúdas,
ám az adott címen csak egy ócska üres telek állott,
s látta, a cégjegyzékben a Döbrögi-cég neve nincs meg.

Prókátornál, pandúrnál próbált kutakodni,

ám a csaló – hiszen az lehetett – eltűnt a homályban.

Csakhogy Mátyás föl nem adá, és kezde nyomozni.

Lám, a nyomok nyugatibb, módosb országba vezetnek.

Háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza,

esküdözik hősünk; nincs rá ok, hogy be ne tartsa.

M Á S O D I K L E V O N Á S

Túl a határon Döbrögi ingatlanban utazgat,
alkuszik, ad-vesz, majd pihenésül néha vadászgat.
Tudván ezt Matyi, most mint erdőbirtokos azzal
ámítgatja, hogy irtó gazdag az erdeje vadban,
ám maga nem szeret ártatlan lényekre tüzelni.
Felcsillan szeme DöbröGINEK, s bár óvatos ember,
hobbija ejti rabul: oly fontos a trófeagyűjtés,
hogy nem vizsgálódik eléggé, s rámegy a lépre.
Megszokván otthon, hogy könnyű semmibe venni
törvényt, környezetóvó vadvédelmi tilalmat,
járja az erdőt fegyveresen, rőtvedra lövöldöz.
Ott fut az őzbak, s ő ma bakot lő, tudja előre.
Hát bizony úgy lett. Drága bakot lőtt, mert Matyi által
aktivizált természetvédők jöttek azonnal.
Hányszor csattant furkósbotjuk Döbrögi hátán?
Tán a kakuk számolta csupán vagy az erdei visszhang.
Felbukkant Matyi végül, s így szólt: Íme, az első.
Sérelmét Lúdas már csak kétszer veri vissza.

H A R M A D I K L E V O N Á S

Sokba kerülhet az eltört csontok gyógykezelése
ott, hol Döbrögi túllőtt minden célon. Ezért hát
ismét itthon leste, hogyan lehet újra nyomulni.
Ím, a csodás szociális háló! Hogyha ügyes vagy,
foghatsz véle aranyhalat, és pompás lakomád lesz.
Lúdas mint hivatalnok Döbrögöt új feladattal
bízta meg: osszon szét ruhafélét rászorulóknak közt.
(Jószándék gyűjtötte halomba sokunk adományát.)
Hogy fog Döbrögi osztani? Mátyás tudta előre.
Jól ismerte a lelkét, bár nem volt pszichológus.
Nem tett mást Matyi, mint hogy a rászorulókat a raktár
környékére hívatta. De bottal gyertek, izente.
Éjfél tájt teherautóval jött Döbrögi halkan,
s kezdte rakodni a holmit, hogy jó pénzen eladja.
Ám ekkor botok illették ülepét, s nem akárhogy.
Felbukkant Matyi végül, s így szólt: Második ez már.
Még egyszer veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza.

N E G Y E D I K   L E V O N Á S

Döbrögi úr megtudta, ki volt a verés okozója.
 Bosszút megbosszulni olyan, mint sakkra ha sakkot
 adnánk, bár a megoldás végül mégis a matt lesz.
 Döbrögi összetoborzott néhány konditeremből
 öt-hat vállra (nem agyra) kigyúrt, tetovált deli fickót.
 (Ajkon, fülcimpán és más fityegőn vala pírshing.)
 Itt a fotó Matyiról, szólt megbízójuk, azonnal
 szóljatok, és magam állok a bandánk élire nyomban,
 én ütöm elsőnek, s azután a ti dolgotok immár,
 hogy palacsintává verjétek. Állom a cechet.

Tudvalevő, hogy nálunk minden hír kiszivárog.
 Tudta Matyink, mi az ábra, s nagy ravaszul kieszelte,
 hogy' fenyegethetné ama ütleget Döbrögit inkább,
 semmint őt, aki mellett óvón áll az igazság.
 Egy nagy maffia főnöke – bár nem fűzte barátság
 hozzá Lúdast – hajlandó volt már csak a balhé
 kedvéért is, hogy Matyi maszkját öltse magára.
 Így, Lúdas Matyiként ült golfklubjában egy este.
 Pincéreként álltak a testőrök körülötte.
 Pár esemes, ememes, és Döbrögi tudta, hol éri
 ellenségét tetten. A banda elindula rögvest
 – élén ő maga – és bőszen benyomultak a klubba.
 Éppen az ál-Matyihoz közelített Döbrögi ökle,
 ámde a maffiafőnök buzgó őrei máris
 ugrottak – ez a dolguk –, s verték Döbrögi hátát,
 majd elejét, tetejét, s hogy alulról mit kapa, mit sem,
 bízzuk az úri közönség gyermeki képzeletére!
 Csakhogy a többi, ki Döbrögi védelmére szegődött,
 megszolgálni akarván bérét, harcba vetette
 öklét, szíját, nuncsakuját, botját, karikását.
 Trója alatt sem zajlott ádázabb csata hajdan.
 Míg a gorillák küzdöttek, közibük keveredvén
 Döbrögit innen is, onnan is érte a férfias ütleget.
 Hordágyon volt már, amidőn meglátta: fölötte
 ott mosolyog Matyi, mint aki elvégezte a dolgát.
 Megkaptad, szólt Lúdas, lám, ez jár a csalónak.
 Megsarcoltad a munkát váró, jóhiszemű nép
 jó néhány tagját, még engemet is. De a bosszú
 végül mégis elért. Én megmondottam előre:
háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza.

Kardos Gy. József

A szellem fölénye

Humor, komikum, szatíra Arany János műveiben

Riedl Frigyes (Arany János, 1982. 211. o.) foglalja össze talán a legfrappánsabban Arany humorának gazdagságát és sokrétűségét, amelyeknek az alapja a sok szeretet és a sok csalódás (a meleg komolyság – hiszen a tréfa, a humor, a vígság mögött is komolyság, szomorúság, megennyhült fájdalom lappang –, a reflexiók hajlam, az önkritika, a megfigyelő józanság és a mély érzés). Ez a humor lehet szelíden enyelgő, népies, mélabús, keserű és rikítóan kétségbeejtő (azaz akasztófahumor).

Mert hogyan is mondja Riedl Frigyes? „Oly sokféle alakú, oly sok halmazállapotban jelentkezik humora, akár a víz a külvilágban; majd mint szökőkút fényes sugárban villan fel és ragyogó csöppekben hull vissza zengzetes medencéjébe; majd mint kis harmatkönnyű rezeg gyorsan múló virágokon, visszatükrözve – a napot. Majd olyan, mint a pásztás-eső: napfény előtt, napfény után. Hol hegyi vízomlásként szakad méla gránitsziklák közt, míg patakká nem szélesül, és vígan buborékolva völgynek nem zajong. Hol szürke felhő, melyre ragyogva görbül a napsugár szívta szivárvány; majd ismét borvíz gyanánt fakad a hegyoldalból csípős szénsav-ízzel és vasas zamattal.”

Bármily hihetetlennek tűnik is, az az Arany János, aki 1860-ban *Rendületlenül* című költeményében Vörösmarty Mihály Szózatának minden korban aktuális tanításait idézi vissza nemzetének, 1880-ban keserű paródiát ír ugyanezen mű nyitó versszakai alapján. A töredékben maradt (és csak a költő halála után megjelent) vers így hangzik:

„Hasadnak rendületlenül
Légy híve, oh magyar!
Bölcsődtől kezdve sírodig
Ezt ápolod, ezt takard.
A nagy világon ekívül
Nincs más, amit mivelj:
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt enned, innod kell.

Ez a föld, melyen annyiszor
Apáid vére folyt,
Ez a föld másra sem való,
Csak hogy eltékozzod.

Itt küzdtenek honért a hős
Árpádnak hadai;
Botorság volna ezt a hont
Neked fenntartani.

Szabadság! itten hordozák
Véres zászlóidat,
Szabad száj! itt csikorgatod
Véres fogaidat.”

(A verses művek idézeteinek forrása: *Arany János összes költeményei. I–III.* Szépirodalmi Könyvkiadó. 1964.)

Bár Arany *Széptani jegyzetek* című – két változatban is elkészült (1855, 1857) – tanulmányában élesen elkülöníti egymástól a humor, a komikum és a szatíra fogalmát – mint „az elme mindennapos tisztálkodásának” (Jules Renard – francia regény- és drámaíró, 1864–1910) három fokozatát –,

rá is érvényesek lehetnek Jókai Mór-nak „A magyar néphumorról” mondott szavai: „A humor csak szabad-elvű és felvilágosult népek tulajdona. Nemzetek, akik szeretik kimondani az igazságot; mikor nyíltan nem lehet, képes beszédben, tréfa színe alatt is; akiknek szelleme azon önállóságra jutott, ahonnan a jót a rossztul nem csupán a hagyományos hit, hanem saját ítélőtehetség tudja megkülönböztetni, akik a világosságnak szemébe mernek nézni, azoknál általános a humor.” (Jókai 1860-as akadémiai székfoglalójának részletét idézi Szalay Károly *Komikum, satíra, humor* című művében. 1983. 270. o.)

Jókai a „humor” fogalmába minden „komikus” jelenséget belefoglal, Arany viszont külön-külön foglalkozik az előbb említett három fokozattal: „A humor (melyet némelyek negélynek, mások szeszélynek neveznek, de nem elég helyesen) hasonlóképpen csak álarcát viseli a nevetésnek. Alapjában véve fölséges. Nevetéses álarcában rejtezett sírás. Élesen különbözik mind a satírától, mind a komikumtól. Mert a komikum tisztán csak nevetet, semmi keserű íz nem vegyülvén a nevetéshez. A komikus író nevet a világ bohóságain, mulatja magát és másokat velök. A satirikus író csúffá teszi azokat, hogy térjenek eszökre. A humoros író mély fájdalmat érez a világ romlásán, de nem lévén reménye javítani, kétségbeesetten kacag önmaga és a világ felett.” Arany szerint a satíra és a humor között az az alapvető különbség, hogy „a satíra javítani akar; a humora fájdalomból ered”. A satíra „mindig valami komoly célra törekszik”, „kineveti a hibákat, hogy javítson”. (A komikum csak gyönyörködtetni akar.) A satirikus „mintegy bírói tisztet gyakorol az emberek romlottsága felett, s az er-

kölcsi tanulságokat szembetűnővé teszi”. A „humoros egyén önmagát sem kíméli; fölülemelkedik emberen és világon s ezek megvetése indítja őt a nevetésre”. (Az idézetek Szalay Károly művei alapján: *A komikum breviáriuma*. 1970. 173. o. és *Komikum, satíra, humor*. 1983. 265–266. o.)

Hogy egy alkotó satirikus vagy humoros hangot üt-e meg műveiben, az magatartásától, valóságszemléletétől, megjelenítő és ábrázoló módszereitől, kifejezőeszközeitől függ. Nyilván a megkeseredett, csalódott, kiábrándult, a világot megvető művész humoros magatartása iróniát, illetve öniróniát szül, amely Arany munkásságának – pályakezdésétől fogva – szerves része lesz. Így érthető, hogy a *Szózat* travesztiája az eredeti mű pátoszát nem szentségtörésként változtatja át keserű, indulatos iróniává, hanem – mint a *Rendületlenül*ben is – a nemzetféltés, a következetes magyarságtudat mondatja ki a költővel kora jogos bírálatát. (Az irónia még a *Toldi*ban is fellelhető akkor, amikor a költő kijelenti: a mesét, a színhagyományt nem mindig kell szó szerint venni. Persze, ez az irónia *Az elveszett alkotmány* éles gúnyja, *A nagyidai cigányok* „fekete humora” és a *Bolond Istók* satírája nélkül jelenik meg.)

A humort, a „játszi nedv”-et a *Bolond Istók* első énekének (1850) bevezetésében így jeleníti meg a költő:

„Szeretem a hölgy szép szemét, midőn

Egyszerre könnyet hullat és mosolyg,
S a még le nem simult bánatredőn
Félénk örömmek kétes lángja bolyg.
Szeretem, hogyha – mint tavasz-me-
zőn

Árnyékot napfény – tréfa űz komolyt;
Ez a hullámos emberszív nedélye:
Halandó létünk cukrozott epéje.”

Tehát innen erednek Arany János ötletei, élcei, sziporkázó szellemességei, tréfái, jóízű leleményei, rejtvényei, szójátékai, rögtönzése, vidám és játékos rímei stb. Hiszen a csendes szavú, szelíd ember tud jókedvű is lenni, tud nevetni is. Ha a komoly dolgokat a tréfa szemüvegén keresztül nézi, humorosan (bár sokszor keserű humorral) bölcsekedik. „Örömét humorra mérsékli, bánatát humora enyhíti” – mondja róla Szinnyi Ferenc. (*Arany János humora*. Budapesti Szemle, 1905. 395. o.) Majd így folytatja: ez a „mélyről fakadó humor a költő lelkében gyökerezik”, amely humor „a legderültebb színezettől kezdve a legsötétebbig a legfinomabb árnyalati különbségek gazdag kivonata”-ként jelenik meg beszédében és írásaiban.

A szellem fölénye mindig megcsillan műveiben is. Komikus vénája, szatirikus hajlama, humoros attitűdje „mindig annak a nagy szellemnek védekezése volt, aki megkereste s elvállalta helyét a közönséges emberek között, s gazdag maradt a kietlenségben, emberséges akkor is, amikor kétségbe kellett esnie viszonyai embertelenségén”. (Keresztury Dezső: *Így élt Arany János*. 1974. 37–38. o.) Legnagyobb keserűségét fordítja rezignált humorba, hogy valahogy el tudja azt viselni. Csak így tud hű maradni a megvalósíthatatlan eszményekhez is.

Arany Csokonai, Kölcsey és Kant nyomdokain haladva alakítja ki humorról vallott felfogását. (Utóbbtól átveszi az ún. „kontraszt-elmélet”-et is.) Érti, hogy ami szokatlan, különös, furcsa, az nevetséges is. A nem megfelelő, az össze nem illő, az egymástól elütő dolgok, a következtetlenségek, a logikai botlások ésszerűtlenek, egymásnak ellentmondanak, és, mint (a) túlzások, (a) tévedések, (a) hibák és

(a) képtelenségek, komikusak. Ha ő ezeket a kívülálló fölényével bírálja, gúnyolja (lejárhatja) és leplezi le (megsemmisítve), akkor szatirikus művet alkot. Ha viszont az észlelt hibákkal szemben nem érzi magát fölényben, megérti, megbocsátja azokat, és feloldja az ellentéteket, humoros művek kerülnek ki tolla alól.

Iróniája önvédekezést, mentsvárat jelent kora valóságával szemben. Barátaihoz írt leveleiben is ezért lelhetjük fel a magára eszmélt játékos-méla humort, az önironikus és komoly személyességet, illetve a szeretett vagy becsült levelezőtárs stílusához való alkalmazkodást. Az 1850–60-as években a közhangulat és saját kedélye is a keserves idők átvészelését, a vigasztalást és a vigaszt, a sírva vigadást követeli meg a költőtől. Majd a viszonyokkal való elégedetlensége, az egyre sokasodó családi, illetve testi és lelki gondok, az öregedés jelentenek számára kimeríthetetlen témát a „keserű” humor területén is.

1848 előtt a reformkor lázas tevékenysége olyan magabiztosságot ad Aranyaknak is, amely alapján a hibákat, a konzervatív eszméket nevetségessé tudja tenni. (Ha kell, élesen ostromozva azokat.) Attól függően, hogy a kigúnyolt hibák kisebbek vagy nagyobbak, a költő szerint, „víg” vagy „komoly” szatíra keletkezik.

Arany öntudata, büszkesége (paraszti származásának következményeként) és az úri világ megvetése erősebbnek bizonyul önkínzó aggodalmainál, önvádoló és békés természeténél. S ezért fog bele *Az elveszett alkotmány* című, „lantjáró humoristico – satirico – allegorico – komikus valami”-be, amelyet 1845-ben küld el a Kisfaludy Társaság pályázatára.

A „magán-időtöltésül” keletkezett alkotás a Bihar vármegyében tapasztalt visszaélések, törvénytelenések, erőszakoskodások, ármánykodások nyomait viseli, és a nemességen kívül álló „népfi” szellemi és erkölcsi fölényét tükrözi a bírált és gúnyolt nemességgel szemben.

Az *elveszett alkotmány* műfaját valóban nehéz meghatározni, mert sokfajta elem keveredik benne. Olyan komikus eposz, amely tartalmilag pamflet, formailag travesztia. Arany úgy parodizálja a romantikusan dagályos és hexameteres nemesi eposzt, hogy a megyei konzervatívok és liberálisok civódásait, demagóg és hazug választási küzdelmeit groteszk gúnnal, tréfás és ironikus rögtönzésekkel, „kölcsonvett” külső formával ábrázolja. A realista és a fantasztikus keveredéséből létrejövő népi látásmód mindent groteszkké torzít, s így szélsőséges túlzások váltakoznak a játékos humorral és a kedves kötekedéssel. A folklorisztikus elemek pedig a korabeli újságírás és a politikai szólások hangnemével keverednek. „...kijavíthatatlan rongyot foltozni börtorság” – mondja a költő, s már kéziratának címlapján a barokk könyvek cikornyás, hosszadalmas elemeit figurázza ki. Majd következik a közállapotok kipellengérezése: egy reformkori követválasztás égi és földi hatalmakat egymás ellen vonultató háborújának gúnyos krónikája. (A mű előzményei: gúnyrajzok, ténybíró novellák és regények, és főleg Eötvös József *A falu jegyzője* című műve.) A hősi eposzok műfaji sajátosságait jelentéktelen, kisszerű, alantas hétköznapi tárgyra alkalmazza az alkotó. A tartalmi paródia mellett a stílári paródia is megtalálható a műben (az álünnepegyesség, a fellengzős stílus, a belső következtelenségek, a sablonosságok, a szer-

telenségek, a nemesi szónokiasság és dagályosság karikatúraszerű torzképeként).

Arany epébe, vitriolba mártja tollát, s úgy ostromozza az addig divatozó almanachlira finomkodásait, modoroságait, a „magas költészet” idejétmúlt és fennkölt léggömbjeit pukkasztva szét. Még a nyelvújítás fattyúhajításai is megkapják a magukét (pl. olvasnok, fénytár, csillvány, testtöremény).

Van itt témamegjelölés, fohász, seregszemle, csata, párviadal, megszólítás, állandó jelző stb. – mint a klasszikus hősi eposzokban –, de természetesen ez mind-mind karikatúra jelleggel. Ebből a szempontból jellemzően érdemes idézni az első ének bevezető sorait:

„Férfiat énekelek, ki sokat s nagy-messze rikoltott,
Sőt *tett* is valamit (kártára kivált);
ki hogy az volt
Aminek énekelem, tudniillik *férfi*,
mutatja
Hátramaradt nagy kostöke, karcsú
makrapipája,
Melynek szűk fenekén némán gyászolja halálát
Már élveztelenül maradt legutóbbi bagója.”

Arany az egész (a rossz, a meghaladott, a hamis) nemesi világot bírálja művében. Mindenki, legyen az züllött maradi vagy frázis-haladó, megkapja a magáét. Az őskori elmaradottság és a felelőtlen szólalom – haladás egyaránt kisszerű, komikus és szatirikus figurákban testesül meg. Ezért már a „beszélő” nevek is humoros, gúnyos hatást tesznek. A jellem és a név összeforr: az utóbbi előlegezi viselője jellemét. (Rák Bende, Maradossy, Nemadózy, Olmodi és Doronghy – utóbbiak neve a tisztújításokon

használt ólmosbotra és dorongra utal –, Üsdi neve a kortes verekedésekre, Nyakalóé a nemesség iszákosságára, Szűzvállé a nemesség adómentességére. Ők – gróf Telivérrel együtt – a maradiak képviselői; Langyi és Ingady habozók; Parázsi, Lánghy és Hamarfy forrófejű reformisták; Aggdy és Onapy táblabírák; Rőfész kereskedő; stb.)

Könnyed, fölényes, magabiztos, vidám és játékos a szójátékok területén is a költő. Rák Bende apja pl. emígyen segít a népen:

„Első volt, ki a nép sorsát könnyít-
ni akarván,
Megtiltá gabonát égetni kazáno-
kon, és nagy
Áldozatokkal erős szeszgyárt hoz
létre falunkban,
Honnan az életvíz olcsón juta póri
torokba.”

(Arany itt a komolyság álarcában éppen fonákságával ragadja meg a dolgokat.)

„A nemzetőrség (azaz: amelyekel a nemzetet őrzik)” – szójátékban is neveltető, gúnyos szómagyarázatot kapunk. (A birtokos jelzői összetételből tárgyias lesz: a nemzetőrségnek nem őriznie, hanem védenie kellene a nemzetet.)

Érdekes pl. az első énekben a hangfestő alliteráció szatirikus hatást fokozó szerepe:

„Nyolc szomorú század szenny-
szégyene ül nevemen már,«
(Szép sziszegőn sziszegé)...”

A szándékos stílustörés komikumát a rövidítések és a görög szavak használata is erősíti (utóbbiak homéroszi idézettörédek görög betűkkel).

A *Toldi* (1846) nem bővelkedik humoros elemekben, bár néha-néha

feltűnik benne az ironikus kifejezés-mód. (A dolgok valóságos és kívánatos állapotának ellentéte nevetséges vagy sértő gúnyt eredményez.) A költő Miklós, illetve György szájába adja azt a fajta iróniát, amikor a testvér hibái helyett az azokkal ellentétes jót említi, s ezért szavaikat éppen az ellentétes értelemben kell venni:

„...tente, tente szépen:

A *testvérbátyátok* fekszik itten
épen.”

(Ezt Miklós mondja a döglött farkasoknak, amikor György mellé fekteti őket.)

„Úgy anyám! kecsegtess *ölbeli*
ebedet,
Ójad fúvó széltől *drága* gyerme-
kedet;...”

(Ezt pedig György az édesanyjának, aki Miklóst védi.)

A *Toldi estéjében* (1847–1848) az elmúlás könnyes-humoros hangulata a fájdalomból ered, és a fonákságok inkább csak a mellékszereplőknél jelentkeznek. (Bár az apródok Miklóst csúfoló dalában erősen karikírozó formában jelenik meg a nevetségessé tétel.)

Arany mindezekről így vall a mű első kiadásához készített végszavában: „Lesz, aki rosszálni fogja a humort, mely a darabon, növekvő arányban, átszövődik: azonban ne feledjük, hogy a hanyatlás, pusztulás már magában humoros jellemű; különösen a vén Toldit humorosan fogta fel mind a nép, mind utána Ilosvai és Vörösmarty. Ezt én nem annyira Toldiban, mint környezetében állítam szem elé s az értő fogja tudni, miért. Az igaz, lehetett volna Toldi mellé Bence helyett

mást is adnom, de némi kedves remniscenciáktól nem válhattam meg. Az is megbocsátható, hogy a kinevezett vén szolgának még egy személyt rendeltem alá a kapusban, hogy legyen valaki, akin ő is nevéssen egyszer – megérdemli azt a hű cseléd.”

A *Toldi szerelme* (1863–1879) sem mentes némi öniróniától.

Az 1847-ben keletkezett művek közül a *Rózsa és Ibolja* a népmesék kedves humorából is merít. Az *Aranyaimhoz* és *A tudós macskája* esetében a tréfás humor szomorkás, kesernyés, önironikus. (Bár az előbbiben az irónia, a gúny éle a korabeli hazai viszonyokra is irányul.)

Ahogy közeledünk 1848. március 15-éhez, ez a nemzetet ostromozó szatirikus hang egyre jobban megerősödik. Mint *Az elveszett alkotmányban*, az *Eldorádó* című költeményében is az elmaradott nemesi társadalmat karikőrözi, gúnyolja, bírálja. Szalay Károly (*A magyar satíra száz éve*. 1966, 461–462. o.) szerint: „Ez a türelmetlenség a fontolva haladásnak, az önámításnak, a renyheségnek szól. Az *Eldorádó* a forradalmi korszak egyik legélesebb satírája. Szinten pontról pontra gúnyolja a konzervatív szemlélet egyes tételeit (önelégtelenség, lustaság, rossz gazdálkodás, mértéktelen evés-ivás, szájaskodás, maradiság, tétlenség).” (A hazát pedig:

„Majd megeszik, úgy szeretik –
Mégse tettel: szájjal védik,
Pipálgatva örökkéig.”)

A *János pap országa* című versében (1848) a költő a népfantázia csodaországát keserű satírával ábrázolja. Az irónia, a gúny egyaránt vág a tétlen, lusta, könnyelmű magyarok és az idegen (német) mesterkedések, cselvetések irányába. (Arany ebben

a költeményében már a nonszensz elemeivel is él, amely fogalom nála „neszme”, „nem eszme”, „téveszme” néven szerepel.)

*

Aranyt utolsó 15 évében elsősorban – magánbajai mellett – a haza sorsa érdekli. (Természetesen – ahogy már láttuk is – az irodalmi élet csatározásai is foglalkoztatják.)

Lássuk először azokat a költeményeket, amelyekben elégedetlenségét gúnyosan fejezi ki a mindennapok visszásságaival és a haza bizonytalan jövőjével kapcsolatban!

Politikai ingerültségét tükrözik az 1867-es versek közül *A haza sorsa* és a *Demokrata-nóta*; az 1868-as *Hinc illae...*, az 1869-es *Az alkotmányos sarjadék*, *Az 1869-i választások* és az *Emlékre*; az 1870-es *Az „Üstökös”-nek* címűek. (Ezek rövid versikék, mégis mind tele keserű gúnnyal.)

Aztán következnek az *Őszikék*-ciklus darabjai 1877-től, amelyekben a megbékélt fájdalom és a bujkáló mosoly ellensúlyozza a költő elégedetlenségét. (Zömükben saját magáról írja ezeket a költeményeket.) „*A hazáról*” című (1877) pl. tréfásan, gunyorosan szól a „szabad sajtó”-ról, ironikusan a megalkuvókról a *Mária! bűneid meg vannak bocsátva* (1877), példabeszédszerűen a művészetek kontáraitól a *Semmi természet* (1877). A *Rangos koldus* (1877) című satíra lezüllött arisztokratája ki-sajátítja a nemzeti érzést.

A „*Bonczék*” (1877) satírájának erejét a disszonáns kancsal rím, a daktilus és a komikus szójáték is fokozza:

„Szép ősi birtokon él a család:
Kapja örökbe a hivataltát:
Napdíjon kezdte az impetrátor,
Nyugdíjon végzi a többi fráter.”

Szintén satíra az *Almanach 1878-ra* (1877). Ebben az írott és a hangzó alak közötti eltérés a rövidítésben (a szándékos stílusterés komikumaként) különösen humoros rímhelyzetben:

„S egy »szellemdús« játék (amelynek

Nem kellett nagy *heuréka*)

A pénz-pazarláshoz időd' is

Ellopja: a »b.u.é.k.«”

Keserűen gúnyos satíra *Az idők...* (1877 körül) és a *Civilizáció* (1877 után). Utóbbi első versszakában a költő a hasonló hangzású szavak (egy szópár) egyetlen hangkülönbségét szellemes rímjátékban kamatoztatja:

„Ezelőtt a háborúban
Nem követtek semmi *elvet*,
Az erősebb a gyengétől
Amit elvehetett, *elvett*.”

(Az *„Arkádia-féle”* című – már említett – versben is van egy hasonló megoldás:

„Jártam egykor, mint akárki,
Négykézláb,
S vagyok mostan, mint sokan
nem,
Ép-kézláb.”)

A költő hangja a 2., befejező versszakban élesen, „korbácsütés”-szerűen csattan:

„Most nem úgy van. A világot
Értekezlet igazgatja:
S az erősebb ha mi csinyt tesz,
Összeül és – helybehagyja.”

(Arany jó jósnak bizonyul, mert ez meg ma is igaz!)

A szájasok (1878) és az *Emlékre című* (1878–9) „rögtönzések” szintén „marnak”:

„Sokan szeretnék a hazát:
De gyűlölik minden *fiát*,
Ha népszerű alkalmakon
Oly nagyot, mint ők, nem kiált.”

„Felszólítottak verset írni a v.-i honvédemlékre.

Ecce:

Itt *nyugosznak* a honvédek:

Könnyű nekik, mert nem *élnek!*”

Satíra a *Népdalok a kornak* (1880 körül) és a *Sok nagy ember* (az utolsó évekből) is.

Arany magánpanaszai – kimondva vagy kimondatlanul – mindig összefonódnak a haza, a nemzet, a társadalom gondjaival-bajaival. Most azok a költemények következnek, amelyekben ezt szemlélhetjük.

Erősödő betegségét, növekvő magányát, áldatlan munkáját keserű tréfával, humoros öniróniával panaszolja pl. a hasonló című (még a címek is rímelnek!) versikékben. Ezek az *Áj-váj* (1868) és *Aj-baj!* (1869).

(Előzőben a régies csoportrímek, a rímhalmozás végig azonos rímeket eredményeznek.) A *Fótitkárság* (1869) szellemesen indokolja is az előbbieket:

„Szép megtiszteltetés,
De nem bírok vele:
Nem vagyok már a kés,
Hanem csak a nyele.”

Magát Karlsbadban kezelteti. Ennek is van két emléke, két rövid „szösszenet” 1869-ből (az első német nyelvű):

„Karlsbadi versike
Wenn die Wässer

Wär'n nit besser
Als die Doctoren:
Wär'n mer verloren."

„Búcsú a fürdőtől
Isten veled Karlsbad szép tája! –
Örökké az ember nem állja,
Rothad neki tüdeje-mája; –
Így végződik a földi pálya,
Alás'szolgája!"

(Találó az utóbbiban a komikus hatású csoporttrím.)

Hogy Arany betegsége komoly lehetett, mutatja a *Zöld vers a Ligetben* (1870) című kétsoros. Persze a keserű tréfa itt is találó:

„Azt hittem a télen, hogy fűbe harapok:
De látom, ez egyszer tán még fűre kapok."

Az *Ószikék* jó néhány versében tréfás, gúnyos, keserű jellemképet találunk. Ezek a „szereplők” mind-mind a költőt mutatják be helyzetdalszerűen. A másik verstípusban „közvetlenül” mutatja be saját magát Arany (áldatlan nyűg a munka, közeledik a halál).

– Előbbiek: *Az elkésett* (1877), *Tamburás öreg úr* (1877), *Öreg pincér* (1877 – itt is az idegen szavak humoros rímhelyzetben fordulnak elő):

„Ha azonban vetsz neki épen
Pár fillért: köszöni szépen –
Nem mint az a sok cifra *dandy* –
S hozzá is adja: »Küss' die Händi!«"

Vándor cipó (1877), *Hírlap-áruló* (1877), *Régi adoma* (1879), *Bóka Bandi* (az utolsó évekből), *Az agg szírnész* (az utolsó évekből).

– Utóbbiak: *Naturm furca expel-las...* (1877), *Csak azért is!* (1877),

Végpont (1877 – kesernyész eszmefuttatás a költészet hiábavalóságáról), *Még egy* (1877 – az öregség öniróniája), *Ének a pesti ligetről* (1877 – humoros-szatirikus zsánerkép:

„Úgy összeillünk párosan mi:
Kopott ember, kopott liget."),

Így is jó (1877), *Extenebris* (1877), *Dal fogytán* (1877), *Hagyaték* (1877), *Szenvedek én...* (1877–78 – a „siralmas tréfá”-ban gunyoros öniróniával humorizál betegségéről, amelyhez játékos rímeket használ – páros rím ráütő rímmel:

„Szenvedek én egyben-másban,
Vén hurutban, fulladásban,
Rokkant ideggyengességben,
Félvakságban, siketségben,
S impertinens dicsőségben."),

Ez az élet (1878), *A tölgyek alatt* (1878), *Nincs már széna...* (1879 – „Nincs már széna, nincsen abrak, Édes munkám, tűzbe csaplak!"), *Toldi II. részéhez* (1879), *Különbség* (1880), *Melyik talál?* (1880), *Török Pálnak* (1880), *En philosophe* (1880), *Sejtelem* (1881), *Tanulság* (1881), *Ha napfényes Vízkereszt...* (1882), *Dr. Beadynak* (1882), *Magamról* (1882 – németül:

„Auf der Margarethen-Insel
Raucht Tabak der alte Pinsel,
Spielt Gitarre, mit Gewinsel,
Und vergeudet seine Zinsel."),

Elégiák (1882 – A 3 részes „szösz-szenet” 3. részéről már történt említés, de a „gyilkos” panaszszóhaj és a tréfás-gunyoros rögtönzés első két része is „megér” egy-két szót. Főleg a 2. rész: az asztmatikusan rövid sorok – együtemű 4 szótagosak – a leggroteszkebb nyelvi játék eredményei:

– I. „O nátha, nátha! Grippe!
Katarrhusz! Influenzsz!
Vagy bármi cifra névvel
S alakban megjelenesz.

Ugyan mért nem pihensz?

– II. „Tegnap mint ma
Hurut, flegma,
Gyilkos asthma,
Emphysema,
Meg rheuma,
Örök téma.”)

Mi vagyok én? (1882–

„Mi vagyok én? Senki Pál,
Egy fájó gép, mely pipál.”)

Sejtelelem (1882. március 2. – halmozott régies csoportrím:

„Életem hatvanhatodik évébe’
Köt engemet a jó Isten kévébe,
Betakarít régi rakott csűrét,
Vet helyemre más gabonát cserébe.”)

S mindezek mellett irodalmi és nyelvi kérdésekben újra és újra hallatja szavát. Pl. *Intés* (1877), *Aistnesis* (1877), *Formai nyűg* (1877), *Gyöngyösiád* (1880 körül). A *Haja, haja, hagy-ma-haja...* című verse népdalt utánoz, a *Párviadal* pedig szatirikus formában dolgozza fel röviden az Íliász történetét. Érdekes, hogy ebben a költeményében is megjelenik az *Alkalmatosságra írott versek* című műből már ismert részletes körülírás – bár ez más típusú. A megcsalt férjet így jellemzi Arany:

„Meneláosz homlokában,
Kétfelől, az oldalán,
Támad olyan valami,
– Röstelem is mondani –
Mint bakóznak, ha tavaszra
»Címert« készül hajtani.”

S hogy zárja versei sorát 1882-ben:

„Goethe után szabadon
Pénzt, időt hogy vertem el,
Arra e kis könyv felel.”

Elhangzott a 2007. évi Csokonai Irodalmi Napokon (Hévíz, október 12.)

Tavalyi utolsó számunkban, a hetvenesek évkönyvében Molnár Miklós vallomásának közlésekor több apró pontatlanság maradt a szövegben (a filmrendező neve helyesen Ranódi László). Elnézést kérünk (a szerk.).

Egy ajándék nap. Legyen ez a szabadon kezelt téma százötven sornyi gondolatfutamokhoz, rövid írásokhoz – fordultunk többekhez a szökőév alkalmából. A felkérésre érkező szerzéseket folyamatosan közöljük.

András Sándor

Szökőév – szökőnap

Szökőév van megint, és mivel felkértek, írnék-e erről az eseményről, elgondolkoztam felőle. Csak úgy magamban, minden tudós szerszám nélkül, amiből viszont rájöttem, fogalmam sincs, hogyan lehetséges ez a közelgő extra nap. Annyit tudtam és tudok, hogy szükség volt rá, mert nem percre pontosan lehetett beosztani valamikor a naptárt, így hát idővel, pontosan négy év során felgyülemlik egynapnyi idő. Még arra is emlékezni vélek, hogy ezek az extra napok sem elegendők, valamikor még be kell toldani majd egy további napot. Nos, azt értem, hogy négy év során összegyűlik annyi perc, ami kitesz huszonnégy órát, tehát egy napot, csak az nem fér a fejembe, hogyan kelhet fel eggyel többször a nap. Végül is elfogadom békésen, hogy a naprendszer nem milliméterre és másodpercre pontosan jár, hiszen ezeket a mértékegységeket emberek találták ki és osztották fel, a naprendszert viszont nem emberi számítás állította össze és futtatja. Elfogadom azt is, hogy bármilyen bámulatos is a matematika és a fizika, így az asztronómia közti kapcsolat, az égitestek mozgása mégsem követi egészen pontosan a matematika viszonyait (arról nem is szólva, hogy számuk, vagyis keletkezésük nem vezethető le matematikailag). Ez a majdnem és a nem egészen közti különbség még megnyugtató is számomra, sőt öröm a szökőév, a szökőnap. Ezúttal nem a gnosztikusokkal tartok, akik hite szerint a világot egy balkezes demiurgosz teremtette, nem az Isten, inkább az emberi képességeket tartom lényegében összemérhetetlennek a keletkezett és szüntelen keletkező világgal, természettel.

Csak az zavar, amit már említettem: nem értem, hogyan fér eggyel több napkelte négyévenként a rendszer működésébe. Hiszen a nap február 29-én is fel fog kelni, ebben az évben 366-szor kel fel, nem 365-ször. Ebből a magamnak megvallott nem értem-ből a megvallással együtt rá kellett jönnöm, hogy úgynevezett tanult emberként fogalmam sincs bizonyos eleminek mondható dolgokról. Hát én elsősorban ezt köszönhetem az ez évi, a 2008-as szökőévnek, illetve szökőnapnak, amelyik el is szökik majd rögtön azután, hogy elébem szökött. Életem nem lett ettől hosszabb, sőt feltehetően észre se fogom venni, hogy ebben az évben egy nappal többet éltem, de a világ rejtélyességét egy eddig észrevétlen szempontból vehettem máris észbe. Ez már maga ajándék, előre kaptam meg, így most csak arra lehetek kíváncsi, hogy azon a napon is újnak-megleponak tűnik-e majd.

Másodiknak eszembe ötlött Gilbert és Sullivan *A penzance-i kalózok* (*The Pirates of Penzance*) című vígoperájának egyik humoros részlete. Frederic, a fiatal kalóztanonc a kalózok ellen akar fordulni, de a Kalózkirály felhívja a figyelmét, hogy szerződésük szerint a tanoncnak kötelessége velük maradni 21. születésnapjáig, és mivel ő szökőévben, tehát szökőnapon született, egyelőre még csak az 5. születésnapját töltötte be. Ebből pedig nem az derül ki számára, hogy csak négyévenként van születésnapja – ami eléggé ádáz dolog, és nem tudni, kit, illetve mit kell kárhozatni érte, a naprendszert vagy a rendet teremtő emberi elmét, esetleg magát a Teremtőt –, hanem egyfelől az, hogy nem hagyhatja el a kalózokat, másfelől az a nem kevésbé szerencsétlen körülmény, hogy újdonsült szerelméhez majd csak nyolcvanéves kora körül térhet vissza, miután betöltötte 21. születésnapját.

Az abszurd ötlet persze abból a normális tényből indul ki, hogy az embernek évenként van születésnapja, ebből a normális meggondolásból lóugrik az abszurd, hogy ha eddig öt születésnapja volt, akkor még csak ötéves lehet. Én viszont nem ezt a szabadságától (mondjuk: nagykorúságától) megfosztott embert sajnáltam meg, amikor mindez átfutott a fejemben, hanem általánosítva mindazokat, akiknek csak minden negyedik évben van születésnapjuk. Hiszen az valószínűleg megoldható, gondoltam, ha valakinek a névnapja esik szökőnapra, végül is egy-egy szentnek a neve az év több napját is díszítheti, egy ember születésnapja viszont csakis egyetlen napra eshet. A lélekvandorok is, ha vannak ilyen lények, mindegyik inkarnációba csak egyszer születhetnek, és ha szökőnapon születnek valamelyikbe, azt a bizonyosat ők is csak négyévenként ünnepelhetik meg.

Amikor idáig értem, elfogott a kíváncsiság, vajon melyik név napja az a bizonyos február 29. Felütöttem a naptárt, a 2004-est, mert még mindig nem vettem meg a 2008-ast, és látom: „Elemér”. Na, ti szegény Elemérek, gondoltam, van-e nektek más napotok is a naptárban? A naptár átforgatásától azonban húzódoztam, inkább büszkeségemről tettelegesen is lemondva belenéztem interneten az enciklopédiákba, hiszen igazi kíváncsiságom azt kérdezte velem, hogyan kelhet fel a nap négyévenként eggyel többször, illetve hogyan nem vesszük észre, hogyan gyűlnek azok a percek. Ha négyévenként egy nap a különbség, gondoltam, kétévenként fél napnak kellene lennie, és hát nem úgy van.

Hamarosan megtudtam, hogy az a bizonyos szökőnap február 24-e, nem 29-e, és amikor a naptárban megnéztem, az valóban 24-ét jelezte „szökőnap”-nak, és azt kellett látnom, hogy ahhoz naphoz nem jár név. A névnap kérdése ezzel megoldódott, gondoltam, az egyházatyák jószágosak voltak az Elemérekkel, a megoldás az volt, hogy négyévenként február 24-én senkinek sincs névnapja. Más évekkor van – Mátyás és Jázmin, ezek a 2004-es szökőévben február 25-ére estek –, szökőévenként viszont nincs. Névnappal ezt meg lehet tenni, születésnappal már nem. Az enciklopédiák szövegei szerint úgy lehet, hogy valaki február 28-án vagy március elsején ünnepli a születésnapját, nem azon a napon, amelyiken ténylegesen született. Igen ám, ötlött ebből eszembe, hogyan lehet tudni, hogy melyik napon, melyik napkeltéhez kapcsolhatóan született meg valaki, ha a mai naptár szerint február 29-én, hiszen nem az az *igazi* (de jure) szökőnap, hanem csak a *tényleges* (de facto), mivel az igazi, az 24-e.

Nem is arról van szó, hogy a Föld történetének melyik napkeltéjéhez kapcsolhatóan született meg valaki, hiszen azt nem számolja és nem is számolhatja senki. Éppen most olvastam egy recenzióban, hogy a Föld 4,5 milliárd éves, akkor pedig nehezen lehetne megszámlálni, melyik – hanyadik – napon született egy ember. A kérdés inkább az, hogy miért nem 29-e a szökőnap, vagyis aki szökőévben született, miért nem szökőnapon?

A pontos válasz erre túl bonyolult, a régi római naptárkészítők meggondolásainak ismeretét kívánja meg. Miért, miért nem, akkor holdnap-kalendárium volt szokásban – maga a „kalendárium” szó az újhold napjának nevéből ered –, és február 24-én egy hónapot adtak az évhez. Ezt változtatta meg Julius Caesar Kr. e. 46-ban, amikor egy napot adott 24-éhez, vagyis két 24-e volt. (*De jure* tehát, magyar naptár szövege szerint, ma sem február végéhez toldanak egy napot, hanem február két napja közé illesztenek egyet, csak ezt nem úgy teszik, mint egykor a rómaiak, nem két 24-ét írnak.) Az egész mögött alapmagyarázatként pedig az található, hogy a naptári évet az évszaki évhez igazították, a márciusi napéjegyenlőséghez. A Föld pedig a Nap körül nem 365, hanem kb. 365 és egynegyed nap alatt fordul meg. Gergely pápa idejére akkora lett a naptári és az évszaki évek közötti eltérés, hogy a napéjegyenlőség a naptár szerint már március 11-ére esett, ezért deklarálta ő 1582-ben, hogy október 4-ére 15-e következzen. A katolikus országok ezt átvették, Magyarország 1587-ben, a protestáns német országok csak 1700-ban, Anglia – gyarmataival együtt – 1752-ben, a Szovjetunió – bár pontosabb naptárt használt – csak 1918-ban. (Jellegzetes, hogy Amerikában követelték is az emberek a tőlük elorzott 11 napot.)

A cél tehát az volt, hogy a tavaszi napéjegyenlőség március 21-ére essék. Még így is eltérés van az évszakok éve és a naptár éve között, de a különbség csak nyolcezer év múlva lesz körülbelül egynapnyi. Ráadásul az is szabály, hogy a százas éveknek négyszázzal is oszthatóknak kell lenniük, vagyis például 1900 nem volt szökőév. Szegény Frederic, ha élt volna és megélhette volna az 1900-as évet – vegyük azt a most itt létesített szabályt, hogy a vígopera elkészültének évében volt ő annyi idős, mint benne –, veszített volna egy születésnapot.

Megtudtam azt is, hogy teljes pontosság azért sem prognosztizálható, mert egyfelől a tavaszi napéjegyenlőség napja változik a Föld tengelyének elmozdulása miatt, másfelől a Föld forgása lassúbbodik az árapályok hatására. Viszont mindez megerősített örömben, hogy az úgynevezett természet elsődleges, az emberi számítás, így a naptár is, másodlagos. Végül is a tavaszi napéjegyenlőség napja, március 21., azért lett fontos, mert húsvét a Hold 14. napjára következő vasárnapra esik, a Hold 14. napja viszont március 21-ére (vagy közelébe).

Megerősödtem mindezekért abban a régi meggyőződésemben is, hogy a magam ideje a testem ideje, az pedig a Nap körül forgó Földhöz kapcsolódik, nem a naptárhoz, bár a Hold 14. napjára következő vasárnap – amelyik magyarul a vásár napja, de angolul, németül a Napé – azért fontos, mert emberek tették azzá (ünneppé Konstantin 321-ben). Egykor és sokfelé ma is az volt a hét első napja (ezért lett sokfelé, nálunk is a szlávból, szerda a hét „közepe”). Figyelembe veszem hát a naptárt, miközben tudom, hogy testem, József Attilával szólva, „csillagokhoz igazítva jár”, elmém-szellemem pedig nemcsak a naptár-

hoz. Hanem mihez még és mindenekelőtt? Ezt kérdem, erre érdemes kérdezni, vélem, így jó élni: a tudom és a keresem, vagyis a tudni szeretném között.

Ezeket a gondolatokat, ezt az elgondolkodást köszönhetem ennek a 2008-as szökőévnek, amelyik az évszak és a naptár együtteséből adódik, de köszönhetem persze a felkérésnek is. Kérés, kérdés (legalábbis magyarul) egy tőről fakad, rokon indulat indítja mind a kettőt, és valószínűleg azért, mert – helyesebben: azáltal, hogy – rokon indulat a kíváncsiság és a kívánság. Az a rokon indulat pedig bennünk, emberekben, olyan természetes, mint a Föld forgása és keringése, még ha azt is hisszük, hogy a kíváncsiság és a kívánság lineáris, célra irányul, míg a Föld forgása körkörös, illetve a szó mindkét értelmében elliptikus. Hiszen tudhatjuk, hogy a kívánság és a kíváncsiság célra irányulónak csak tűnik, valójában szüntelenül újra buzog, maga magából, valamiképp abból, ami természetünk szerint vagyunk.

Mindezekért számomra a február 29-e is olyan nap lesz, mint a többi, ha lesz nap, vagyis ha tényleg és nekem is felkel a nap. Most nem várok tőle se többet, se kevesebbet, s hogy akkor mit fogok várni és kívánni, mire leszek, ha leszek, kíváncsi, egyelőre és addig meg nem mondhatom.

Ladik Katalin

Ajándék-álom

A vizek ura, a Hold sapkáján
fénylő, súlyos gyümölcs dereng.
Égi jel, mennyi morzsája,
álmot rajzol az ecset.
Árnyékom láttam a fűben:
egy pattanó rügy,
állatként kullogott velem.

Prágai Tamás

A szabadulóművész

– Ha tanúvallomásnak még hinni lehet – magyaráz Durbincs Aladár, és nagy pókhasával megtámasztja a pultot, melynek szélére úgy vannak fölakasztva a féldecis, decis és kétdecis mérőedények, mint a spulnira fűzött apróhal sikeres keszeghorgászat után, olyan szép, csillogó rendben –, ha hinni lehet egyáltalán tanúvallomásnak, ezekben a mai időkben – biccent, és orrát megtörli egy konyharuhában –, Kövess Gyulát utoljára a Palace Hotel tetején, aztán még egyszer a kerületi Tüzép szénraktárában látták, a dorogi és a német brikett szomszédságában; a szabadulóművész ekkor sildes vászonsapkát viselt, mondja Durbincs a Veltelini borozóban, miközben jobb karjával a bádogozott pultra támaszkodik, és bal karjával a háromlyukú tartály egyik rekeszébe mártja a hosszú nyelű, decis mérőhengert, és a száraz fehéret balról jobbra, majd jobbról balra kevergetni kezdi a mérőhengerrel, vagyis „locspocsol”, és közben, laza csuklómozdulattal a régi sportújságokat lapozza, mint egy artista, mint egy zsonglőr, bal kézzel kever, jobbal lapoz – a Palace Hotel tetején, melynek hatodik emeletét teljesen elsodorta az ágyúzás november negyedikén – az orosz tankok aznap acélbuborékokat fújtak Budapestre –, és az elegáns szállodai ajtók azóta úgy verdesnek a szélben, mint a lepkeszárnyak.

Többen állítják, hogy Kövess a Palace tetejéről nézte végig december hatodikán a pufajkás felvonulást. Lábát, mondják ezek, a semmibe mártotta, mint egy isten, az ötödik emeleten, a Rákóczi úton pedig vonultak hosszú sorban a vörös zászlókkal és kommunistákkal megrakott Csepel teherautók, nagy robajjal, hogy a lakosok becsukták az ablakokat a nagy por, benzingőz és bűdösség miatt, de így is hallották a csasztuskákat, de Kövess! az nem!, az inkább kiült az ötödik emeletre, és onnan köpködött lefelé, nem sok sikerrel, mert a teherautók az úttest közepén vonultak, és erős, metsző északi szél is fújt, és a köpéseket egészen a házfalnak szorította. – Nem én találom ki mindezt – állítja Durbincs, és kavargatja tovább a száraz fehéret, nehogy „leüljön” az a bizonyos testes anyag, melyet a borok tisztelői „phlegma vini”-nek, egyesek (az alkoholisták) viszont csupán „bortakornynak” neveznek, és közben egy régi szabászollóval vagdossa ki a sportélet atlétáit, ezeket az acélsodronyizmú fenegyerekeket a sportlapokból. A Veltelini borozó tele van már a sportélet csillagaival, több rétegben borítják a zöldre mázolt falakat ezek a fekete-fehér újságkivágások, előliffennek a Borivók tízparancsolata és Vörösmarty Fóti dala közül, és egészen beborítják a zöldre mázolt lambériát. Hihetetlen memóriájával, ami kiváltképp a sportélet terén mutatkozik meg, Durbincs komoly hírnevet vívott ki magának, nemcsak a törzsvendégek, de még a kerületi nagyságok körében is. Mert az, hogy valaki egyaránt ismerje a Ferencváros és az Újpest, illetve az MTK meccseit visszamenőleg, nem igazán figyelemfelkeltő, sőt, ezekben a zavaros időkben szinte állampolgári kötelesség, de ő nemcsak a csatársort és a hátvédeket sorolja fel, ha sor kerül a 49-es vagy a 52-es rangadóra, tévedhetetlenül,

hogy azt bárki megirigyelné, hanem a gólokról is megvan az egyéni véleménye, úgy értelmezi a helyzeteket, mint egy Szepesi, és az ilyen véleményformáláshoz a kiváló memória – önmagában – már nem elegendő. – Tehát – jegyzi meg Durbincs – Kövess Gyula. Író úr bizonyára tudja, hogy én nem vagyok az a fecsegő típus; ilyen esetben pedig (mélyet sóhajt, és a levegőt orron át ereszt ki, miáltal olyan hangot hallat, mint egy trombon) kiváltképp óvatos, sőt, elővigyázatos vagyok. De meg kell jegyezzem: Kövess Gyula már az emlékezetes események előtt is jelentős elismerést vívott ki artisztikus képességeivel, így mindennek nem kell kizárólagosan politikai tartalmat tulajdonítani. Hiszen az, hogy Kövess a szabadulás művészetét tökélyre fejlesztette, igazán nem köszönhető pusztán a munkás-paraszt kormány ideológiai térnyerésének. Hiszen ott volt Kövess felesége, tudjuk: és ez a nő bizony igencsak kézbe vette Kövesst, ahogy ezt rossz értelemben mondani szokták. Kövess ugyanis nem volt az a bizonyos „józan személyiség”. Író úr bizonyára érti, amit mondok, hiszen maga sem tartozik kiváltképpen azok közé, akik csak azt nézik, hogy este meglegyen az a három-négy pár virsli – mert manapság már ilyesminek örül az ember –, de az már nem is számít, hogy milyen márkájú az a virsli (holott ég és föld a különbség virsli és virsli közt), sőt, még a romantikára való hajlam is megvan magában, ami ritkaság, maga, ha meg nem sértem, a józan, materialista gondolkodás valódi ellensége; de most nem is magáról beszélünk, hanem Kövessről, aki korlátozó feleségét újabb és újabb trükkökkel lepte meg. Mert annak például, hogy telefonálgasson az asszony, semmi akadálya nincs, ma, a technika korában, amikor magánlakásokban is egyre több a telefon; és nem is lehet megparancsolni, hogy a modern távközlés ezen vívmányát egy ilyen asszony egészen kiküszöbölje életéből; és alkalomadtán fölcsörögje barátnőit, de még Kövess barátait is; kiváltképp olyankor, amikor Kövess arra hivatkozik, hogy aznap ennél és ennél a jóbarátnál üti el az időt. Ezt magától Kövesstől tudom. (És Kövess nem volt a tarokk ellensége, és ezt az egyet meg is értem, bár a kártya nem sport; de közel áll a sporthoz, hiszen példának okáért a futballban is szerepet játszik a véletlen – akárki akármit mond, és a csapat akármilyen felkészült legyen is! –, ez pedig a kártyában egyenesen meghatározó. Ez éltette igazán Kövesst! Ahogy hetekig lelkesedett egy jól megvalósított pagát ultimó, netán egy bemondott huszonegyfogás miatt! De ezt már meg is értem; mivel huszonegyfogást bemondani, ez hosszú tarokk mellett is valódi virtus, a férfibátorság választóvize.) A telefonálgató asszonnyal szemben viszont a következőképpen járt el.

Kövessnek – részben kedvese, Adrienn révén, aki valóságos csillag volt ekkor a Fővárosi Nagycirkusz, sőt, az Országos Cirkusz Vállalat, pontosabban a Magyar Cirkusz és Varieté Vállalat egén – lehetősége adódott, hogy bejárjon az Állami Artistaképző Iskola padsoraiba, és saját szemével kövesse a fiatal artistageneráció kibontakozását – hiszen mindenki tudja, hogy ez a generáció szerzett világhírnevet a magyar cirkuszművészetnek; és még ebből a nagy nemzedékből is kitűnt Humánovics Dezső hasbeszélő számaival. Ez a Humánovics például úgy tudta hasból utánozni Rákosit, hogy már a rendőrséget kellett hívni miatta a Gerbeaud cukrászdában; és gyenge jelleme miatt egyébként sem riadt vissza semmiféle hajmeresztő tréfától. Jó kapcsolatot, mondhatni, meghitt kapcsolatot ápolt tehát Humánovicssal és tanítványaival

Kövess – magyarázza Durbincs, a Veltelini pultosa, akit mennyit ugrattak már a neve miatt! de mennyit!, de ezeket vagy kétdecis mérődénnel intézi el, rosszabb esetben pedig kitesékeli a helyiségből az amúgy egyáltalán nem vérmes természetű memóriabajnok, aki jobb napokon ilyen és hasonló történetekkel kápráztatja el a Veltelini törzsvendégeit; de most csak kavargat a mérődénnel, és másik kezével egy derékig meztelen atléta kontúrait darabolja, ügyesen, hogy a fehér szegélyből semmi se maradjon a fénykép oldalán, könyékkal szorítva a régi sportújságot a pulthoz, és azt mondja: – Volt kérem, Kövess ötletében valami trouvaille. De azt mondtuk neki, hogy az ötlet csak lepkefing, ha valóra váltani nem lehet; de ha megcsinálja... de ha megcsinálja! (Durbincs magasba emelte a nagyollót), akkor ő föláll a pult-ra, mi pedig elhaladunk itt szépen a pult előtt, itt, ahol mutatom, és sorban megcsókoljuk a cipője orrát. Láthatja ebből, mennyit ért nekünk ez az ötlet. Mindezek után a következő történt.

Egyik este Kövess bejelentette odahaza, hogy este Laciéknál alszik, és valóban, fel is kereste barátját. Attól fogva csak várni kellett a telefont, amely idejében meg is szólalt. Kövess vette fel, és bejelentkezett: – Igen, drágám, itt vagyok Jóskaék lakásán. – Mivel mind Laciék lakásán szorongtunk, mert senki sem akart lemaradni arról, hogy ennek az eseménynek szemtanúja legyen, rekonstruálni tudjuk az eseményeket. A telefon rövidesen csörgött Jóskánál (tudja, az a langaléta, aki a sörgyárnál van, annál az asztalnál szokott ülni), de itt már Humánovics egyik tanítványa vette fel, persze Kövess hangján: – Igen, drágám, Kovács Petinél vagyok. – A hívást Jóska azonnal jelentette a főhadiszállásra. Nyomban ezután a telefon ismét Laciéknál csörgött, az asszonyka már vartyogott, meg volt zavarodva, mint a vakegér, aztán néhány másodperc elteltével kicsöngött a süket Kovácsnál, aki akkora luftot rúgott most szombaton, hogy lerepült a lábáról a cipő, aztán megint Jóskaéknál... Író úr, kíméljen meg attól, hogy folytassam. A volt nej végigcsörögte Kövess összes barátait, és persze minden lakásban Kövess hangja vette fel. Hahaha! Hát nem jó történet?!

Hát ilyen volt Kövess! Képzelterti, hogy mindezek után nem volt maradása otthon. Nem is csoda, hogy azon a napon, amikor a pufajkások végigvonultak a városon, és úgy vöröslöttek a teherautókon, mint egy-egy meredező hímtag, Kövess a Palace tetejéről egyenesen a széntelepre menekült, annál is inkább, mert utolsó mutatványának helyszínét előre meghatározta. Azt mondta, el fog tűnni; és ebben még a Humánovics-tanítványok sem kételkedtek. De hogy hogyan? A szénraktárban – látja azt a sarkot, író úr? – na, mit mondjak, egy akkora vagy inkább még kisebb helyen legalább negyvenen szorongtunk, és Kövess azt kérte, hogy a szemünket csukjuk be, valaki számoljon húszig, addig ő és Kovács Peti – az, amelyik luftot rúgott – el fognak tűnni, aztán, miután meggyőződünk róla, hogy nincsenek a szénraktárban, melynek egyetlen vasajtáját előzőleg bezárták, és a kulcs itt lapult az én jobb zsebemben, de még szorongattam is azt a kulcsot, nehogy észrevétlenül kilopja onnan Humánovics valamelyik tanítványa – akkor ismét hunyjuk be a szemünket, számoljunk megint, és lesz nagy meglepetés. Hát lett is nagy meglepetés, mert tényleg minden úgy lett, ahogy Kövess megjósolta, azazhogy majdnem. Mert az első számolás után mindketten eltűntek, pedig a szénraktárnak nincsen ablaka, és a szén között

nem lehet elbújni, az képtelenség; aki ilyesmit állít – mert már ilyenek is vannak, szégyenszemre, már ilyet is hallottam! –, az őrült; de a második számolás után is csak az a süket Kovács került elő, Kövess nem! Hát ez az! Kovács állítja, hogy nem tudja, mi történt, először valami nagy hideget érzett, aztán mintha egy sötét, szénszagú alagútban száguldott volna előre, fejjel lefelé, mint egy bányában, már-már látott valami fényességet, de akkor valahogy kicsúszott félúton abból az alagútból, és megint a szénraktárban találta magát, majd ezután mindannyian alaposan berúgtunk, gondolhatja, valóságos ajándék volt nekem az a nap. Kövess viszont, uram, úgy higgye el, ahogy itt lát, teljességgel eltűnt, és őszintén meg legyen mondva, azóta már többen eltűntek Humánovics tanítványai közül is, ha érti, hogy mire célzok, sőt, egy ideje Adrienn se láttuk, Kövess régi szerelmét; én pedig, ha időnként külföldre telefonálok, mert ez megesik, bár a telefonokat állítólag egytől egyig lehallgatják, úgyhogy ez korántsem veszélytelen, de mindegy! én már ilyen vagyok!, mindig Kövess hangját hallom a vonal túlsó végén, hát nem különös az élet, most mondja meg őszintén, író úr!

Szakonyi Károly

Idő, idő...

Kopogni kell, csak akkor engedik be az embert. Az ápoló kinéz a résen. – Kihez jött? – A látogató megmondja. Az ápoló bólint, kitarja a kilincs nélküli fehér ajtót. A recepciónál a nővér felnéz a pultra terített lázlapokról, az ápoló emléti neki a beteg nevét, erre bólint, tovább dolgozik.

Társalgó vagy étkezőhelyiség.

Asztalok, sztereszét álló székek. Némelyiken csíkos köpenyes, pizsamás, papucsos alakok. Kócos hajú, fejét mellére ejtő csontsovány nő. Borostás ábrázatú, fogatlan férfi. Fiatal lány, két kezét laza pulóvere ujjába dugva ül, a semmibe bámul.

– Évához jött? Évához? Évához jött az úr! – követi lépteit ugrándozva egy kopasz emberke.

– Nem Évához jöttem...

– Nem Évához? Nem Évához jött!

– Üljön le, Gábor bácsi! – ragadja karon az ápoló a kis kopaszt.

A látogató bekopog az egyik szobába. Csend. Akihez jött, alszik. Fekszik hanyatt az ágyon, az éjjeliszekrényén alma, ásványvizes palack, sütemények, mobiltelefon, szemüveg, orvosságok.

A látogató kihúzza az ágy alól a támlátlan ülőkét, letelepszik, vár.

A férfi az ágyon fel-felszuesszan, mintha a szemhéját is felhúzta volna, de aztán újra a csukott szem, a félig tátott száj, a borotvátlan, sárgás, ráncos arc.

A karja a takaró fölött, csuklójába döfött infúziós tű. De nincs bekötve a műanyag csövecske. Az állványon üres infúziós üveg.

Megérinti a csontos kezét.

– Itt vagyok... barátom. Bejöttem...

A beteg lassan felpillant. De megint lehunyja a szemét, és csak sokára néz fel újra.

Int üdvözlőn, kicsi mosollyal.

A látogatónak összeszorul a szíve. Megpróbálja látni a barátja régi arcát. Elképzeli. Elképzeli a nagy nevetéseket, a komoly, okos beszélgetéseket, a közös utakat. Vidéki éttermekben az ízes vacsorákat. – Sört! Jéghideget! – És amikor hozta a pincér, a barátja a palackot az arcához szorította, érezni akarta, hideg-e valóban. – Meg vodkát! Hozzon nekünk vodkát...

Őszi sétákra gondol a látogató, hosszú vonatutakra a végtelen orosz tájakon. Moszkva felé. És színházi bemutatókra, a bankettek harsány derűjére.

– Vízet...

Megkeresi az éjjeliszekrényen a poharat.

– Kicsit ülj föl... így nem tudod.

Itatja. Mellécsöppen.

– Kivigyelek a napra?

Csak egy bólintás.

– Talán a járókerettel...

A terasz berácsolva. Néhány valaha fehér műanyag szék. Az egyiken összegörnyedt alak cigarettázik. Mohón, mintha a szomját oltaná.

– Itt jó lesz?

Megint csak bólintás. Lassú, csoszsanó lépések, nehézkes leereszkedés a székre. Sóhaj.

– Vége a dalnak...

– Dehogy! Felépülsz...

Üresen csengő szavak. Riadtság a szavak mélyén. „Felépülsz.” Csend. A csendben keserű mosoly. A csend kegyetlen percei.

Aztán: – Holnap... – nehezen törnek fel a szavak. – Holnap átvisznek egy másik osztályra. Nem tarthatnak itt... És ott aztán... Nekem ne mondják... tudom, hogy csak orvosi kísérlet... Presztízs...

– Holnap?

– Holnap.

– Úgy tudom, holnapután... Nekem a doktor azt mondta. Nyolcadikán.

– Mért, ma mi van?

– Ma hatodika. Hatodika van.

Feltekint, megrebbennek a szempillái. Szemében apró csillanás.

– Nem hét?

– Nem. Hat. Tudom.

Még erősebb a csillogás. Mintha az arca is kisimulna. – Akkor egy nap... egy nappal... Egy nappal később. Mert ott... – Legyint.

Többet nem szól, csak néz maga elé. A látogató beszélgetne, de képtelen. Mit mondjon? Miről beszéljen? Hogy mi van odakinn, meg hogyan mennek a dolgok? Minek? Tehetetlenségében megnémul.

– Bekísérjelek?

A beteg megrázza a fejét. Nem, még maradna. Maradna egy kicsit. Amíg még ide süt a nap.

A rácsok árnyéka rájuk rajzolódik.

– Akkor még egy nap – suttozja a beteg. Csak a szájmozgásáról lehet leolvasni, de a szeme csillog. – Egy nappal később... egy nappal...

A cigarettázó feláll, elmegy mellettük behúzott nyakkal.

Ülnek ketten a téli napban. Mintha valahol egy francia kisváros kávézójának teraszán ülnének. Vagy Szigligeten a kocsmában. Vagy Nagymaroson, a Duna-parton. És várnák a marinírozott halat. A sört. Mintha...

Mert a nap ugyanúgy süt. Hideg februári fénnyel. A nap ugyanolyan.

Kortárs irodalmi alkotások pályázata

A Cédus Művészeti Alapítvány (Budapest) nyílt pályázatot hirdet kortárs szépirodalmi alkotások, műfordítások és tanulmányok létrehozására. Kész művel vagy alkotói tervvel-ötlettel részt vehetnek rajta mindazok, aki magyar nyelven alkotnak. Az elfogadott alkotói elgondolások megvalósítását és a beküldött művek közzétételét az alapítvány megbízásából a Napkút Kiadó által kiadott Napút folyóirat 2008–2009. évi évfolyamában az alapítvány a létrehozott pályázati alaptól ösztönzi.

A pályamunkák beadása (elektronikus vagy gépelt változatban) 2008. november 1-jéig folyamatos.

A folyóirat arculatához illő, megfelelő esztétikai értéket képviselő, nyomtatásban közzé nem tett eredeti alkotásokat várunk. Bemutakozó levelet és a pályamunkák esetleges megelőző elektronikus közzétételéről tájékoztatást kérünk. Kérjük, a pályázatban szerepeljen telefonszáma, postai címe (ha van, akkor e-mail-címe is).

Az alapítvány év végén nívódíjat ad a legjobb munkákra.

Előnyben részesülnek olyan (kb. száz-százhuszezer karakter terjedelmű) vers- és novellaciklusok, elbeszélések, kisregények, drámák, mesék, fordítás-összeállítások, esszék, tanulmányok, kritikák, interjúk, naplók, vallomások, amelyek jellegük szerint külön mellékletbe kívánkoznak. A legjobb ilyen alkotások lehetőség szerint helyet kapnak a folyóirat *Káva Téka* füzetsorozatában.

A könyvnyi terjedelmű pályamunkákat a Napkút Kiadó bírálja el.

A pályázathoz jelentkezési lap nem tartozik, nevezési díj nincsen. A pályamunkákat személyesen a kiadóban, elektronikus úton (napkut@gmail.com) vagy postán fogadjuk (cím: **Budapest, 1014, Szentháromság tér 6. mf. sz. 29.**). Eredményhirdetés: **2009 eleje.**

Oláh Tamás

Cédrus

Terebélyesen,
kemény kötéssel,
őszállat gyökerű terpeszben áll
a színekkel zsúfolt
térben,
úszó sörénnel érkezik a szél,
halk csókot lehel a tétlen tájra,
egyet vág,
hűvös redőt hasít
a szenvedést szoptató fényből,
kéjesen ringatja a karcsú, nyújtózkodó karokat,
a párzó szerelmes ágak
száműzött lelkek táncát mutatják,
sóváran áttörve a légen az égből kortyolnak
az ernyedő újak,
zokogva simogatnak, mintha gyász-áldozatot
kínálnának, verden intenek az árva
némaság emlékei felé,
jajong a száműzött messzeség,
a könny sója marja
a sejtelemesen gomolygó sárga-kék sóhajú látóhatárt,
az átlátszó
tüllbe
öltözött
magányos létezés,
akár a hajnali tisztaság,
szerteszét permetezi
semmibe szökő illatát.

Batári Gábor

Füst

Hommage à N. L.

füst füst füst
tűz léha unokája
parázs retyerutyája
nagy szellem tajtékkarikája

ne pipáztass
pokolra minket
ne kövérítsd
lomha szívünket

ne sorvaszd
árnyékká testünk
ne akard hogy
újra elessünk

s bukjunk
szenvedély-bugyorba
siralmas
kényszer-vigyorba

Metanoia

Naszádi Gábornak

Várva vágytam a bűn fájdalmát
a csontórló bánatillatot,
hogy szívemet könnytőr járja át
dicsőség Neked, hogy másképp adtad, Uram!

Vártam a megvilágosodást
felperzselő tűzérzéseket,
– szájamba sült galambot, nem más –
dicsőség Neked, hogy másképp adtad, Uram!

Nem hittem didergő hitemben
csenevész az élet-igenre
szólottam, tudatlan szívemben
dicsőség Neked, hogy másképp adtad, Uram!

A tétovákra voltam irigy
néha, a sorsdöntő perc után
kétkedtem: ennyi volna a frigy,
hogya: igen?
Dicsőség Neked, hogy megadtad, én Uram és én Istenem!

Fohász

Nagy Lászlónak

Szellőláng,
Első hajnal,
Pallosangyal,
Ősanyánk!

Ne hagyj dermesztő veremben,
káprázattükrös teremben!
Vezessél gyöngy-kapun által,
ahol nehéz álmunk szárnyal!

Ne görbíts ólombatyuval!
Ne szoríts végzetsatuval!
Derű-országod honába
vigyél, hol nincs holt, se kába!

Tűzkardunk,
Vigasztaló,
Üdvöt adó,
Szébb arcunk!

Bogdán László

A londoni mindszentek

Tandori Dezsőnek

I. A londoni köd

A londoni köd, a londoni köd,
rég nem sejtjük, mit hoz a holnap?
Két-három lépés, eltűnsz, eltűnök,
a vörös falak is ködbe ivódnak.

Egy sarkon, imbolygó házak között,
köd zabál fel, fejetlen holtak
vesznek körül. Drakula röhög.
Hasfelmetsző Jacké a holnap.

A mindszentek is tűnnek észrevétlen,
vissza nem hozza őket immár semmi,
magunkra hagynak, hívók a hitetlent.
„A helyzetünkön próbálj úrrá lenni!...” –

súgod, csókolsz, a kezem szorítod.
Sikerül-e a ködből visszalopnod?

2. A titokzatos kísértő

A sikátorban lépések kopognak,
megvédenek-e a londoni mindszentek?
Megvédhet-e a zombiktól bármi?
Véres pofákat látok vicsorogni a ködben,
Lídia is elenged, egyedül vagyok.
„Téged nem bánthatna a vámpírok fejedelme sem –
írta felejthetetlen mesterem, amikor Drakulát
mentünk meglátogatni Transsylvániába –,
te immúnis vagy, Ricardo, de Lídia nem az,
Lídiára vigyázz!...” Mintha hangját is hallanám,
de hát az előbb még itt volt,
fogta a kezem, szorította, éreztem remegését
és hirtelen eltűnt, mintha soha nem is létezett volna.
„Nem vigyáztál rá eléggé – mondja kísértőm,
mióta hallok a gúnyos nevetését. –

Ki tudja eddig széttépték,
cafatokra szaggatták a zombik,
nyakon harapta egy vámpír, esetleg
Hasfelmetsző Jackkal is találkozhatott,
s te nem védted meg, elveszítetted, Ricardo!
Elveszítetted az egyetlen lényt, aki hozzád tartozott,
akinek szemében, mint egy kékeszöld tükörben
nézhetted magad, akinek érzésein keresztül
juthattál el legbenső lényedig,
hogy végre embernek érezhesd magad!...”
A kísértő elhallgat, köhög vagy nevet,
a hahota ott kóvályog körülöttem a ködben,
„Lídia – kiáltom – Lídia!”
és hirtelen szakadozni kezd a szürke köd,
felvillannak az eszelősen vörös, londoni házfalak
és meglátom Lídiát,
ott kuporog a fal tövében és reszket.
„Ne hagyj többé soha magamra –
suttogja, nyakam köré fonva karját. –
Soha többé ne hagyj magamra, érted?”
A köd szakadozni kezd, nyakunkig ér, derekunkig.
Összeölelkezve indulunk szállásunk felé
és én még mindig hallom a kísértő gúnyos röhögését.
„A londoni mindszentekben bízta, te balfácán!...”
Egy kis anglikán kápolnába menekülünk be,
térdepelve imádkozunk. „Soha, többé soha
ne hagyj magamra a ködben,
meglátod egyszer a köd titokzatos
árnyai rabolnak el tőled,
és nem találkozhatunk többé soha!...”

P. Papp Zoltán

Csorbítatlan

Mikor megérzem az ízét
lerántom a leplet a nekem való létről
végre meglátom magam az enyéim között
a szavak jelentést kapnak mondattá állnak

kialakul valami dialógusforma
feltételes találkozó reménye csillan
már az időt is barátomnak hiszem
bár rendre kongat a révésznek

tán harminc-egynéhány évesnek lenni
Párizsban odaadni magam a legelső
mosolybókos szóra az első
a második a sokadik nőnek

aztán elsíratni közös jövőtlenségünk
felmutatni csorbítatlan magányunk
harcos gyöngeségünk majd
kesernevetgélni az elprédált álmokon

Kettőspont

Hol rontottam el csak tudnám
halott a csók tenyerén ujján
vagy a vesztőhely erénye
a tiszta szerető vére
kevés az áldozó tálba
kell még kellék: lélek máglya

Mire valók

Mire valók a meg nem írt sorok
a vágyak tajgetosza
erőszakolt ünnepek a fájdalom tűzijátékaival
felfénylő pantomimhalál-orcákkal

mire valók a szerelem kitárult karjai
a sziklafalon születő tengerszívdobbanás
s a felszökkenő vízfátyol-káprázat

mivégre a zsoltárok emelkedettsége
a becsület esküinek alkalmi felbuzdulásai
megannyi rejtély a teremtés omlékony magaslatain

miért is a tanulságok kérdőjele
a kérdőjelek igazsága
mit kezdjünk az emlékezetbe véssett létezéssel

csontjaimban szél lüktet
tudatlan szökőföldár közeledik
titkon szólít
könnyözd már a fű síromon

Fecske Csaba

Gyerekkor

gyerekként minden oly más volt
gátlástalanul harácsol
a szív ha nem kapott elvett
nem tudott mórest türelmet

tenger-illatot hoz a szél
megrázza magát a tavasz
ami csak van szép és igaz
nem hal meg csak ruhát cserél

vézna út bandukol
velem integet egy bokor
palacsintasárga a nap
a mohó hegy beleharap

nyála lecsöppen a fűre
zúg a darázs köszörűje
az élet a szenvedélye
titkokat rejt a csönd mélye

föld alattam ég felettem
tüske-szúrást rég feledtem
egyetlen percnél sincs vége
időtlenül megyek végbe

Ivargyó

ez az emlékezetembe vissza-visszaszivárgó
törkölyízű szó egy dülő neve Szögligeten
hallom darazsai zúgását a szőlőfürtök körül
látom ahogy a lemenő nap sárgája szétfolyik
a domb tonzúráján fölszisszen a szélben
a kora őszi lomb a szőlőszemek édessége megejtő
mint a kamasz lány titkos kitárulkozása
a buja szőlőtőkék alatt a szüret utáni némaság
nyomaszt a menekülő levelek ijesztő magánya
madárszárnyak habarják fölöttem a levegőt
árnyékába ragadt kő kívánja véretem

Lány a vonaton

véletlen örömű
szabadságos kiskatona
a testszagú zsúfolt peronon
jobbra a Balaton-part nádasai zihálnak
bordák mögött a megérintett szív
hetvenhét harangja szól
mint gyöngyöző homlok ragyog a nyári ég
nevesincs megállóhelyen szállt föl
zöld szeme tele volt csillagokkal
lagziból jött fáradt volt nagyon
végigtáncolta az éjszakát
mielőtt igent mondtam volna már ott szuszogott
a vállamon enyhe kölni- és rumszaga volt
vörösesbarna haja csiklandozta arcomat
kemény melle mellemnek feszült ahogy
elgyötörten álmosan átölelt
könnyű nyári ruhája érezni engedte vulvája remegését
tizennyolc éves voltam a Vezúv lávája folyt
ereimben hihetetlen volt feltétlen bizalma irántam
hímtagom mint a fagyos kutya lába feszítette
a kincstári gatyót ó boldogtalan árbocrúd az ifjúság
meggondolatlan tengerén hánykolódó vágy nevű vitorláson
azt hittem alszik és mit se tud a nyüsztve rám törő érzésekről
ám amikor megállt a vonat hirtelen leugrott a peronról
egy olcsó kis szevasszal a szájában

Borbély András

Között

Sz. Cs. lipogrammáihoz

És van. Várok.
 Hiába patazkik a szemed,
 mint: *két eleven kút*, ahogy a költő mondja,
 a legkisebbnek is nagyobb most a gondja.

És van, ez kész.
 És? És!
 Ezernyi pórusból tör elő az *és*,
 a két semmi közti jelenidő-rés,
 hogy vagyunk és
nem.

Hiába – két zöld kő – izzik a
 két szemed,
 ha napközben mégis a sínek közé
 esek.
 Olyan ez, mint a kvantumfizika.

És álom vagy emlék,
 hogy közted és köztem a nemlét
 rózsái hasogatják szét a kiszabott teret?

Van vers, mely ritmusához kevés,
 és szabadulni, ha szabad,
 menekülni, ha lehet,
 ha nincsen ha,
 de nincsen de, csak és,
 és nincsen nincs se,
 nincs se lincselés,
 csak csörömpölés,
 meg kilincselés.

És mégis, és mégis, mozog az *és*!
 az origó nullája,
 mit nem döfhet se kés,
 se más elme éle át.
 És mégis mozog: *Szeresd*,
szeresd, a mozgó Nullát!

Most *és* van, és *nem*.
 Vagy nem helyett mégsem,
 ahonnan nem lehet késnem?

Várok, *és*, hogy
 mit jelent a *nem*.
 Hogy *és* mint van.
 Hogy ezt jelentenem.

A kert pusztulása

A ház előtti kertben egy özvegy öregúr
 egész délelőtt a kertet tisztogatta.
 Kitépte a gazt és letörülte a port,
 mit egy esztendő, s a forgalom moraja
 állhatatosan a levelekre rakott.

Gondosan letakarított minden porszemet.

Estefelé aztán, mikor sűrű felhők gyülekeztek,
 s a ház lakói egyre tompább egyetértésben
 merültek alá a mesterséges félhomályba,
 az öregúr az ablaknál állt és nézte,
 hogyan rombolja a kertet szét a vihar.

Francis Bacon tyúkjai

költemény Havasi Attila modorában

Mert érdekelte, az öröklét mire megy,
 Bacon úr hóval tömött ki tyúköket,
 s ujjongott: lenne bár a tyúk halhatatlan.
 De sajnos megdöglött mind a kétszázhatvan.

A történet vége még inkább tragikus:
 Bacon úr elkapott valami tyúkvírust,
 s olyannyira, hogy meg is halt beléje.
 – Nos, nekünk sem ad ez sok okot reményre!

Kőbánya fölött

„Titokteljes erőmező!
Szemünk elől a sínpart eltakarja
A táj képében létező
Szocializmus sívó sétaparkja”
(Térey János)

kőbánya fölött
a hold vagy kétszáz ár
külön él itt ember
polgár és proletár

s hullópofával a
vendégmunkás izmos
nyakszirtjéről kacsint
a szocializmus

rég kidőlt dög mely
itt rohad a mélyben
röntgenképként
a külváros szívében

s hiába minden
megszépítő játszma
akad ki a dögöt
megint csak kiássa

vakfoltként hogy önnön
holdjára vetítse
halotti maszkját mely
sok élőnek tükre

ám az örült sátán
szelíd lett azóta
farizeus mezben
a hívő s a helóta

s az ígéret hogy
megváltozik minden
– istenből felhő lesz
s a felhőből isten –

jákob-létraként
a zöld ködön úgy ing át
mint angyalok lábáról
lecsúszott harisnyák

Balázs Géza

Szódarabolódsi

A szóhatár-eltolódás a nyelvtanban. A szóhatár-eltolódás az a nyelvi jelenség, amelynek során az egymás után következő szavakat másként tagoljuk, az összetartozó részeket szétválasztjuk, és másként ragasztjuk, olvassuk össze. Klasszikus magyar nyelvi példája a határozott névelő „eltolása”: a ziskolába megyek, ahelyett hogy az iskolába megyek. Vámos Miklós egyik regényének a címében is megjelenik, nyilvánvalóan utalva a gyermeki és talán a zenei beszédmódra: Zenga zének. Ezzel máris ott vagyunk a szóhatár-eltolódás gyökerénél: minden bizonnyal a nem értelmező, „iskolás” beszéddel és talán a dallamnak nem pontosan megfeleltető szöveggel van összefüggésben. De beszélt nyelvi vagy nyelvjárási jelenségnek is tarthatjuk.

A szóhatár-eltolódást nyelvtanaink nagyon felületesen tárgyalják (a többsége említést sem tesz róla). A korábbi egyetemi tankönyvben egy tagmondatnyi említése szerepel: „a szóhatár-eltolódás (a zacskó > az acskó, a zongora > az ongora)... az anyanyelvi műveltség terjedése, a nyelvi tudatosság fokozódása következtében már a múlt szóalkotó eljárásai közé szorul vissza, és a nyelvtörténet kérdései közt tartjuk számon” (Rácz E. szerk.: *A mai magyar nyelv*. Tankönyvkiadó, Budapest, 1985. 168). Ehhez képest az új nyelvtörténeti összefoglalóban már meg sem említik.

Pedig föltehetően a magyar nyelv-művelés legkedveltebb kifejezése, az „édes anyanyelvünk” is ekképp ke-

letkezett. Föltehetjük ugyanis a kérdést, mitől édes az anyanyelv? Nos, föltehetően attól, hogy eredetileg az „édesanya-nyelv” kifejezés azt jelentette, hogy az édesanyánktól származó nyelv. Ebből szóhatár-eltolódással (édes anyanyelv) lett a mai jelzős szerkezet.

Létezik azonban egy területe a szóhatár-eltolódásnak, ahol elevenen él, sőt virágzik. A nyelvi humor. Nagy öröm ez számunkra, mert azt bizonyítja, hogy a „periferikus” nyelvhasználatban, a nem hivatalos nyelvi formák között számos olyan jelenség van, amelyről már-már elfeledkeznénk, pedig föltehetően korábban igen nagy nyelvi „hajtóerőt” jelentett. A szóhatár-eltolódás föltétlenül ilyen. Új szavak már nem (nagyon) keletkeznek ezen a módon, de szavak, szósorok humoros, vicces hatásból való átalakítása, vagyis egy sajátos jelenségjáték igen gyakori.

Néhány történeti példa a szóhatár-eltolódásra. Grétsy László nyelvijáték-könyvében (*Anyanyelvünk játéka*. Gondolat, Budapest, 1974. 138–139.) természetesen föl hívja a figyelmet a szóhatár-eltolódásra. Ahogy írja: a szóhatárok áthelyezésére. Arany Jánost hozza első példaként, aki a görögök nevelészetéről (neveléstudományáról) szóló unalmas értekezés hallgatása közben találta ki a következő – Arany nevét annyira nem emelő – verset:

Jaj, biz ez a nevelészet

Csak piano nevel észet,

*Írójának neve lesz et-
től nem nagyra nevelészt.*

Ugyancsak Grétsy László idézi Sebestyén Gábor jogász évődő hangú versikéjét, amely a szóhatár-eltolódás egyik mintapéldánya:

Boris te! Nem Ámor ostoba

Nyila zörömböl. Csője

Megtompul a lánгон.

Domború tán Bora kedvellője.

Elsőre talán nem világos, hogy miként lehetne „értelmessé” tenni ezt a verset. Természetesen szóhatár-eltolással! Máris előttünk van egy kis borsdál:

Bor Istene! Mámoros tóba

Nyúl az öröm bölcsője.

Megtompult talán gondom

Bor után. Bor a kedv ellője.

Vargha Balázs (*Játékkoktél*. Kriterion, Bukarest, 1972. 32.) Karinthyt hozza példaként, de a rímeket látva azt mondhatjuk, ebben a szóhatár-eltolásban a nagy mester sem remekel: *szörnű: szőr-nyű...; borzalom: borz-alom, balhátvéd – balhát véd* stb.

Következő, jelenkori példáink azt bizonyítják, hogy ezeket a 19. századi, meglehetősen bukdácsoló verszeteket meg lehet haladni. Ebben, vagyis a szóviccekben mintha mégis tökéletesebbek lennénk elődeinknél. Graffitigyűjtésem során akadtam például erre:

Egy kispesti vendéglőbe

egy kis pesti vendég lő be.

A szóhatár-eltolódás napjainkban. Maifolklor-gyűjtésemben (szóbeliség, internet-írásbeliség stb.) a „gyomorhajostól” az elmecsillogtató humorig terjed az ide sorolható viccek tárháza. Van, amikor a rím segíti a megértést:

– *Mit mond az osztriga?*

– *Van egy motorom, oszt Riga.*

Egy klasszikus példa:

– *Ki volt az első turista?*

– ?

– *Ábrahám. Hátranézett, és megkérdezte, hát Izsák (hátizsák) hol van?*

A vicc alapja a szóhatár-eltolódáson (*hát Izsák > hátizsák*) túl az ún. homofónia jelensége. Vagyis a két kifejezés azonos módon hangzik, de más módon kell leírni (tehát írásban kevésbé érvényesül a humor). A homofónia mint a homonímia (azonos alakúság) egyik alelete rendszerint valamennyi szóhatár-eltolódásos viccre igaz, bár éppenséggel sok esetben egyfajta „kiejtési játék” (pl. szünet, hangsúly) is megfigyelhető, hiszen egyébként nem lehetne érteni a viccet.

A hétköznapi kommunikációban is használható tréfás szövegek: „Gyalog megyünk, vagy Elvis Presley?” (elvisz Presley)

Illetve rákérdezés arra, hogy az illető hogyan is érkezett:

– *Hogyan jöttél?*

– *Karinthyvel!*

Az értetlenkedőknek elmagyarázzák, hogy ti. „kar intivel”, vagyis karjelzéssel (autóstoppal).

Történetek. Állandósult szókapcsolatok, összetett szavak fölbontása kedvelt leleménye a tréfacsinálóknak. Egész kis történeteket fabrikálnak, amelyeknek lényege az alapos „fölvézetés”. Megfigyelhető, hogy a történetek egy része állatmese.

Betör a Ruhát az erdőbe. Megy a nyúl, találkozik vele, a Ruhát megeszi. Megy a róka, találkozik vele, a Ruhát megeszi. Megy a farkas, találkozik vele, a Ruhát megeszi. Megy a medve, találkozik vele, a Ruhát megeszi. Megy az ember, találkozik vele, de nem eszi

meg. Mert nem a Ruhát eszi az embert. (M. S., internet, 2006. 02. 14.)

A „Nem a ruha teszi az embert” közmondást alakítja át az ismeretlen szerző.

Tudományos kutatás. A kis Jedlik Ányos megy haza az iskolából. Látja, hogy a kertben egy férfi egy nagy ásóval derékig áll egy gödörben. Megkérdezi anyukáját:

– Anyu, egy bácsi ott van a kertünkben egy ásóval és egy nagy gödörben áll.

– Tudom, Ányos. Kutatás. (V. M., internet, 2006. 02. 15.)

Két jóbarát, a Lom és a Rom sétálnak az erdőben. Egyszer csak megtámadja őket egy nagy varacskos disznó. A Lom nagyon fél egyedül az erdőben, és elhatározza, hogy ás a földbe egy nagy i betűt, hogy ne féljen.

Eközben kis barátja, a Rom elkecseregetten keresi Lomot és találkozik a nyusziával. Megkérdezi tőle:

– Hé, nyuszi, nem láttad barátomat, a Lomot?

Erre a nyuszi:

– Társad, a Lom, biztos í-t ás!
(Társadalombiztosítás!)

A „Nyolcadik utas a halál” filmcím másként való tagolásán alapul a következő állatmese-állatvicc:

Vesz a maci egy mikrobuszt, és meghívja a barátait egy kis piknikre. Mivel a busz hétszemélyes, a maci magával viszi még a rókát, a farkast, a sünit, a mókust, a vakondot és a nyusziát. Szépen becsomagolnak mindent, beszállnak a mikrobuszba, és elindulnak. Egyszer csak látják, hogy ott áll a hal az út szélén, és stoppol. A maci megáll, és kiszól neki, hogy nem tudják fölvenni, mert már minden hely foglalt. Erre a hal

megkéri, hogy hadd szálljon be mégis, legföljebb nem fog leülni. A többiek beleegyeznek. Ahogy mennek tovább, egyszer csak felkiált a nyuszi:

– Odanézzetek! A nyolcadik utas, a hal, áll! (Internet, 2002. 03. 04.)

Érdekes, hogy ez a filmcím egy (mesteri) szóhatár-eltolódásos viccet is ihletett:

– *Miért veszélyes Nyolcadon tanokolni?*

– *Mert a nyolcadi kutas a halál.* (Internet, 2006. 01. 02.)

Szóhatár-eltolódás és népetimológia. A szóhatár-eltolódás gyakran a magyarázata egy idegen névnek, ahogy azt már Elvis Presley (elvisz Presley) példáján láthattuk. De vannak további példák is:

Két macska, Lola és Liza szülni készül. Lola macskaalmon elli majd kölykeit, de vajon Liza Minelli?

Egy kínai iskolában farsang van. A gyerekek készülődnek. Chuan lesz az indián, Lee a hóember, Cheng a telefon... (V. M., internet, 2006. 02. 26.)

Két pösze indonéz beszélget:

– *De cuna az óceán mosztanában mifelénk!*

– *Cuna mi?*

Mesteri szóhatárok.

– *Miért nem találják Palikát az erdőben?*

– *Mert Pál ma fa!*
(Pálmafa.)

– *Mi az, fémből van és utazik?*

– *Vas utas.*
(Vasutas.)

Annak, aki a sátor tetején lakik, a sátor alja új hely.

(Sátoraljaúj hely.)

Halak versenyeznek, hogy melyikük ér előbb célba. A lepényhal ér be elsőnek. A reményhal (reményhal) meg utoljára. (Internet, 2006. 01. 02.)

Biz meg Baz elmennek vadászni. Biz vitte a puskát, Baz meg a kutyát! (Internet, 2006. 05. 19.)

A tréfacsináló egy durva felszólításra „játszik rá”, voltaképpen eufemizálja, s ennek egyik eszköze a szó népetimológiája (Baz név), hangtani egybeesése (homofóniája).

– Mi az: Szent István szelleme a folyóparton áll?

– ?

– Partivajkrém. (Parti Vajk rém.) (Internet, 2006. 03. 16.)

– Hogyan jön ki a pap a templomból?

– ?

– Mintha mi se (mise) történt volna. (R. A., internet, 2006. 02. 15.)

A mi se történt frazéma egybeolvasásából fakad a humor.

– Mi a világ leghaszontalanabb tárgya?

– ?

– A villanyírógép.

(Mivel a vicc csak szóhatár-eltolódás figyelembevételével érthető meg, magyarázatként hozzáfűzik:)

– Láttál te már szőrös villát? (Internet, 2001. 12. 11.)

(Vagyis: villanyíró-gép.)

– Mi a mértékegysége az akvárium és az istálló közötti távolságnak?

– Hallótávolság. (Internet, 2006. 01. 02.)

(Hal-ló távolság.)

– Miért nincs az ágyban ú betű?

– ?

– Mert az ágy nem ú tartó! (R. A., internet, 2006. 02. 14.)

(Ágyneműtartó.)

Ezek a viccek egyúttal egyfajta találós kérdésnek is felfoghatók, ily módon egy másik folklórműfajjal is rokonságba hozhatók.

Nyelvi tréfa változatok. Az igazi folklór változatokban él. Érdekes, hogy egy-egy mesteri szóhatár-eltolódás más és más epikus formákban is felbukkan:

– Mit csinál a rongybaba, ha elveszti a fél kezét vagy leszakad a fél keze?

– ?

– Benyúl a fiókba és kiveszi a takarékszövetkezet. (R. A., internet, 2006. 02. 14.)

(Takarék szövetkezet.)

Változata:

A rongybaba felháborodottan meséli a játékmacinak.

– Képzeld, maci, ez a Pistike megint kitépte az egyik kezemet!

– Cseppet se bánkódj, rongybaba, menj oda a fiókhoz és vedd ki a takarékszövetkezet. (Internet, 2001. 01. 29.)

– Mit csinál az asztronauta, ha elfogyott a vize?

– ?

– Űrkutatás. (R. A., internet, 2006. 02. 14.)

(Űrkutatás.)

Változata:

– *Mi van akkor, ha az úrhajós megszomjazik?*

– *Úrkutat* ás. (GY. B., internet, 2006. 02. 14.)

Összefoglalás. A szóhatár-eltolódáson alapuló szókeletkezés elég ritka jelenség lehet a nyelvtörténetben, de a beszélt nyelvben, a gyermeknyelvben többször előfordul. Az alapvetően szóbeli műfajként élő tömör, valamint epikusabb formát öltő viccekben, nyelvi tréfákban (olykor a találós kérdésekre emlékeztető for-

mában) azonban egy sajátos típust alkot. A nyelvi tréfa alapja a szóhatár-eltolódáson túl a népetimológia (belemagyarázás), valamint az azonosalakúság (homonímia), különösen annak azonos „hallhatóságként” megnyilvánuló formája (homofónia). A jelenség egyúttal azt is bizonyítja, hogy a periferikusan jelentkező, alig megfigyelt, nem leírt nyelvi jelenségek nagyon fontos nyelvtörténeti, nyelvéletteni folyamatokat rejtenek magukban, ezért kutatásuk még sok érdekeset tartogat.

PERSELY

Fehér Renátó

(Vissza)nézőpont

Látótávolságban van – susogják;
 íme az első nyíl a bullban, s jön a folytatás:
 jutalmul fejükben gépi hang dalol.
 Összebújasuk valóságghű,
 aprólékosan kidolgozott mozdulatsor.
 A zsugorodó tér dühösen sárgul köztünk.
 Átlátnak rajtam:
 valójában csak valami egypálcikás
 vágy csalogat egy céllövöldébe, akárhova,
 emiatt a kisstílű sietség.
 Övék szélteben a járda is, fokozás céljából.
 Angyal-nyugdíjas póz, távolodóban –
 nekik nem kell lázadás.
 Úgyis már sötétedésre megtelnek.
 Én pedig szétrebbentem a galambokat a főtéren.

A mozigépész sejti

A terem sötétedik.
 Sietve befűzöm a celluloidot.
 Csorgó nyállal süppedsz a fotelbe
 – hétköznapi vendég vagy.
 A büfé kincseit remélem a pulton hagytad,
 mert felkészültem erre is:
 kollektív mámor az új marketing:
 színes, szagos, hangos,
 s néha fel is pörgetem.
 Ez a sok puding-előzetes arra kell,
 hogy ellazítson, s később számítón,
 néhány meta-képkockát betáplálhassak,
 amik kitartanak – legalább a kocsiig.
 Beismerhetem, de semmi,
 és mégsem vigyorgok rajtad hátul
 (bár itt, a „titokszobában” van egyedül fény),
 sőt éppen kiszolgálalak,
 igaz elég közönyösen,
 de így talán még rákapsz a mozira
 és legközelebb esetleg a jegyet is megveszed.

Előjáték

– Cukrász a tavasz –

Láttam ma a tavaszt.
 Egy szellővel szinkronban riszált.
 Napszemüvege fejére tolva
 kacéran irányította a napsugarakat –
 pillanatokra elvakítottak.
 Haja mézes-uszályként lobogott –
 mohó szippantásom meg is akadt.
 Ráncstalannak tűnő fény fehér ruhája
 dekoltázsán áttetsző kéj-lángok gyúltak
 (oltogatásuk növeszti majd méhében a nyarat).
 A pisztolytáskákat már levetette,
 előkerültek belőlük karamellás combjai;
 a szökökút hús márványa gőzölve füttyentett,
 mikor peremére ült.
 Tovább sétafikált
 és az utána hömpölygő vaníliaillat
 lepedőként borult rá a térre.

Papírmedál

A lépcső-paragrafusokban botladoztunk az ajtóig.
 Bár ajkad aznap olyan volt,
 mint egy motel fényreklámja.
 Kapaszkodtál belém, tartottalak
 (fair play vigaszdíjam: a papírmedál).
 És végre el tudtunk bújni: az éjszakában
 összeért az orrunk, mint az eszkimóknak.
 A küszöb-univerzumon inogtunk.

Azóta integetek.

Örködy Kornél
Káromkodások
 (Részletek)

Pedig minden, mi eddig volt, maradt
 a régiben. Sovány vigaszon lóg
 kifulladt életem himbálózva
 Kharón kobakja fölött. Ím, prológ.

Apaarcú jöttment csücsül hosszú
 kalapkabátban, elbeszélt éppen,
 most már pipál, magázza a kurvát,
 emléket állít egy emlékképben.

Lelkem kavarta feketeleves
 nyelvjeként én jelentőségteljes
 jelentésű vagyok, néhány neves
 névvel nevesített az önmagam.
 Kigurul a díszletből a játék,
 Heloise méhében gyerek fogan.

Hogy egy álom felébreszt vagy emlék-
 kép maskarában egyszer megviccel,
 hogy a spontán köpött poén elsül,
 ahogy kell, vagy kimarad a ziccer,
 cédére írtam állományaim,
 mielőtt újrainstallt kezdenék,
 vagy a végén szentségelek, vagy hogy
 ráébredek, mi minden kéne még,
 mondjuk, mikor kimondanám, csak szép
 és egyszerű szavakkal, mértékkel
 vagy önpusztító szellemességgel,
 min múlnak a dolgok, s ebben neked
 miért van olyan fontos szereped.

Eljött a pillanat, beléd estem.
 Magyar nyelv és irodalom órán
 tanult érzékenységgel próbálom
 szépíteni az idejekorán

nyilvánvalóvá vált szűkösségem
 minden további jóban (mert többé
 nem elégít ki az, hogy jól duglak
 futó órákon át, máskor köddé
 váló emóciós füstjelekkel
 újabb együttlétről üzengetünk,
 már félreértem pillantásaid,
 s bosszantók a külön töltött hetek):
 féltem, hogy az üresség eltemet –
 kibéleled vékonyka lelkemet.

Csak én vagyok. Csak én próbálkozom,
 csak én akarok és sikerülök.
 Csak én ölök, a börtönbe ülök,
 terhét a súlynak én viszem-hozom.
 Csak én szeretek, egy szerető test
 onanizálni csak nekem való.
 Csak én tárcsázok, én szólok, halló,
 csak én csapom le, hogy csélcsappá rest
 változni önmagam megcsalatom.
 Csak én vagyok a tervrajz és csak én
 a vakolat, gerenda, rá szatén,
 csak én vagyok a test meg az atom.
 Csak én a köd s a feledett nevek.
 Magam közül magam leszek. Növök.

Ez lesz az utolsó versem rólad,
 nem áldozok fel már több dőre sort,
 napfényes aulámból távozhatsz,
 ördögszekér, amit a szél sodort
 hozzám, és már el is ragad, végre
 szobanövényekkel rakom tele
 díszes helyiségem utánad, fikusz
 s fehér fokföldi úgy fele-fele
 arányban, szép lesz, mert fényes minden,
 félgömb a boldogság, belül ragyog,
 mint régi rázós, hóesős játék.
 Gyümölcsöző rohadásban vagyok,
 lángolva töppedek – versem minden
 szava beszél, s a vers maga motyog.

Mélyebbre néztem, mondom, hogy veled
 nincsen több égtáj csak nyugat s kelet,
 egyik felől pazar muff érkezik,
 a másik oldalon ádám-mezig
 vetkőzött muskétás szorongatja
 meredő vádlóját, egykor gatyá
 volt rajta a lélek, de most a perc,
 ahogy Demjén szaval, itt van, s tepersz
 elérni az utolsó fordulást,
 mikor keleti muff felindulást
 mímelve a muskétára vizel,
 majd nagy szundítással pont i-re fel.
 Így vagy velem az én szerelmesem,
 bugyid mosom, veled isom-esem.

Se szép, se jó. Nem új, nem hökkent meg,
 nem alkuszik meg és nem is gagyi.
 Nem rontja el, nem tartja elkentnek,
 de még nem is Shrek vagy Hüvelyk Matyi,
 sem Hamlet, sem Polonius, egy sem.
 Nem lesz belőle és nem volt soha,
 nem tisztán és még csak nem is vegy'sen,
 nem egy, nem kettő, nem három, noha
 négyszer futhatsz neki, s nem lesz haszna.
 Nem siklik, mint felszínen a hajó,
 nem oldalog el, mint aki baszna,
 nem egy Duna, talán nem is Sajó –
 hamis kis vers (poéta-grimasz), na,
 ahogy te akartad. Se szép, se jó.

Császár Levente

Mozi

– Csapó! Négyes indul!

A szemellenzős rendező egy kettes létráról kiabált a szócsövébe, miközben nadrágtartójának keresztpántja alatt a hátán átütött az izzadság. A stáb elhallgatott, nem akarta senki az egyébként is ideges rendező haragját magára zúdítani.

A kamera előtt a filmvászonról oly jól ismert arc állt. Szőke, göndör hullámokban vállára omló haja keretbe foglalta hatalmas, álmodozó szemeit, a smink érzékenyen sápadttá tette, a vörös rúzs még jobban kihangsúlyozta egyébként is telt ajkait.

Az annyi férfiszívet megdobogtató rekedtes hang azonban most elakadt.

– Nem, és nem, és nem, Kata! – üvöltötte a délután folyamán sokadszor a feldühödött rendező.

Kálmándy Kata mérgesen toppantott egyet, kezei ökölbe szorultak, mintha csak a rendező hájas nyakán kulcsolódtak volna össze ujjai.

– Oké! Fél óra szünet! – szólt gyorsan közbe az alacsony gyártásvezető megelőzve a kitörni készülő vihart.

Diós Károly rendező és csapata három nap óta kisebb-nagyobb megszakításokkal forgatott Marci kertjében. Bevetették magukat a százéves gyümölcsfák alá, reflektorokat szereltek a kápolna környékére, mikrofonokat aggattak a fenyőfákra.

Dióst, számos nagy sikerű mozi-film rendezőjét egy természetrajzfilm forgatására kérték fel, amelynek egy részében a madarak életét mutatják majd be. A rendező rövid rábeszélés után elfogadta az ajánlatot, még

úgysem csináltam ilyet! felkiáltással. Hogy azért a természeten kívül egyéb látnivaló is legyen a nézők számára, a készülő produkcióba narrátornak a Végzetes nyár című utolsó filmjében a női főszerepet alakító Kálmándy Kata művésznőt kérte fel. A választás ésszerűnek tűnt, a divát egy egész ország imádta. A színésznő először visszautasította az ajánlatot, én egy természetrajzfilmben? Mikor azonban a tiszteletdíját a sokszorosára emelték, nagy kegyesen igent bólintott rá ő is. A munkát azonban csak félvállról vette, a szövegét sem tanulta meg rendesen. A három nap alatt többször is emiatt kellett megállítani a felvételt. Ilyenkor természetesen a rendezővel jól összevesztek.

Diósnak a szakmában olyan neve volt, hogy bármit megengedhetett magának. Kata úgyszintén. Nyílt titoknak számított, hogy a rendező gyengéd érzelmekkel viseltetett Kata iránt, aki viszont az idősödő férfit semmibe vette. Így kész bolondokháza volt minden egyes közös munkájuk. Ez alól a mostani sem volt kivétel.

– Csapó, ötös indul!

Marci a filmben többször is felbukant. Mesélt a madarokról, beszélt a madárvédelmi eszközökről, és persze Párizsban elért sikeréről, aminek köszönhetően most itt nála forgatták a film madarakra vonatkozó részeit.

Nyugodt, magabiztos hangja, melyből sütött a madarak iránti feltétel nélküli elkötelezettség, magával ragadta a stábot is a felvétel alatt. Olyan szeretettel beszélt kis szárnyas

barátairól, a fák, az erdő életéről, annyi apró-cseprő, mégis fontos dolgot tudott erről a világról, hogy a filmesek is teljesen a hatása alá kerültek. Jó lesz, jó lesz! – mondogatta Diós, és egyre nagyobb lendülettel vetette bele magát a forgatásba, mint mindig, ha az általa készített film szele egyszer csak megcsapta, magával ragadta.

– Gyermekkoromban fülemüledalra ébredtem. Az erdőszéli bokros csalisokban vígan kurjongatott a gerle, beljebb az erdőben édesen búgott a vadgalamb. A mezőn a szántóvető parasztembert pacsirtadal és a barázda-billegető kísérté nehéz munkájában. Ma már mindezek a múlt emlékei lesznek. Lassan elcsendesedik a mező, az erdő, és csak a modern gépek fülsértő zaja kíséri a falusi ember életét. Épp ezért arra kérem az utókort, hogy tegyen meg mindent annak az érdekében, hogy a már kipusztulóban lévő fűrj, fogoly pacsirta, fácán és az erdeinkben, gyümölcsöseinkben még élő, hasznos madaraink ne csak fennmaradjanak, hanem az emberiség hasznára és gyönyörűségére szaporodjanak is. Ha ezt a kérésemet megszívlelik, akkor majd önök is élvezhetik és örömeiket lelhetik abban, amit a madarak nyújtanak.

– Hogyan vélekedik az otthon tartott madarokról? – búgta a rekedtes hang a szünet befejeztével.

A férfi várt egy pillanatig, mielőtt válaszolt volna:

– Egyszer apám elvitt egyik üzleti útjára valamelyik bányához. Öt-hat éves lehettem talán. Míg apám a dolgait intézte, addig én kint nézelődtem. Az egyik nyitott ablakból érdekes hangok szűrődtek ki. A párkányt nem értem fel, egy virágcserepet húztam oda nagy nehezen, arra álltam fel, és úgy kandikáltam be az ablakon. A szobában két kalitkát láttam. Az

egyik a falon lógott, két kanári röpködött benne félősen. A másik a zongorán állt, és innen jöttek azok a furcsa hangok. Egy gyönyörű, ezer színben játszó beszélő papagáj nézett belőle ki kíváncsian. Egy pillanatig nem gondolkodtam. Miután bemásztam, egy mozdulattal kinyitottam a falon lévő kalitkát. A két kis sárga madár önfelédten repült ki a nyitott kisajtón, fel, egész a plafonig, tettek egy tiszteletkört a szobában, majd egy kecses mozdulattal kirepültek az ablakon. A papagáj természetesen nem tudta szó nélkül megállni a látottakat. Lótetű, lótetű! – hangoztatta rekedtes, krákogó hangján, miközben idegesen ugrált a kalitkájában és figyelte, hogy mi történik két kis szomszédjával. Aztán, mikor az ő ajtaját is kinyitottam, csak állt ott mozdulatlanul, fel sem fogta, hogy ettől a pillanattól kezdve ő is szabad. Úgy kellett kihúznom és kilendítenem az ablakon, na sipirc, te lótetű!

– Nem unatkoztál? – kérdezte apám, mikor nagy sokára visszaért.

– Unatkozom! Mit lehet itt csinálni egyáltalán? – húzta Kata a száját kezében egy hosszú cigarettával, miközben óvatosan lépkedett, cipőjének túsarka nehogy sáros legyen.

A harmadik nap estéjére befejezték a forgatást, a többi a vágók dolga lesz majd a stúdióban.

Az egész stáb a Szabó malomban volt elszállásolva. Mint egy kis hotel, olyan volt ez az emeletes téглаépület. Szépen karbantartott, parknak is beillő árnyas kertjével, a hatalmas, zúgó malomkerekeivel úgy állt ott az erdő aljában, mint egy elvarázsolt kastély.

Itt volt a faluban a legtöbb férőhely egy helyen, ide szállásolták el az egész forgatócsoportot. A stábhoz tartozott Diós, a rendező, és bár itt

volt a gyártásvezető, aki tulajdonképpen a felvételeket vezette, az igazi főnök azonban Diós volt, ez kérdés sem lehetett. Itt volt az operatőr két segédjével, akik közül az egyik a világításért, a másik a hangért volt felelős. És természetesen itt volt a művésznő két kísérőjével, két idősödő vénkisasszonnyal, akik közül az egyik a fodrása volt, másik a sminkjét igazgatta minden egyes felvétel előtt. Rövid elfoglaltságukon kívül egyébként csak nézelődtek. – Ennyit én is megcsinálnék! Még talán kicsivel többet is! – mondta Jojó bá' a fogai között a többi munkásnak, akik szintén ott leselkedtek a kerítésnél az egész felvétel ideje alatt.

A társaság a malom előtt megterített hosszú asztal mentén ült. A búcsúvacsoraként felszolgált vadpörköltet Müller Ádám, a Kaszinó tulajdonosa készítette saját kezűleg. A vendégek meg is nyalták mind a tíz ujjukat a lakoma után. Most, hogy a vacsora elfogyott, a fő hangsúlyt a kancsókban felszolgált legjobb környékbéli borok vették át.

– Nem sétálunk egyet? – kérdezte a művésznő Marcit, s azzal meg sem várva a választ, elindult az erdő felé.

Húvös este volt, kardigánját összehúzta magán.

– Jó ez a csendes békesség itt ma guknál, de valószínű, én egy nap után halálra unnám magam. Maga nem szokott unatkozni?

De még mielőtt Marci felelhetett volna, gyökeret vert a nő lába, rémült arccal kérdezte Marcit:

– Mi volt ez, az istenért?! – és akaratlanul is a férfihöz simult az ismeretlen, az egész erdőalját betöltő hang hallatán.

A semmihez sem hasonlítható hang okozója, egy magányos, kint

felejtett csacsi a fák egyikéhez volt kötve az erdő szélén, a sötétben nem láthatták.

– Csak a komp – felelte rezzenéstelen arccal Marci. – Indul át a folyón, és ilyenkor dudál.

Kata nem válaszolt semmit, csak törte a fejét, beletúrt szőke hajába, milyen nagyobb folyó is lehet itt, ahol komp tud közlekedni. Míg ezen töprengett, Marci karját továbbra is fogva tartotta.

Sanyi pedig, Komlósiék kint felejtett éhes számara, csak iázott tovább bele az estébe, gazdáját hívogatva szomorúan.

– Ha esetleg maga is nagyon unatkozna, megkereshet. Unatkozzunk együtt – nézett Marcira a színésznő jelentőségteljesen, mikor visszaértek a malomhoz, és azzal köszönés nélkül felment a szobájába.

Kint azonban még egyáltalán nem voltak álmosak. Müller Ádám hordójából már egy ásóymonyit biztos leittak. Ádám valahonnan kerített egy zenészt is. Füsti lógó fejjel, csukott szemmel húzta harmonikáját. Szabó molnár még a két vénlányt is megtáncoltatta.

Diós rendező vöröslő fejjel nagyokat szellentett, miközben Marcinak magyarázott akadozó nyelvel:

– Neked színésznek kell lenned, színésznek, édes öcsém! Igyál csak! Egy színésznek ezt tudni kell! – és azzal teletöltötte megint Marci poharát is.

Nem volt mese, egy hajtásra kellett felhajtani ismét.

– A legközelebbi filmemben te játszol – csuklott egy nagyot –, az... az öreg... hősszerelmes meg elmehet a...búsba! – s azzal a feje az asztalra hanyatlott.

Miután elcsendesedett minden, Marcinak is kellőképpen szédült a fe-

je. Kődös szemekkel az emeleten lévő sötét ablakok közül próbálta meg kitalálni, melyik is lehet Katáé. Mondjuk az, mutatott az egyikre. De lehet, hogy amaz, nézett a mellette lévőre. Gyerünk, öcsém, biztatta magát a rendező szavajárásával, innen letről úgyse tudod meg. Próba szerencse, és azzal a hatalmas diófán elkezdett mászni az egyik sötét keret felé. Az ablak szerencséjére résnyire nyitva volt, még kopogtatnia sem kellett. Óvatosan belépett, vigyázott, hogy minél kisebb zajt csapjon.

Bent a szobában az első lépésével belebotlott az ablak alá rakott börröndök egyikébe, úgy, hogy mindjárt hasra vágódott, a függönyt is magával rántva. A zajra rögtön világosság gyúlt a szobában. A földön fekvő Marcira rémült tekintetekkel, szóhoz sem jutva bámult a két vénlány megrökönyödött, fehér krémmel bekent arccal.

– Táncolunk egyet, hölgyeim?

– Nehezen ért ide – mondta később Kata, mikor Marci valamennyire már kijózanodva végre megtalálta a helyes ablakot.

Dohányízú volt a csókja. Marci még soha nem csókolt nőt, akinek a száján így lehetett volna érezni.

Hideg volt és száraz, úgy adta oda magát Marcinak a sötétben, minden öröm nélkül, mintha muszáj lett volna.

Mikor elment tőle, a nő felkapcsolta a lámpát. Apró, sötét kis pihéket látott az orra alatt. A filmvászonon ezeket nem lehetett észrevenni.

Marci kielégítetlen férfivággal zörgetett be Bori ablakán még hajnal előtt.

– És a vőlegényemmel mi lesz? – kérdezte a lány suttozva, miközben Marci csaknem letépte róla a hálóingét.

Dél előtt, mikor János ébresztette, az egészről nem sokra emlékezett. Egyre csak Kata szőke haja járt az eszében, a verőfényes dél előtt lemosa az éjszakai rossz szájízt.

– Mikor láthatom? – kérdezte csendesén a művésznőt, miközben a stáb felszedelőzködött, és indult vissza Pestre.

Kata szívott egy mély slukkot hosszú szárú szipkájából, az erdő fáit tanulmányozta, úgy válaszolt a férfinak hosszan kifújva a füstöt.

– Nem tudom. Sok a munkám. Az operabálon ott leszek, ha arra jár, nézzen be oda – és köszönés nélkül elindult vele a kocsí.

Marcit kicsit bántotta ez a lekezelő stílus, de valami, amivel ő maga sem volt tisztában, hajtotta ezek után a szőke fürtök után. Valószínű az, ami azt a sok ezer mozinézőt is a vászon elé csalta.

– Nem veszed észre, hogy cseszik rád! – kérdezte megvetéssel a hangjában Bori is, miközben Paja önfeledten ölelte a lány derekát.

– Színésznőcske, jó lenne, mi! – szólt a kocsí után néző Marcinak a fiú. – Gyere, komám, inkább igyunk valamit – és már emelte is a szájához az egyik tegnapi megmaradt, félig telt borospoharat.

Marci fejében, miközben barátja kiürítette az innivalót, Kálmándy Kata felvételi zárszavai visszhangoztak, melyeket egyre csak ismételtgetett magában:

...azért a fiaimat egyszer szeretném elhozni. Megmutatni nekik ezeket az embereket, akik még értik a vadon szavát, akik valószínűleg azt is tudnák, mit kell mondani egy szarvasnak, ha hirtelen az ember elé toppan egy poros erdei úton. S akik gondoskodnak róla, hogy a fiaim fiainak életében is legyenek még színcinkék, fakopácsok...

Vadas Vera

Kozmetik'

Viszket a jeggyűrűje alatt az ujj, beteg lesz, ez teljesen biztos, mindig viszket a jeggyűrűje alatt az ujj, mikor beteg lesz, meg bereped a körme, a nagyujján. Epeprobléma. Telik, múlik az idő, s egy idő után az ember kiváló megfigyelőképességgel rendelkezik. Mondaná, soha ne öregedjek meg, de illet nem kívánna senkinek, főként, mert nem teheti, neki az öregedés business.

Harminchét éves, az már majdnem negyven, borzasztó, kíméletlen az élet. Érthetetlen, miből látszik, hogy jól tartja magát, kicsikarna bókokat, kifejezetten csúnyának festi le bőrét, tele van májfoltokkal. Pedig régebben annyira jólesett neki a szaunázás, járt minden héten, aztán valahogy elmaradt ez a könnyű kis esti program, tegnap meg bepótolta az éves lemaradást, és kijöttek ezek a májfoltok, úgy néz ki, akár egy tehén.

Az öltözetére is rátér, ha fiatalosan öltözik, ugye az is számít? Ő mindig fiatalosan öltözik, diszkrét bájjal, miközben átkozza a mai fiatalokat, akik állandóan Amerikát követik, fölvesznek mindenféle új szokásokat, hódolnak az új trendeknek, képtelenek disztigválni, effektíve, bár nem tudja, mit jelent ez a szó, meg a másik, ám reméli, jól alkalmazza, a megfelelő szövegkörnyezetben, a helyén. Lényeg a lényeg, hogy a szomszéd Aletta példának okáért, látta tegnap a konyhaablakból, ahonnan a szomszédokat kémleli, kukászacskókkal tekerte be magát, úgy indult a városba, bandázni. Esküszik rá, komolyan beszél.

Igen, a mentalitás sokat számít, muszáj frissnek lenni, üdének, szellemesnek, fiatalosnak maradni, Anasztia mellett – legalábbis. Tízéves a lánya, és már dívik náluk a szőrtelenítés, nem sikk negyedikben a szőrös láb és hónalj, bezeg a nuniszőrt, azt várják, mint a messiást. Meg a menstruációt. Tökéletesen tisztában vannak azzal, mit jelent, hogy buzi, meg kurva, meg homoszexualitás, mi honnan tudtunk volna ilyeneket, tízévesen, mikor még tizenötben sem. Készen kapják az információt a tévéből, magukba szívják a trendet, a módit, de kozmetikus létére ő megmondta a lányának, hogy eltöri a kezét, ha a borotvához kap, na, nem azért, hogy fölvágja az ereit, hanem a sikeres epiláció érdekében, nehogy félreértés essék, a lánya kiegyensúlyozott személyiség.

Adásban meg a kábítás megy. Szokta nézni a Győzike Show-t, csodálkozik, én miért nem, az hogyan lehet, hiszen mindenki látja, akarva-akaratlanul megismeri az egyes epizódok történeteit. Lényegtelen, ott van az a Virág, tegnap látták a CBA-ban, vásároltak, a kiscsaj bement az üzletbe, fekete napszemüvegben, az anyjával, Anasztia pedig rögtön sugdosni kezdett, anya, látod? Ilyen hatást gyakorol rá a média, a zsenge kis elméjére, nem csoda, ha teniszezni akar, lovagolni, meg járni a hiphop klubba. A sulijukban forgattak nemrég ezek a gyászhuszárok, mivel a nagyobb lány oda jár iskolába, az Evelin, holott másikkba, csak csinálták a fesztivált, színészkedtek, hepajkodtak, evidens, ha a gyerekek össze vannak zavarodva, semmit se értenek. Az az öt éves Virág sem normális, lehetne-e, mikor egész éjjel várják a vakondot a betonozott udvaron? A műbalhék nyomot hagynak az idegrendszerén, látszik a szemén, nem kér-

déses, aki napszemüvegben rajózik az üzletben! Beja asszony kebelbarátnője Anettka, ő nem tarjáni, ismételten alulinformált vagyok, csak ide járt suliba, Tarjától nem messze lakik. Operát írtak róla, hogy lehet ilyen nőről operát írni, ugyan mi ihlette?, örök rejtély marad, de a lényeg az, s csupán ezért osztja meg velem ezt a halom adalékanyagot, hogy ezekkel az emberekkel mindent el lehet adni, például azt a filmet, amiben Beja asszonnyal Anettka. Mi meg nézzük.

Mint Magdóca és a kakaós csiga a gimiben, dereng a kép, fölpörög és darál a büfésorban minden áldott nap Bella, nem rejti véka alá a véleményét. Szidja az ocsmány, undorító kakaós csigát, hogy száraz, kicsi, ízetlen és kemény, nincs benne kakaó, túl cukros a teteje, vagy nincsen rajta semmi édesség, rágós, nyálkás, ovális, négyzetes, szögletes, hektaéder, lepény, túlkelt, soppadt vagy szerény méretekkkel áldotta meg az ég. Aztán kér egy kakaós csigát és elégedett, boldog mosollyal nyeli lefelé, úgy eszi, mint az állami gondozott, hogy másnap kezdődhessen előlről az egész.

Sztár/Modell

Herr Bringa, a Wink cipős futóbajnok fotómodellekre vadászik, lepkehálóval, nem mintha a lepkehálós lenne a bevett gyakorlat, de ő mégiscsak Herr Bringa, jessie oldaltáskával, a sötétkék jacket-ben vágózó, Linzből, aki pusztán azért utazott Ausztriából Miskolcra, hogy egy sztármodellel találkozzon, nem viccből. Panka kell neki, a világot megváltani, szőrből-bőrből, nézze el a lepkehálót neki, sőt, csodálkozzon rá, s csodálkozzon rá egy osztrákra, ahogy illendő.

Szóval, Panka lesz az év arca a légballon-prospektusban, tűzpiros Ferrarikban feszíthet Gucciban, és a Lufthansa meg a Ferrari csupán a kezdet, de majd eljön a vég, ezektől még menőbb, a megbízók kecsegtető, elitek, erős falakkal, cégek, főként falból, mert Erős Vár Az Ő Istenük, a nő.

Herr Bringa hölgyek, urak, gyermekek jelentkezését fogadja, házaspárok is felkereshetik e-mailben őt, mégsem tudna elképzelni katalógusaiban mást, csak Pankát, a gyönyörű, szőke nőt, pintyőkét, Lolka-Bolka-lanka-blőd-t, cuki kis bagoly-csecsemőt. Húzogatja orra előtt a nagy mellényből kikapott mézes-madzag-vesszőt, micsoda kereseti lehetőség, dől a pénz, höhő! Háromszáz-ezer nettóbér/bőr, havonta, nem póre bér/bőr, meg naptáranként kétszázötven forint részesedés/darab/bőr. Márpedig kétszázötven nem piti kaszór, Linzben a Miskolcra és Tokajra készített prospektust úgy veszik, mint a sört, a csipszet, a BUKSZ-ot, a cukrifidert, a méhpempőt. Plusz a reklámozás díjából tíz százalék, Panna meg csak pózol a templom előtt azért, a csúcson, hátulról-elölről, bámészcodik a pozór, portáljára mutat, a galérinek bemutat, bikiniben flangál a barlangfürcsiben csillagos ál-boltozat alatt, aztán jöhetnek a külföldi megbízások, amivel arat, bruttó hatszázezerért, per hó/bőr.

Herr Bringa löki neki a német duma-sódert, megnyerőt, csak szóljon, ha schnell, de jó a tempó, érthető, ha nem szól, a sok szám akkor is lő, Panka akkor is értené, a lényeg a pénz, meg a bőr. *Sárarany* meg drágakő...

A szerződést a cég és a hölgy között Herr Bringa ismerteti, efölött nem lehet elsiklani, ezt nem lehet elmismásolni, elkenni-fenni-pepecselni, pö-pö, tenyerébe köp képletesen, szónoklat előtt Andró. Az utazások költségeit vállalja a Firma, ami az étel- és italfogyasztást magában foglalja, valamint a szállás költségeit, a modellek privát vásárlásainak költsége viszont nem a formációt terheli. Oda a Chanel kiskosztüm meg a „kokó”, de oké, mondja Panka, akkor majd kaviárt zabálok, és Dom Pérignon-nal öblítem a torkom. A sztár – mert sztárnak titulálják, mégpedig egy voyeur – egész életében tudta, nemhiába buta, hogy viszi valamire, ha elhagyja a városi küzdőmezőt vagy a gangot, dagad a melledéke, nagyon... Sztár... már nem hallja tovább, hogy amit saját maga dönthetne el, azt a cég maga dönti el, például, hogy melyik képeken vagy filmekben szerepel, totál korrekt, természetesen. Ez már döfi, hawaii lesz, meg böfi. A modell szerződésének érvényessége ideje alatt a konkurenciával nem arat, mert ha arat, büntetendő, s a bünci a szerződés lejártá után öt évig terjedő. A modellek számára a következőképpen számolták ki a bért... bla-bla-bla... bér... bér... bér... Dagobert bácsi effektus, Niki, Tiki, Viki, Riki-Tiki-Tévi, plazmatévé, LCD, kattogó \$-\$\$-\$, money, Pink Floyd, és kész.

A szerzői jog komoly dolog, olvasni kell, nehogy tévesen fogalmazzon az ember, a cég tulajdonát képezi minden naptár és fotó, másolásuk tiltott díó! Ha ezt valaki megszegi, öncélból önmagát értékesíti, akkor perkálja az 1 000 000-t, dollárt vagy euró-víziót.

Aláírás: Modell/Sztár bal oldalon, a cég menedzsere szignálja jobb oldalon, lenn, semmi fakszni, így helyes, minek a ciráda, a bélyeg, puritán dolgok kellenének, nem jogi szakértők, bélyegzők, Herr Bringa nem kicsinyes, így a szövegszerkesztő használata, az ügyvezető aláírása fölösleges, ne legyen business-ízű nyárspolgár, hangyafasznyi piti-pet.

A boldogsághoz már csak egy klubtagsági kártya kell, semmi más, hogy megnyíljon Panka előtt a varázs, ötvenezer az összege, Pannika valszleg él vele. A váltásdíj a gázsihoz képest vakegér, kiséger-hétfene, ideg-ér, ám a nélkül az egészet megette a fene, a bőregér!

Amíg megfontolás tárgyává teszi a kisasszony, hogy ja vagy nein, túra-Bringa föltesz egyszerű kérdéseket, például, hogy hol lakik és hol nem, s megkéri, töltsse ki az International Photomodelagentur felirattal ellátott adatlapot, íziben, de ne ejtsen bakit, ő már ejtett úgyis annyit. Jelszó: Werbeträge, a hirdetés hordozója, ez esetben: cége, falova.

Egyedülálló, házasság, elvált, özvegy, avagy élettársi viszonyban él? A legjobban megfelelő életszínvonal neki mennyit ér? Méretek, testi adottságok, mell, csípő, derék, fenék? Piercing? Hol, milyen, és miért? Természet: tenger vagy hegyvidék? Ha sport, vitorlázás, tenisz vagy szörfözés? Parfüm, kedvenc ruhamárkák, öltözködés? Zárt, nyitott, esetleg mélyen dekoltált slisszenés? Utazások, ejtőzés, rejtőzés? Külföldi szösszenés, lészúrás? Törökország, Olaszország, Hollandia vagy Bécs? Hány napra? Öt, tíz, húsz, vagy még? Első járójában egy filmszereplés? Ja vagy nein? Ez nem kevés!

Nehogy kihagyd a tutit, sztár bébi, nincs kertelés!

Hévíz, az élet forrása

A Hévíz-domb, Egregy és a Dobogó-domb a római kor óta folyamatosan lakott terület. Az egregyi domb alján, az Attila utca végében romkert, egy császárkori épület maradványai láthatók. Az I. század első felétől az V. század elejéig lakott településről feltárt épület többször átépült. Az eredetileg fagerendákból épült boronaházat az I-II. század fordulóján 45×23 méteres kőépület váltotta fel, amely különféle hőmérsékletű (meleg, hideg és langyos) medencével rendelkezett. Az épület vélhetően a III. században épült újjá, ebből az időszakból származhat az az alapkő, amelyet egy belső, Mithras-szentélyhez tartozó oltár alapkövének tartanak.

Az évszázadokon át tartó római jelenlétre számos régészeti lelet utal, az egyik legjelentősebb, a Szent András Gyógyfürdőkörház előterében kiállított Jupiter-oltárkő. A népvándorlás korától kezdődően bőrök kikészítéséhez használták a tó meleg vizét, nagy számban éltek tímárok, cserzővargák a területen. Az egregyi dombon ma is álló műemlék templom az Árpád-korban épült.

A település első írásos említése egy 1328-ban kelt oklevélben lelhető fel. A Hévíz-tó a XVII. században keltette fel a korabeli tudomány érdeklődését, és ebben az időben kezdték el az első komolyabb vizsgálatokat, amelyek a víz gyógyhatását kutatták.

A XVII. század közepén került a tó és környéke a Festetics család tulajdonába. Gróf Festetics György (1755–1819) fürdőházakat építtetett, orvosi szolgáltatást honosított meg és népszerűsíteni, hirdetni kezdte a forrásból feltörő víz jótékony, gyógyító hatását. Hévíz a Monarchia korában már elegáns fürdőhelynek számított, napjainkra a világ egyik legjelentősebb természetes gyógyfürdőjeként tartják számon. A város történe-

tét a Hévízi Muzeális Gyűjteménynek a fürdőváros történetét bemutató tárlata mellett állandó kiállításai a Hévíz története, a Hévízfürdői emlékek, az Id. Moll Károly orvostörténeti emlékszoba és Simon József képzőművész kiállítása. Az időszaki kiállításokon képző- és fotóművészek, helyi alkotókörök mutatkoznak be.

Hévíz számtalan tartalmas kulturális és szabadidős programot kínál az idelátogatóknak: május első hétvégéje a város napja, és a hónapot veteránautó-szépségverseny és luxusautó-kiállítás zárja. Pünkösdi fesztivál, Szent Iván-éji vigasság, Sárdy-emlékest, Tündérrózsa-fesztivál, majd augusztusban háromnapos utcafesztivál és országos borfesztivál, végül az egregyi szüret. A tófürdő vízi színpadán koncertsorozat, augusztusban a tó vizén lézershow kápráztatja el a nézősereget.

A hévízi tó a világ legnagyobb biológiailag aktív, természetes gyógytava. Hőmérséklete a föld mélyéből előtörő hideg és meleg forrásvizek keveredésének eredménye. A 38 méter mélyen lévő forrásbarlangból másodpercenként 410 liter 40°C-os víz tör a felszínre. Ennek a vízhozamnak köszönhetően a tó vize három és fél nap alatt teljesen kicserélődik, ezáltal folyamatosan tiszta marad. A tó hőfoka a felszínen nyáron eléri a 37-38°C-ot, télen sem csökken 24-26°C alá, így egész éven át alkalmas a fürdőzésre.

A fürdőváros legimpozánsabb épített értékei, a Szent András Állami Reumatológiai és Rehabilitációs Kórház műemléki védettségű épületei a Dr. Schulhof Vilmos sétány mentén láthatók. A parkban található épületek többsége az 1870-es évekből származó kőépületek alapjain létesült a századforduló környékén.

A várost a múlt század elején jellemző elegáns villaépítészet romantikáját közvetíti a József Attila utcában faragott oromzatdíszével, szellős homlokzatosztásával a mai orvosi rendelő (Pócza-villa), épületosztásával, homlokzatszíszével a Nyáradi-villa és a mai Hotel Kalma (Kalma-villa). Ennek az időszaknak a jellemzői, épületdíszei láthatók a városbelsőben az Erzsébet királyné utcában (Bibi-villa, ma Kurtács-panzió és a rendőrség mai épülete, egykori V. Keresztes nővérek panziója), a város fő utcájának közepén álló hagymakupolás Lenke-villán, valamint a Park utca impozáns szállodáin (Vám- és Pénzügyőr Gyógyház, Béta Park Hotel Hévíz – egykor Kató-villa).

A programokról és látnivalókról bővebb információ:

Hévíz Turizmus Marketing Egyesület

H-8380 Hévíz, Rákóczi u. 2.

Tel.: +36/83/540-131

info@hevizmarketing.hu • www.hevizmarketing.hu

Kapirgáló tyúk, repülő hal, legelésző játékszarvas,

persely, bűgőcsiga, gőzgép, vízesés, híd, égbolt, felhő, szél, út, alagút, ágyú, kugli, rulett, propeller, béka, hegyi vasút, repülőgép, színház, múzeum, sportkocsi, madár, erdő, kutya, kastély, város, felhőkarcoló, rádió, hold, lovas, mauzózeum, villamos, kémény, ostoronyeles lámpa, útjelző tábla, tenger, folyó, evezősök, vitorlás, világítótorony, gőzhajó, ventilátor, fa, autó, mozdony, vonat, vasútállomás, ház, kerítés, karácsonyfa, puskacső, lőtábla, bárány, rendőrautó, óramutató és a budai Alagút, a brüsszeli Atomium, az 1838-as nagy pesti árvíz, a pesti (régi és új) Nemzeti Színház és a Pestet és Budát összekötő Lánchíd, Fertőd barokk kastélya, a párizsi Avenue des Champs Élysées és a Bastille, a moszkvai Kreml, Velence, Puchberg és Salzburg városképe, Wolfgang Amadeus Mozart arcképe, Schönbrunn és Versailles, Bomarzo, Kossuth Lajos New Yorkban, Széchenyi István Döblingből távozóban, az egyensúlyozó Pablo Picasso, a föld világűrből szemlélt képe, Trabant-műszerfal, a Duna: ezek a maguk általánosságában és konkrétságában megragadott motívumok Regős István piktúrájának vissza-visszatérőn, vagy egyszerűségükben és egyediségükben megjelenő építőelemei, alappillérei. A Regős-motívumok esetenként valóság-elem-mivoltukkal azonos, pontosan felismerhető és beazonosítható formában, máskor emlékkép- vagy álomszerű megidőzésben, míg leggyakrabban a jellemző vonások merész átírásával, a kontextusok újjá, új minőségűvé alakításával rögzülnek – de a felesleges részletelemeiktől mindig megfosztottan, emblematikus lényegű kiemelésekké avatottan és különös festői látomásokká, szuggesztív láttatásokká érlelten.

A motívum-leltár tételeit sorolva egyértelmű, hogy Regős István festészete a XX. század során meghatározó módon kétpólusúvá nyílt figuratív/nonfiguratív művészeti rendszerben a figuratív, a természetelvű, az ábrázoló-leképező megjelenítés és kifejezés osztályával és kategóriájának determinánsaival jellemezhető, de ezzel még csupán e művészeti-esztétikai megnyilatkozás, e festészeti manifesztáció formai aspektusok által szabályozott laza helyét, bizonytalan pozícióját határoztuk meg – mert az ún. valóság alakjait és tárgyait ábrázoló művészet is oly sokféle lehet. Megnehezíti kategorizálási törekvéseinket az is, hogy Regős István mű-világa a klasszikus és a modern, a konzervatív jelenségek és a (neo)avantgárd törekvések metszéspontján, egymással ellentétes tendenciák szintetizálásával, sajátosan egyéni látásmóddal árnyaltan, individuális világképpel színezetten artikulált és interpretált, s így specifikumai gátakat emelnek az általánosító és rendszerező szándékok érvényesülése és beteljesítése elé. A képlet összetettségét jelzi, hogy Regős István műveinek elemzői (Markója Csilla, Beke László) pszeudo-naiv szemléletről, a historikus-eklektikus nosztalgiák felidőzéséről, a metafizikus festészet és a giccs mű-alapanyagként való alkalmazásáról, letisztult formavilágról, mágikus realista képfelfogásról értekeznek, illetve a neoprimitív figurációról szólnak. A tévedések kockázata nélkül regisztrálható azonban, hogy visszapillantva e két, két és fél évtizedes

munkásságra, Regős István festészetét a XX. század utolsó harmadának és az ezredforduló éveinek hol viharos, hol a mélyben zajló, majd robbanásszerűen a felszínre törő művészeti változásai, a művészeti médiumok mind szövevényesebbé váló világának offenzívái, a műformát, a mű-aurát, a kifejezés lényegi sajátosságait átíró és dimenzióit kitágító radikális megújító kezdeményezései érintetlenül hagyták: a múlt század nyolcvanas éveiben született első jelentős művek úgy állíthatók a legújabb alkotások mellé, hogy nem figyelhető meg az idő múlása, nem fedezhetők fel „korszakok”, „váltások”, ráhatások és fordulatok. Regős István művészetét már kezdetektől a kollázs, az applikáció, az assemblage, az installáció és az environment műneme és műformája, műalakító módszere, kreációs gyakorlata határozza meg oly módon, hogy ugyanakkor a festészet, a vászonra vagy más alapsíkra ecsettel felhordott, festékekkel rögzített tradicionális „kép” az alkotásban csaknem mindig megőrződik. A Regős-kompozíció általában a sík képfelületet kitágító, domborműszerű közeget megteremtő, vagy a valós térbe kilépő kép-tárgy vagy tárgy-kép, amelyben fontos, jelentéssel felruházott szerepet kapnak a keretek és a hordozó felületek csakúgy, mint a műbe épített materiák és rekvizitumok, illetve amelyben különös összhangzattan szabályai szerint szerveződnek egységbe az anyagok és a tömeget alkotó dolgok kompozíciói által meghatározott belső és a külső téri viszonylatok és a festett felületek megjelenítései és kifejezései. Gondoljunk az 1985-ös dobozképekre – mint az *Árokszéli plein air* vagy a *Motoros* című kompozícióra –, vagy az iskolai szemléltetőeszközökkel párhuzamba állítható, 1987-től festett tekercsképekre – a *Perselyre* vagy a *Bűnesetre* –, vagy a kilencvenes évek derekán festett-eszkábált, dinamikusan térbe állított *Tulipános ládára* és *Trabant kanapéra*.

A *Kastélyok*-képsorozatban, a *Gyermekkor*- vagy *Gyermekjátékok*-képek szériájában, a magyar reformkor alakjait, történelmi mozzanatait, épületeit idéző művek együttesében, a szelek fajtáit feldolgozó kompozíciók ciklusában, az óra-, a rádió- és az autós kép-variánsokban, az *Évszakok* mű-füzérében és a sorozatokba nem illeszkedő, önálló munkákban is az idősíkok furcsa kezelésének lehetünk tanúi: a műfajilag városképeknek, tájképeknek, életképeknek (-kép-tárgyaknak), csendéleteknek (csendélet-tárgyegyütteseknek) minősíthető művekben a dolgokra súlyos, dús jelentéstartamokkal telített, a linearitással szembeszegülő időrétegek rakódnak. Általában a múlt idő megelevenítése, a régmúlt korok emlékszerűen kivetülő megidézése az uralkodó a Regős-műveken, de gyakori jelenség a jelenkorral ütköztetett vagy a napjainkkal összemosódó múlt feszült villódzásokkal, időzavarral áthatott atmoszferikus sugárzásának élesztése. A táj és a tájban megjelenő régi épületek, az ósdi szerkezetek és eszközök – és hangsúlyosan a feltartóztathatatlanul működő mechanizmusok –, a tárgyak a jelentéshordozók; emberalak természetes valójában megjelenítetten csak ritkán, és akkor is báb- vagy bábuszerű formában tűnik fel a kompozíciókon, de a jelenségek és a történések heroikus feladatokat vállaló irányítójaként vagy elszenvedőjeként, áldozataként rejtetten mindig jelen van. A mű lényege az egyéniségeket, a magatartásmódokat, a szándékokat, a cselekvéseket és létállapotokat, a (feloldhatatlan) konfliktusokat megtestesítő természeti vagy civilizációs kép-jelenségekben és tárgykollektívákban, ezek furcsa, csendes szorongásokkal és félelmekkel áthatott motívumaiban és néptelen,

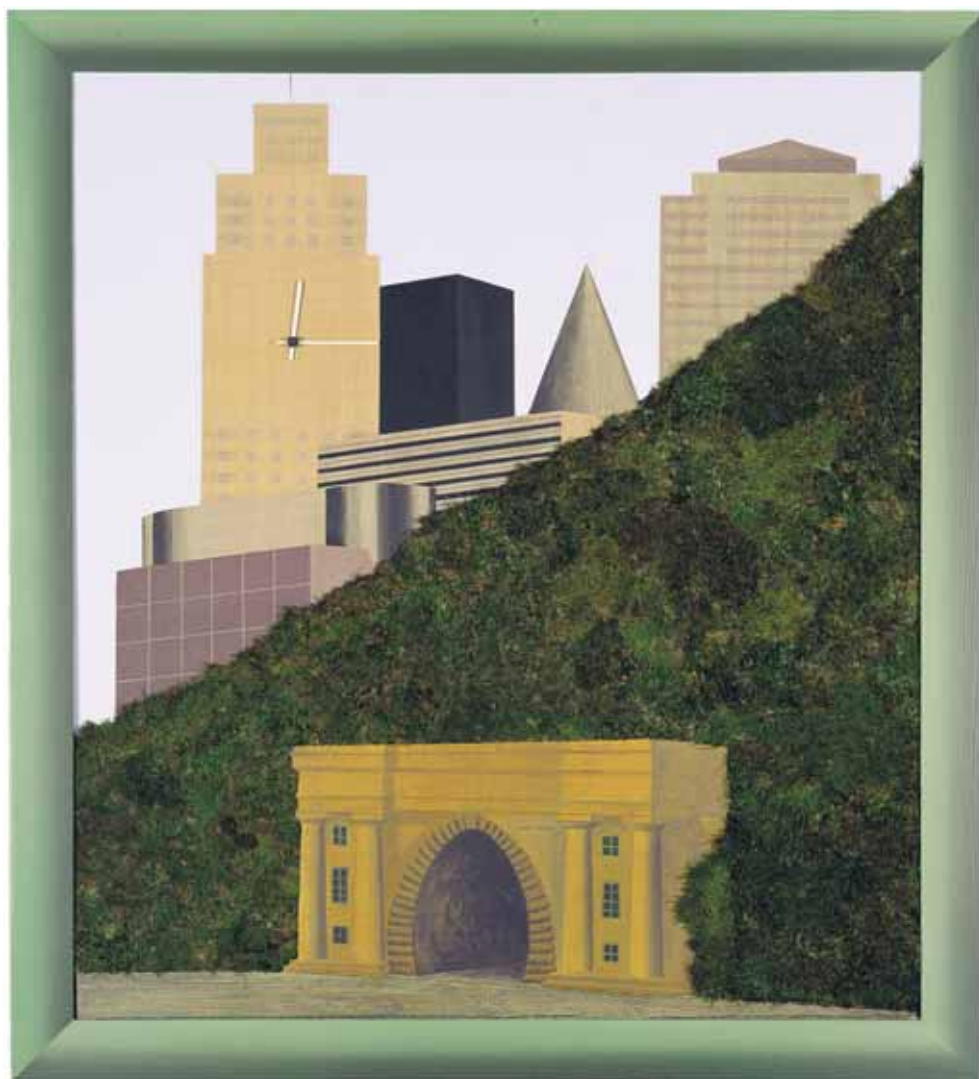

baljós egek alá szorított közegeiben ölt testet. E kép-jelenségekben és tárgy-kollekciókban minden világosan körülhatárolt, minden pontosan, ámbár szelíd iróniával ábrázolt, s a tiszta és áttekinthető kompozícióban a képelemek megjelenését, kapcsolódásait hideg, világos, egyértelműségekre törő, de csaknem mindig a kényszerű abszurdításokba és áttételeibe bonyolódó logika vezérli.

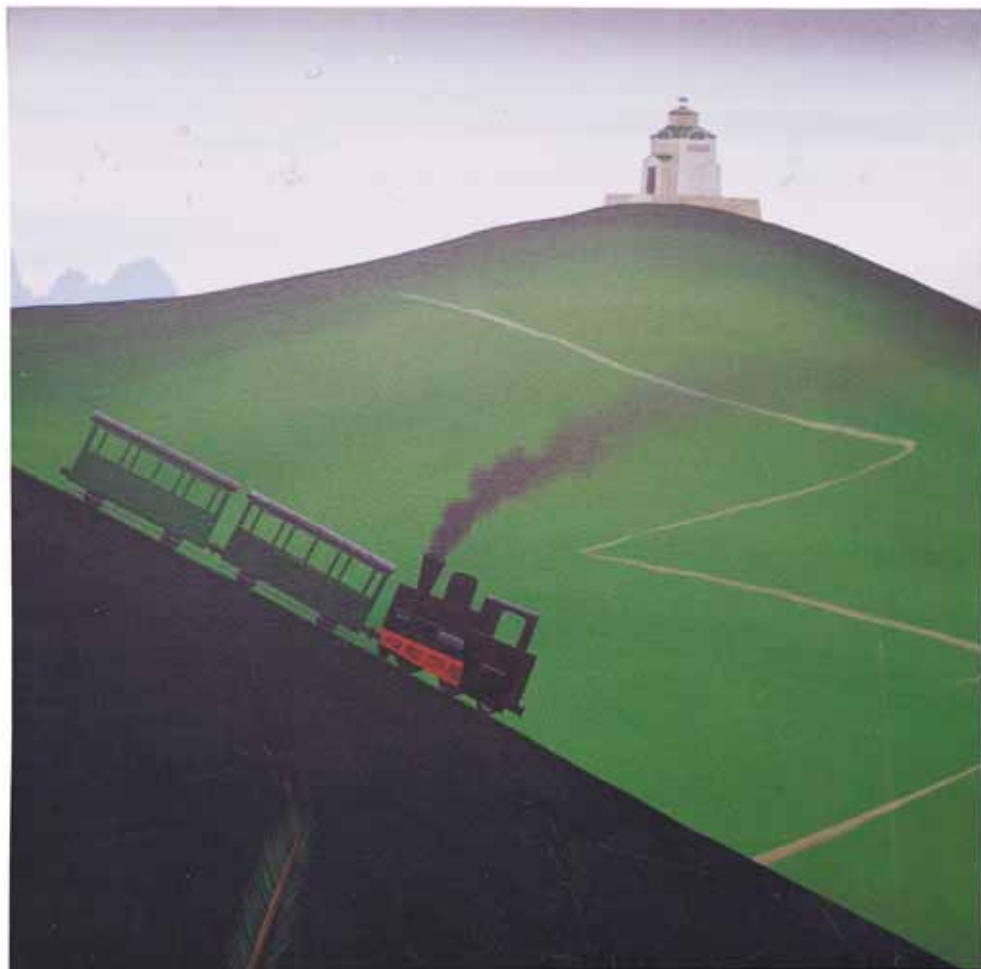
Regős István az ezredfordulóra egyre inkább kiüresedésre ítéltetett „szentendrei festészet” napjainkban már a középgenerációhoz sorolódó nemzedékének művészeként, a városka XX. századi piktúrája által teremtett, még mindig eleven művészeti hagyományhoz kapcsolódva alkotta, alkotja meg karakteresen önálló arculatú, sajátos nyelvezet, különös alkotói szemlélet által meghatározott, gazdag jelentésköröket kibontakoztató művészetét. A Regős-műveket szemlélve a festővel együtt ott állhatunk a határozott haladási irányt kijelölő táblákkal szegélyezett, feketén tátongó alagút bejáratánál, szorongva közelíthetünk az éjszakai sötétségben egy-egy kivilágított ablakkal magasodó, titokzatos épülethez, izgatottan szurkolhatunk a vizet a csapásokkal ellentétes irányban szelő evezőverseny teljesen egyforma egységeinek, és ott ülhetünk a *Nosztalgikus kép* autójának vezetőülésében, várva, hogy az utat keresztező síneken a vonat elpöfödjön. Ha várakozás közben felnézünk, a visszapillantó tükörben egy éberén figyelő szempárral találkozunk tekintetünk, pedig a hátsó ülésen nem ülhet senki, mert nincs hátsó ülés. Így hát kis nyugtalansággal a kilométerórára vetjük pillantásunkat, és a biztonság kedvéért kontrolláljuk, hogy azért nincs nagyobb baj: álló helyzetben is – bár végső soron minden viszonylagos – csak a megengedett 60 kilométer per órás sebességgel haladunk, és rendkívül megnyugtató módon már 28 515 megtett kilométer van mögöttünk, amely egy ilyen olcsó, s tulajdonképpen teljesen megbízhatatlan márka esetében korántsem kis teljesítmény.

Wehner Tibor

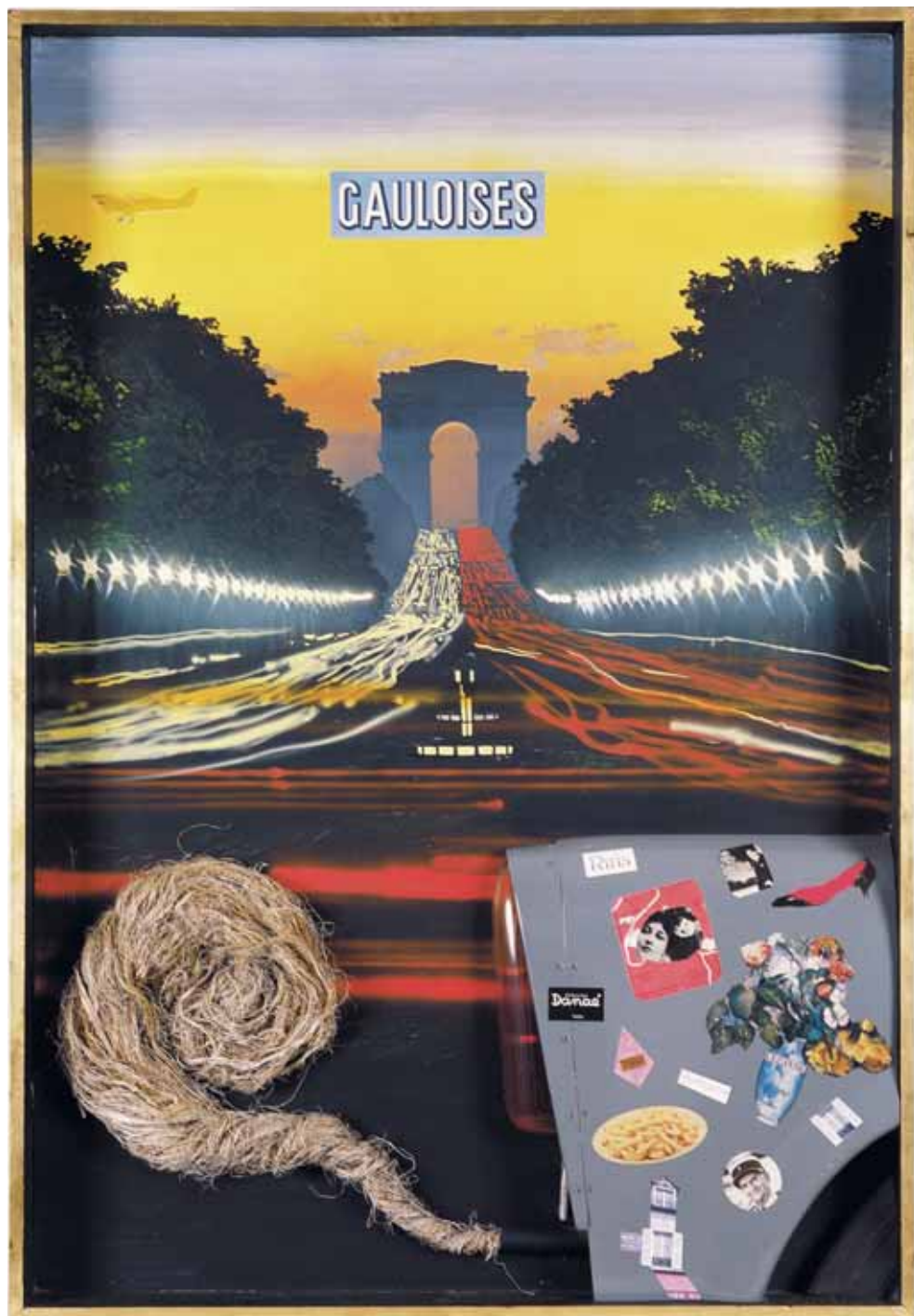

ALAGÚT I.

ALPESI TÁJ

GAULOISES

SZABAD EURÓPA

NÉPRÁDIÓ

DÖBLING

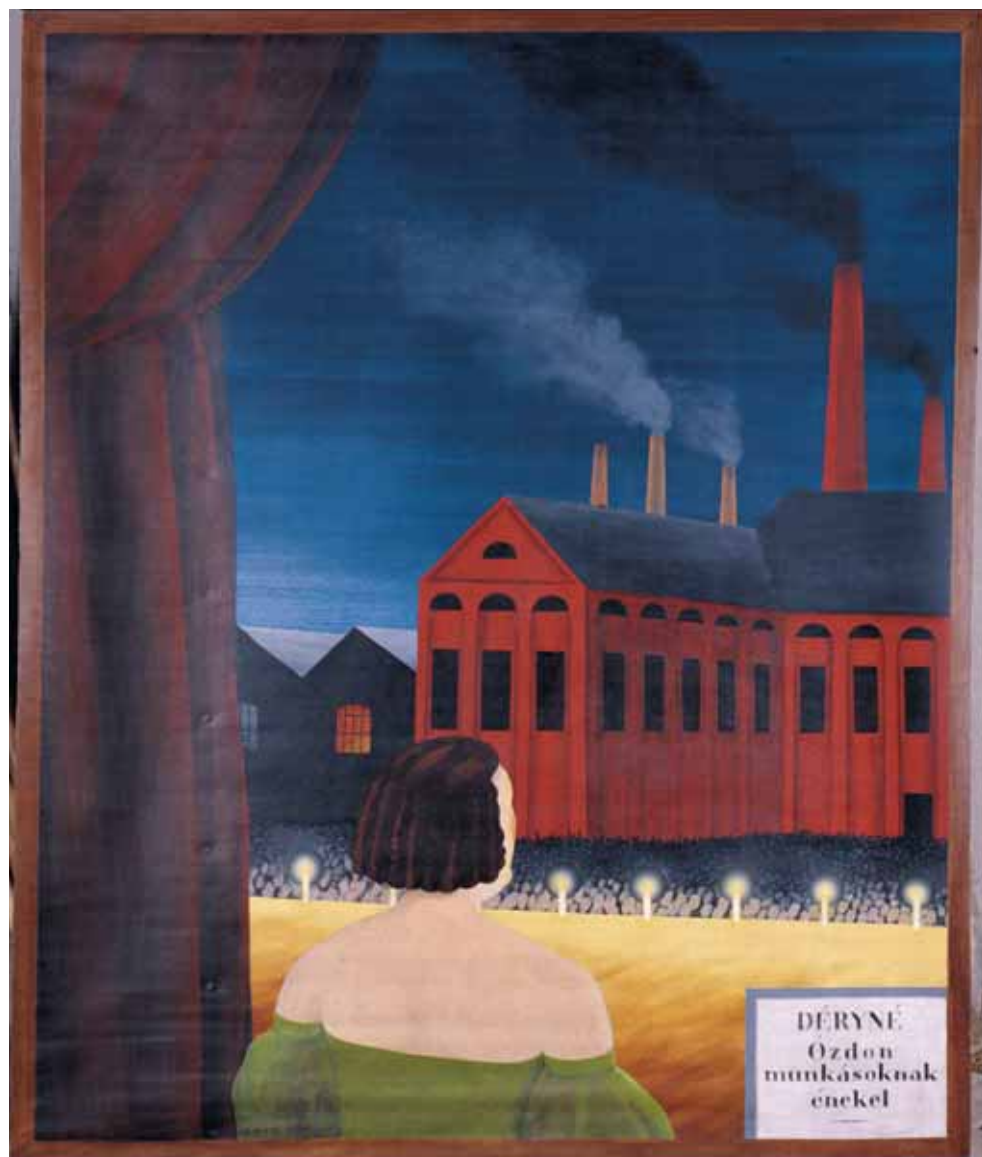

EXPEDÍCIÓ

VIHAR I.

Kornéli Bea

Fiktív levelek Mirának

In memoriam Szergej Prokofjev

Drága, kicsi Mirácska! Gyere haza és ments meg! Nem tudok aludni, sem enni, sem inni. Rászoktam a vodkára, pedig tudod jól, hogy mennyire utálok ezt az italt. Csak a csőcseléknek való, akik az örületbe kergetnek. Konyakra meg nem telik. Komponálni sem bírok. Mint a gyorsvonatok zakatolnak át a fejemben a gondolatok. Tudom, hogy nem szabadna szörnyűségekről írnom, kímélnem kellene az idegeidet és legfőképp várnom, hogy minél hamarabb meggyógyulj, hogy elhagyhasd a szanatóriumot, Odesszát, a sós levegőt és visszagyere a ködös, nyirkos Moszkvába, hozzám, egy rokkant, vén komponistához, akit átmenetileg betiltott a Párt! Gondold el, tegnap elmaradt a Harmadik szimfóniám bemutatója, persze gyalázatos módon. A Pravda reggeli számában közölték – természetesen felsőbb utasításra, mert a vérszegény újságírók maguktól képtelenek lennének efféle szellemességet kitalálni –, hogy a szerző, azaz én nagybeteg és így az előadás sajnálatos módon nem lesz megtartva. Még hogy beteg, kutya bajom! Leszámítva azt, hogy ha nem hagynak hangversenyezni, nem sok jó vár rád mellettem. Az a néhány rubel, amit még jobb időkben raktál félre, vészesen apad. Pedig, ha hazajössz, olyan sok mindent kellene vásárolnom, hogy megerősödj. Képzeld, találtam a piacon, egy kereskedőnél tradicionális, cári karavánteát. Titokban a pult alól árulja, félve ugyan, de tudod hogy van: a szükség az úr.

Mirácska tisztában vagyok vele, hogy tilos a gondjaimról, a gondjainkról beszélnem, csak szép és okos dolgokat kellene mondanom, hogy nyugodtan kúrálhasd magad Odesszában. De mint egy feltartóztathatatlan, hömpölygő áradat szakad ki belőlem a keserűség, és ha útját állom, megfulladok. Bizonyosan érzem, hogy itt a Nyekraszov utcai házunk kellős közepén meg fogok fulladni! Maxim nincs többé!! Kedden mondta Szvjatoszlav, mikor a zongoraszónáta partitúrájáért jött. Azóta a halántékomban lüktet az üzenete: *„Szerjózsa még egy hír. Golyót röpítettem a fejembe. Maximillian”*. Csak így egyszerűen, ő golyót röpített a fejébe, mintha ez olyan természetes lenne! Most ki fogja eljátszani a gordonkaversenyem szóló szólamát??? Egyedül ő tudta tisztességesen. A többiek csak cincognak a vonójuk alatt, túl merevek, és túl hülyék ahhoz, hogy felfogják végre, hogy a romantikus enyvelgések, a Chopinek és Rahmanyinovok ideje lejárt! A forradalom elsöpörte őket és velük együtt minden konvenciót! Nekünk nem maradt más, mint új utakat keresni, mert a hagyományos zenei formák túl kevésnek bizonyultak ahhoz, hogy kifejezhessék a huszadik századi ember érzéseit, félelmeit és kételyeit. Tessék? Hogy az átkozott, gyűlevész népesség nem érti? Hát akkor ne hallgassa, ez minden! Nem komponálhatok másképpen, mint ahogy komponálok, csak azért, mert néhány nyizsnij novgorodi paraszt nem érti a zenémet.

Visszatérve Maximhoz és hagyjuk a cinizmust, elveszítettem a legjobb barátomat és egy kiváló csellistát. Mit is csodálkozom ezen, Majakovszkij és Jeszenyin óta? Tisztességes ember képtelen élni ebben a rendszerben. Ha bennem is lenne egy szemernyi becsület, már régen megtettem volna. Ehelyett partizán fiúkról írok használhatatlan operákat, meg egy senkiházi grúzhoz ömlengő ódákat, s mégis az éhhalál fenyeget.

Esténként Cvetajevát olvasok, ilyenkor tündérszárnyakon lebegek a város felett és az sem zavar, hogy csak hét fok van a lakásban. Délután Szvjatoszlavval próbáltunk és panaszkodott, hogy ilyen hidegben nem tud zongorázni, elgémberednek az ujjai. Érdekes, nekem már fel sem tűnik. De mire megjössz, ígérem, szerzek valahonnan tüzelőt. Tudod mire gondoltam, csinálók egy Cvetajeva-ciklust, megzenésítem a verseit. Mondjuk ezt: *„Téged a napláng – a hold éltet engem, de egybefonva tart egy szerelemben.”* Énekhangra, zongorára, és Maxim híján cselesztára.

Drága kicsi lány, Mira eszeveszetten szeretnélek már látni. Minden bajt, minden kárhozatot könnyebben viselek el, ha velem vagy. Ezerszer ölel: Szergej Moszkva, 1948. március 12.

Egyetlen, édességes Mira! Elzarándokolok Odesszába és a lábaid elé vetem magam! Ugye szorgalmasan gyógyulgatsz, hogy minél hamarabb a te istenverte férjed mellett lehess, aki lassan már belepusztul a hiányodba. Megkaptam az opera szövegkönyvét, gyönyörű lett, köszönöm. Bámulatos az a képességed, ahogy át tudod élni minden egyes szereplő végzetét. Ahogy alig hallható, nesztelen léptekkel, majd egyre hangosabb csörömpöléssel rohannak a vesztükbe. Ha megjössz majd átbeszéljük, Nyina most torokgyulladásban szenved, remélem hamar rendbejön, és akkor nekiláthatunk a próbáknak végre. Grisa jött át hozzánk, és valami egészen rémisztő dolgot mesélt, beinvitált a fürdőszobába, megnyitotta a vízcsapot, hogy zubogjon a víz – újabban még a falnak is füle van – és egészen halkán beszélni kezdett. Szóval múlt hónapban a bérházuk előtt minden este megállt egy fekete autó, a maruszja, így hívják, azt hiszem. Ilyenkor az egyik lakásból mindig eltűnt valaki, de volt, hogy az egész családnak nyoma veszett. Végül már csak két lakásban maradtak: Grisa és a szemközti bérlők. Gregort elfogta a pánik, hogy ne érje meglepetés becsomagolt magának néhány napi hideg ételmezt és két váltás meleg fehérneműt és várta a maruszját. Nem tudott aludni, le sem vetkőzött, ruhástul feküdt az ágyban és csorgott róla a verejték. Aztán hallotta amint megáll az autó, a liftakna kattogását, a bőrcsizmák nyikorgását a folyosón és, végül ahogy a szemközti ajtón kopogtattak. Az eset után megivott egy üveg pálinkát és összeesett. Mikor végére ért a történetnek megállt a vér az ütőereimben. Ezek után az lesz a legokosabb, ha én is becsomagolok, biztos, ami biztos.

Az a balfék Dimitrij írt egy operát *Az Orr-ról*. Azt hiszem itt az ideje, hogy én is megírjam a magam operáját a *félelemről*. A félelem, ez a gengszter elkezd növekedni az emberben, egészen addig, amíg elhatalmasodik rajta, kiszakad belőle, és külön életet kezd élni. Az ember saját félelme kilép a világba, és mindenféle vad dolgokat kezd művelni, amitől a tulajdonosa végül megütheti a bokáját.

Van még egy hírem, illetve kettő. Az egyik nem érdekes, mert, ha jobban meggondoljuk hozzászokhattunk már. A másiktól most nem tudok írni, még össze kell szednem a bátorságomat. Tehát, a Pravdában megjelent egy cikk, miszerint nyilvánosan bocsánatot kell kérnem a Második szimfóniámért peszsimizmusa miatt, és mert nem elég közérthető. Ezzel megsértettem az orosz nép lelkiületét és hivatalosan hazaárulónak nyilvánítottak. Ezek után visszavonom azt a meggondolatlan kijelentésemet, amit újév napján tettem, hogy: *semmin sem csodálkozom immár*. Később még írok. Drága, kicsi, almaillatú édesség, ugye sokat sétálsz a kora tavaszi napsütésben és élvezed az átmeneti nyugalmat.

Ezerszer ölel: a te Szerjózsad Moszkva, 1948. március 29.

Mira, csak így egyszerűen! Bocsáss meg szótlanúságomért, de el voltam foglalva a Cvetajeva-ciklussal és téged is hagytalak gyógyulni, így legalább akad némi esély arra, hogy nemsokára egészségesen viszontláthassalak. Remélem marokszámra tömöd magadba a kaviárt és a friss tokhalat. Lina eltűnt!! Azt mondják, hogy betuszkolták egy ugyanolyan fekete gépkocsiba, a maruszjába, mint amiről Grisa is beszélt már. Azzal vádolják, hogy imperialista kém, csak azért mert francia állampolgár. Istenem, és ha meggondolom, hogy mindez nem is a gazemberek műve, hanem az enyém, egyedül az enyém!!! Ha nem hoztam volna haza magammal Linát, ha nem hittem volna el az ostoba és kétszínű ígéreteit Fagyjevnek: pénzről, hírnevről és megbecsülésről és ha nem gyötört volna állandóan az az átkozott honvágy. Akkor Lina most is Párizsban élne, gyönyörűen táncolna, és kibírhatatlan lenne, mint régen és élhetné a tisztes európaiak biztonságos és unalmas mindennapjait. Most meg ki tudja, hol lehet. Csak találgatok, de az igazságot nem merem magamnak bevallani.

Mirácska, úgy döntöttem, hogy abbahagyom ezt a felesleges irkafirkálást. Utolsó pénzünkön veszek magamnak egy vonatjegyet Odesszába és holnap este már együtt tömhetjük magunkat friss kaviárral, vajas pirítóssal meg savanyú uborkával, és ha belegebedünk is veszünk egy üveg tisztességes konyakot. Amúgy is meg kell beszélnünk az új operánkat a félelemről.

Hiába Zamjatin vagy Huxley bátor új világa, a mi nagy szovjet valóságunkhoz képest csak szálnalmas kamaszkori gügyögés. Ez az a kor, amikor a valóság fölülmutta a képzeletet.

Máris indulok, a viszontlátásig csókolom a kis kezeidet: Szergej Moszkva, 1948. április 13.

P. S. A vonaton ülök már (harmadosztály, fapad, zakatolás, borzalmas gyöttelelem). A Pravda tegnapi számában olvasom, hogy Mejerholdot a partizános zenedrámám próbája közepén, a színpadon letartóztatták, azóta senki sem tudja, mi van vele. Te jó ég, ha ez így fog folytatódni, attól tartok, hogy egy szép napon az egész szimfonikus zenekarnak nyoma veszik majd. De akkor ki fog muzsikálni?

A Cédus Művészeti Alapítvány 2007-re kiírt pályázatának elbírálása a végéhez közeledik. A nagy érdeklődésre való tekintettel közlésszük a közlésre elfogadott versek, versciklusok beküldőinek névsorát. A 2008-as Napút-számokban vagy a folyóirat Káva Téka-mellékleteiben a következő szerzők művei szerepelnek majd:

• Farkas Kálmán	• Pálfi Ágnes
• Fehér Renátó	• Pápay Eszter
• Cseh Katalin	• Rónai-Balázs Zoltán
• Jakab Lilla	• Sándorfi András
• Kántás Balázs	• Standovár Ágnes
• Kuklis Iván	• Szöllősi Mátyás
• Mező Hajnalka	• Tari Gergely
• Müller Katalin	• Tomaji Attila
• Nagyatádi Horváth Tamás	• Toroczkay András
• Ökördy Kornél	• Vinklmann Anita

***

Minden eddiginél több írás érkezett alapítványi pályázatunkra más műfajokban, köztük sok könyv terjedelmű kézirat is. Már következő számunkban válogatást közlünk a legjobb drámaszövegekből, amelyek listáját – a közlésre elfogadott prózákéval együtt – márciusi összeállításunkban publikáljuk. Ekkor tesszük közzé azt is, mely könyvkéziratokat tartja érdemesnek a kiadásra a Napkút Kiadó.

Lóról – Lóra!

Pályázatunk szövegválogatási részére nem érkezett értékelhető pályamunka.

Az önálló alkotások közül a legkiemelkedőbb és a Cédus-nívódíjat kiérdemlő írás: **Babári Netti** *A lovam álma* című naplórészlete. A teljes naplószöveget kiadjuk *Káva Téka*-sorozatunkban.

Készülő tematikus számunkban közöljük a pályázat anyagából **Gráfik Imre** tanulmányát, **Kissfalvi László** és **T. Ágoston László** novelláit, valamint (a szükséges szerzői-szerkesztői beavatkozásokkal) **Ruzsicska Mária** és **Kurucz Attila** prózáját.

Szlovén költők ide illő verseiből válogatunk **Lukács Zsolt** fordításában *Heted-hét* című rovatunkba.

Valamennyi pályázónak köszönjük beküldött munkáját, a késedelmes eredményhirdetésért elnézésüket kérjük.

Hetedhét

Leonid Volodarszkij

Hárfát illet...

Hárfát illet Izolda ujjja.
Eget illet a hárfahúr.
Földet a sok égi hang, zúgva.
Térdet a föld, melyre Trisztán borul.
S kezet Trisztán, Izolda elé hullva.

Sokat tesz a hálás és jó szó...

Sokat tesz a hálás és jó szó
A sötéten átvonszolódó
Emberiségnek – vigaszul,
Hogy a hús-vér testet vadul
Keresztüldöfő szög az Igét
Nem érte el – s a sűrű sötét:
E vas golgotai árnya.
S újra meg újra felszállva:
A hálás, jó szó mankó helyett
Oltalmazó pajzsunk lehet,
Csöndjével is mindenható.
El nem némítható e szó,
Visszhangzó, üdvös – s maga a Nap:
Akiben fénylik – az megmarad.

Janus-arcú Moszkva

Szent vagy, Moszkva, szent, és banditákkal teli,
Idegen vagy, Moszkva, s mégis szívközeli:
Te Janus-arcú, kétlelkű Moszkva!
Világlását rejtve érzem most a
Majdani új Városnak, hol mélyén
Az éjnek nem bagoly-trón a kémény;
Helyette immár reggel azúrlik,
S égi vizén Fehér Hattyú úszik:
Orosz próféta Hattyú-Cárnője!
Sejtem a fényt, dereng már belőle...
De látnom a fényt – nem adatik még meg.

Cseh Károly fordításai

Leonyid Volodarszkij (1950–) Egyik legjelentősebb mai orosz költő, műfordító. Magyar motívumok, témák is felbukkannak verseiben, és magyar lírikusokat is ültet át anyanyelvére, a középkortól napjainkig. Tevékenységéért az MTA Füst Milán-díját is megkapta. *Tizenegy álom* (Ogyinnádcaty sznov) címmel kis poémát is alkotott, amelyet Marosi Lajos fordított.

Luko Paljetak

Nektár

Egy-egy csillag a füge, érett fügék az égen, szedje
kezed, nyalintsa nyelved ezt a nektárt, hogy szerezz
erőt, melyet pazarol benned a dárdavető;
az édesanyák hogy gondba essenek, épp ideje,
mert lelked tükrében tanyáz a lányuk, veled szemez
párálló szemmel, de ne félj, a mezőn elegendő

kéve hever, hogy kitessék, milyen remek tanár
a szél, ha táncra kél; mit tehet, ki vár türelmesen,
az elsuhanó árnyakat lesi az estben, az éj
csillagait, szegődjön el hozzájuk, hogy titkár
legyen, idegenvezető? Letéphet egy fügét,
lehántja vékony héját, s ráharap kéjjel: Mm, istenem,

de édes ez a gyümölcs!

Luko Paljetak (1943, Dubrovnik): költő, drámaíró, műfordító. A jelenkori horvát költészet egyik legjelentősebb, legtermékenyebb alkotója. Egyszersmind elégikus és ironikus hangú, vérbeli lírikus, a hajdani trubadúrok zeneiségének, rímes, kötött versformáinak folytatója. A hatvanas években tűnt fel verseivel, s azóta úgyszólván évenként egy-egy új kötettel jelentkezik. Angolból, franciából, szlovénból fordít.

Zorica Radaković
Megölni a jövőt

a fehér gyolcsba takart
múlt értéktelen táp
semmivé foszlik hiába kaffog rá
a kivénhedt kopó
szárnyra kap a madár
elröppen a vadonba
érintetlen a bordáim
napoztatom
esőben mállnak el városok
a csendes óceán csendes
kék sőt álmodik
mielőtt ködbe borul
hajts föl egy kupica
tisztá szeszt mielőtt
bezsonganál hörpöld fel
valaki kívájt szemét
a szomjas száj bezárul
a bársonyos csöndben
krokodilus-éjszakák jönnek
a rög alatt megbújni
nem érdemes
hajlékony csápjaival
a reggel majd átfonja
a kocsonyás agyvelőt
s belülről szürcsöli ki
miképpen a pók kiszívja
az éji bogár nedveit

Borbély János fordításai

Zorica Radaković (1963): *Mindennap holnap van* (Svaki dan je sutra) – ez a címe a zágrábi költőnő első, ún. „próbakötetének” (1984), amely a műfajok sajátos egyvelegéből (dráma-, vers- és látványszövegekből) alkot költői szövedéket. A továbbiakban, mi több, az irodalmi műfajokon túllépve, más médiák tapasztalatai felé fordul, így teremt egységes művet. Ezért, valamint nagyfokú borúlátása miatt, egyes kritikusok „női Rešicki”-ként emlegetik.

Tatjana Gromača
Havat lapátoló fickók

Néhányan voltak csak,
sötétzöld ruhába öltözve,
óriás pléhlapátjaikkal nagyokat lendítettek
az általuk kifejtett erő rátelepedett
a szellem nélküli betonterekre,
mint azoknak a vad madaraknak az ereje,
akiktől annyira meg szoktál ijedni a tévé
dokumentumfilmjeiben;
amikor alávetik magukat a mélységbe,
széttárják azokat a nagy nehéz és széles
szárnyaikat.
Vajon ők lennének azok a fiúk,
akik egész évben a bokrokat metszik,
és füvet kaszálnak a parkokban?
A kik pálcikával döfködik a szétázott újságpapírokat
és a többi felismerhetetlenné torzult szemetet,
amitől összeszorul a gyomrom?
Hé, fiúk, tisztában vagytok-e, hogy
milyen tiszteletet ébresztetek?
Míg a többiek a gallérok mögé rejtőznek,
addig ti olyan szélesre tárjátok a szárnyatokat,
mint azok a madarak a televízióban.
Mindenki rejtekhelyet keres, csak futkos ide-oda
a jégge fagyott zsákmányokkal,
ti bezzeg akkor is izzadtok a sötét égbolt alatt,
ha nincs egyetlen napsugár se.

Fenyvesi Ottó fordítása

Tatjana Gromača (1971) horvát költő, író. Újságíróként dolgozik a Feral Tribune nevű, politikai satírájáról ismert hetilapnál.

Edgar Allen Poe

A holló

Régen egyszer fájó árkom mélye mélyén ülve vágyón,
S könyveim közt meg-megbújva, könnyek halmán rengve benn,
Álmos arcom le-lehajlott, kinn pedig egy nesz morajlott,
Ajtóm rácsa furcsán zajlott; csörrent, csattant csendesen.
„Egy barát lesz, semmi kétség, kinn morajlott csendesen.
Nem lehet más senki, nem.”

Emlékszem a tél rideg volt, ablakomon nedves dér-folt
S köd derengett bennem furcsán, álmot várón, félszegen.
Állhatatlan lelkem benn dült, mert hiányzott és nem is gyúlt
Fel a hajnal, bűvös Mennybolt – tán Lenóra vár ott fenn.
Szívem fénye, lelkem éke – tán Lenóra vár ott fenn.
Holt már itt a Földön lenn.

Furcsa árny borult rám ekkor, függöny-fantom, bíbor árnyfolt
És iszonyba kergető félsz hullott rám ott szemtelen.
Zsibbadt testem elapadva; rémülten a lelki fagyban,
„Lelhetek még írt vigaszban? Tán barát jön sebesen.
Hátha mégis ő morajlik, s nemcsak bennem esztelen.
S tán lehunyhatom szemem.”

Visszahullt belém a mámor és így lettem egyre bátor;
„Uram!” – szóltam nem habozva – „Vagy tán Úrnőm, Kedvesem?”
Bármily szégyen, álmosodtam, míg a zár morajlott, dobbant,
Csámpán csörrent, kurtán koppant s halkán szólt rám, ernyedten.
Nem is hittem ajtóm hangját, mégis nyílt nesztelen.
Kinn sötétség, más az nem.

És homályba elborulva, szíven méreg méla bújja,
s hittem, hogy elér az éji száz-varázsú képzetem.
Ám az éj, a néma tiltott, hol fülem csak egy szót hallott,
Egy csodás név, ami bűgött; hűs Lenóra neve zeng.
Én búgtam nevét oly halkán, mert hiánya számon leng.
Ő ad erőt, más már nem.

S visszatérve mély folyamról, langy, bódító vágyálomból,
Újra hallva, csörrent kívül, s nem is oly, már félszegen.
És kiálltam, hogy meglássam, hogy mért zörrent kinn a rács-hang,
„Hisz legyen csend e magányban! Titkodat most meglesem.”
Szívem hűtöttem száz szóval, hogy ne verjen hevesen.
Szél zúgott kinn, más az nem.

Majd kinyitva ablak szárnyát, Holló lengette be árnyát,
Ősidőkből most megtérve, s nem lankadva percre sem.
Pallasz-márványon megállva, hetykén lebbent fel a szárnya,
Ladyként vagy Lordként állva, megdermesztett rendesen.
„Mért is jössz ily hetykén, bátran?” – így kérdeztem félve benn.
Nem történt, de semmi, nem.

S megszólaltam újra bátran, bennem járó éj-szavában,
Mert mord kedvet nevetéssé penderített peckesen.
És így szóltam; „Héj, te vándor, nem vagy más csak csőr, madártoll,
Mért röpiültél el gazdától? Mit akarsz te itt velem?”
Perlekedtem tétlen állva, s ezt kérdeztem szemtelen.
S szólt a Holló: „Soha, nem.”

Furcsán néztem e madárra; hogy nem állatként e bájjal
Bújva támadt éjszakámba, s szobromon ült hevesen.
Hisz nem látott ember-lélek ily megrázó bálványképet,
Mely rá perel és nem téved, nem látott még senki sem.
Így bezárva, ülve árván nem látott még senki sem.
S árnya zengte: „Soha, nem.”

Megrázkódtam a szavától, mit ő szétszór csengve, bárhol,
Lelkével e szót mormolta, mi kiejtve folyton zeng.
Úgy bongott, mint ócska lárma, szennyes álom meddő láza,
Így berzengtem ülve, fájva; „Hátha elküldi a csend.
Mint az összes éj évadján, hátha elküldi a csend.”
Rám rivallt, hogy: „Soha, nem!”

S most még jobban féltem attól, szava fényesebb a Naptól,
És találóan rám illik, s tán nem is csak álom, nem.
Bár, lehet, hogy ura mondta, s azt szajkózza a bolondja,
És csak folyton mondja, mondja, így lehet csak, másként nem.
És lelkébe zárva árván, másként szava nem kereng;
Hogy ezt mondja: „Soha, nem.”

Nem akart agyam derülni, könnyebbségben székre ülni,
Mégis házam bársony-ágyán eltűnődtem, s kérdezem:
„Mi e Holló furcsa titka?” S érzem, hogy varázsos, ritka,
Szépséges, de szúrós szitka átfon engem esztelen.
Így magamba bújva gondba, eltűnődtem csendesen.
Nem szajkóz már soha, nem.

Így magányba botladozva, töprengtem a balzsamokban,
És a mély szem izzott ébren, szívemben tombolva lenn.
Én kutattam titkát tétlen, és elmémbe tekervényen
Gondolatok úsztak mélyen, míg a lámpám villog fenn.
Bíborban a zsenge ágyon, míg a lámpám villog fenn.
Nem szajkóz már soha, nem.

Hirtelen tűnt messzi távol, baljós égnek hűs szavából,
 Füstös felleg hullt le fentről, s táncra kelt az éjemen.
 S zengtem híven: „Könnyes szívem, hozzád hullott le az ében,
 Méz-varázsos lángmezében, várva várt gyógyító perc.
 S öntsd magadba e hűs vágat, a nepenthe szádba leng.”
 Ezt szajkózta: „Soha, nem!”

„Átok!” – zúgtam – „Meddő Átok! Sátáni vág, bús zsarátnok!
 Távozz innen! Mondd, ki küldött? Síri hangom messze leng.
 Összetörve, csöndbe hullva, megborulva vén nyomorban,
 Esdekelve kér e szolgál, áruld el most kedvesem;
 Gíleádban van e gyógyír? Áruld el most kedvesen...”
 Ezt szajkózta: „Soha, nem!”

„Átok!” – zúgtam – „Meddő Átok! Sátáni vág, bús zsarátnok!
 Istent félve, mondd meg bátran, hogy ha most még szólni mersz.
 Mondd nekem és légy ám józan; álmodik Lenóra rólam?
 Mennyei friss üde hóban? Vár még, vár még hevesen?
 Pillantásom élhet még e szűzi szép jó Szentemen?”
 Ezt szajkózta: „Soha, nem!”

„Szódat többé meg ne halljam!” – így zengett még suta ajkam –
 „És vihar vigyen e tájról, éji mezsgye-mélybe lengj.
 Hápogjon másutt az ajkad, kínom mérge sújtson rajtad,
 Szörnyű mérged bennem kajtat, hagyj már végre engem el!
 Rántsd ki csőröd bús szivemből! Hagyj már végre engem el!”
 Ezt szajkózta: „Soha, nem!”

És a Holló meg se rezdül, nem is lendül, ő csak fent ül,
 Pallasz-márvány szoborfejről nem repül el soha, nem.
 Vérmes szemmel csüng az állat, lánggal lobbant Démon-vágyat,
 S lámpám fénye is elbágyad, míg szobámban elkereng.
 Lélek-mélyi ősi réme most szobámban szétdereng.
 S nem repül el soha, nem.

Szöllősi Máttyás fordítása

Siegfried Lenz 1926. március 17-én született a poroszországi Lyckben (ma Lengyelország). Regény- és drámaíró, elbeszélő, a Gruppe 47 tagja. A hamburgi egyetemen tanult angol irodalmat és filozófiát. Az ötvenes évek elején a Die Welt című napilap rovatvezetője, majd szabadfoglalkozású író, ma is Hamburgban él. A fordítás az 1955-ben megjelent *So zärtlich war Suleyken* című kötetből készült.

Siegfried Lenz

Egy kellemes temetés

Egy kisebb lengyelországi utazás során halt meg – egész pontosan a Narew-parti meghitt mezővároskában, Wszcinskben –, hogy ki is? – hát az én Arafa nénikém. Súlyosan telt alkatú volt az én nénikém, hatalmas vállakkal és vörös henteskezekkel, ráadásul módfelett erős is, s egyszersmind parancsolgató hajlamú. Az egész utazás során a legkisebb jelét sem adta annak, hogy netán meghalni készül – épp ellenkezőleg: időről időre epés élcelődésekre ragadtatta magát, állandóan evett, méghozzá többet, mint a kíséretét képező két Urmoneit unokatestvérem együttvéve, és a fogadósokat, akikkel tárgyalt, szinte kivétel nélkül az örületbe kergette.

A néni egy káromkodással az ajkain halt meg – éppen a kocsi hátuljában feküdt, amikor a dolog megtörtént, mialatt az unokatestvéreim félszegen és mit sem sejtve elől, a bakon ültek. Még csak nem is csodálkoztak, hogy egyszer csak csend lett a hátuk mögött, s hogy elmaradtak az epés élcelődések, a parancsok – ők ketten ott elől, egyszerűen semmit sem tudtak a balesetről. De hát előbb vagy utóbb meg kellett állniuk, mert a lovak megsomjaztak, s amikor le akarták segíteni a nénikét, hogy megmozgathassa kissé a tagjait, a vörös henteskezek ernyedten figyegtek az orruk előtt, teljesen elfásulva, s ráadásul a néni arca olyan mértékben békésnek látszott, hogy unokatestvéreim – s alighanem más is így lett volna ezzel – kezdtek gyanakodóba esni.

Nem maradt más hátra, mint hogy annak rendje és módja szerint bizonyosságot szerezzenek: pofozgatták a nénikét, belehallgatóztak, puha csirketollat tartottak az orra alá, különböző rigmusokat mormoltak, masszázst alkalmaztak – de a néni az azt tette, amit általában a halottak tesznek: egyszerűen semmi sem izgatta. Mire föl Bogdan, az unokatestvérek egyike így szólt: – Szó, ami szó – mondta –, gyanús a dolog. Mert hogy, hisz emlékezhetsz rá, mi egy olyan nénikével indultunk útnak, amelyik hangokat adott ki magából. Ez a néni, kérlek szépen, már nem ad ki semmilyen hangot. Úgyszólván elhunyt. – Elhunyt – mondta a másik unokatestvér –, ehhez nem fér kétség. De hát, az isten szerelmére, még mindig a kocsiban ül. És ahogy a dolgok állnak, féltő, hogy a mi nénikénk magától nem fogja elhagyni a kocsit.

– Azt hiszem – mondta Bogdan –, jelentenünk kellene. Talán a rendőrségen?

– Nem – kiáltott fel gyorsan a másik, kezét, akár a pusztá gondolat ellen is, riadt védekezéssel tartva maga elé. – Ha jelentjük, akkor a nénit megvizsgálják, megvizsgálják minket is, sőt még meg is gyanúsítanak bennünket, s ahogy a törvények Lengyelországban egy halott esetében eljárnak, tél lehet, mire hazakerünk a nénivel.

– A néninek – szólt Bogdan – ez alighanem édes mindegy lenne. – De nekünk nem – mondta a másik Urmoneit. – Ugyanakkor nézz csak rá, kérlek szépen, a nénire. Nem úgy néz ki, mintha csak szunyókálna? Vagyis útnak indulunk, s ha valaki akadékoskodna, csendre fogjuk inteni a szunyókáló hölgy érdekében.

Így aztán az én Urmoneit unokatestvéreim megittatták a lovaikat, majd komótosan elkocsikáztak a határ felé. Természetesen úgy intézték a dolgot, hogy

sötét éjjel érkezzenek a sorompóhoz, ahol a következők történtek: Bogdan könnyed elhatározással hátrament a nénihez, körülbástyázta párnákkal, amelyeket előzőleg alaposan felrázott, s mire mindezzel elkészült, már jött is kifelé a határőr. Vézna fickó volt ez a határőr, irhára emlékeztető arcbőrrel, szemügyre vette az unokatestvéreimet, szemügyre vette a kocsit és a lovakat, és unalomból mindent végigvizslatott. Ám de ekkor észrevette a nénikét, mindjárt fel is mászott hozzá, és megkérdezte:

– Ki ez a – kérdezte – halott asszonyság, kérem szépen? – Mire az én unokatestvéreim diszkrét kórusban így válaszoltak: – Ó Arafa Gutz, a mi közvetlen ági nénikénk.

– Közvetlen ág vagy nem közvetlen – mondta a határőr –, de hát, ördög vigye, mért nem ad egyetlen hangot sem?

– Azért, mert szunyókál, becsületszavamra. S talán, ha szabad, kapitány úr, egy kis csendet kérnénk egy szunyókáló hölgy érdekében.

– Jól van – mondta a határőr –, minden rendben van, de ki garantálja nekem, hogy a ti közvetlen ági nénikétek nincs, mondjuk rá, meghalva?

– Amennyiben – mondták az unokatestvérek – meg lenne halva, nem szunyókálhatna, a mi nénikénk azonban szunyókál.

A határőr elgondolkodott, s mivel meggyőzte ez a logika, átengedte a kocsit.

Ezek után az én Urmoneit unokatestvéreim egész éjjel úton voltak, reggel pedig befutottak egy Kulkaken nevű falucskába. Mindenki beláthatja, hogy már szerfölött éhesek voltak – épp eleget nélkülöztek annak előtte szegénykéim –, ezért aztán nagynénikéstől leállították a kocsit egy vendégfogadó előtt, s bementek a házba, hogy az út hátralévő részére némi erőt merítsenek. Szó, ami szó, nem fukarkodtak: szalonnát, tojást, füstölt húst ettek, aztán káposztalevest, mézet, hagymás lepényt és körtebefőttet, s megittak ezenfelül egy óriási kanna kávéját. Hozzávetőleg a fél délelőttje ráment erre az én két unokatestvéremnek, s amikor ismét kint voltak – nos, vajon mit kellett látniuk, amikor kimentek? Eltűntek a lovak. S a lovakkal együtt eltűnt a kocsi, és a kocsival együtt a nagynéni.

Nos, az én két unokatestvérem már-már szöcskemódra kezdett ugrándozni a ház körül, kutattak és szimatoltak, szitkozódtak és kiáltoztak, ám ami nem került elő, az a kocsi volt – benne a nénikénkkal.

Minekutána belefáradtak a keresgélésbe, s persze meg is éheztek, újfent bementek a házba és ettek, az étkezés befejeztével pedig Bogdan már ismét mosolygós kedvében volt, mosolygott is hát egy kis ideig, majd így szólt: – Minden rosszban – mondta – van valami jó is. Képzeld csak el, testvér, azt a fickót, aki a kocsinkat meglovasította. Például, mondjuk, ami a rémületét illeti: biztos, hogy rájött a hideglelés, nem gondolod? Vagy a kezét, ha vesszük: szerintem nem kezdett el vadul reszketni a keze, amikor megtapintotta a halott nénikét?

Így vigasztalgatták egymást, nevettek a tolvaj kontójára, és, alighanem sejti már mindenki, csak meglehetősen későn keltek útra Suleyken felé. A réteken át mentek, hogy lerövidítsék az utat, megmászták a kisvasút töltését, s kisvártatva meg is pillantották Suleyken fényeit. Ám néhány embert is megpillantott az én két unokatestvérem, s alig mertek hinni a fülüknek, hallván, mit mesélnek ezek az emberek. Azt mesélték ugyanis, hogy még délután, java uzsonnaidőben, Arafa néni hazatért: ott feküdt a kocsi hátuljában és szunyókált. És mint aki elhalálozott, úgy nézett ki.

Nemhiába volt ravasz fickó ez a két Urmoneit – egy szempillantás alatt rájöttek, hogy a lovak elunták magukat Kulkakenben. Egyszerűen nem volt kedvük tovább várakozni, így hát maguktól hazaindultak. – Majd meglátod – mondta Bogdan –, hogy a lovak már bent állnak az istállóban. – Aztán a két fivér, emésztő aggodalomtól hajtva, még jobban kilépett.

Na és ki jött szembe velük, amikor beértek az udvarra? Glumskopp, vagyis egy vén, fogatlan cseléd. Fülíg ért a szája ennek az embernek, úgy nevetett, dörzsölte a tenyerét, s a maga gagyogó módján ilyesmiket mondott: – Lakoma, hehehe, lakoma lesz nálunk. Heringet eszünk, tejfölös heringet.

– Na és – kérdezte Bogdan – ki rendelte el ezt a lakomát?

– A lakomát – gagyogta Glumskopp – maga a jó istenke rendelte el, hehehe. Ha már meghalasztotta a vénasszonyt, akkor, ahogy őt ismerem, kellemes temetésről is gondoskodni fog.

Az unokatestvéreim udvariasan félretolták az öreget, majd betértek a gyásztól sújtott házba. Odabent sült, rántott és füstölt húsok illata áradt, s ki tudja, még mi egyébé. Ám a két Urmoneit erőt vett magán, s a konyha helyett a szoba felé vette az útját. Beléptek, s mint a legközelebről érintettek, azonnal körülvette őket egy népes gyászoló gyülekezet, kezek nyúltak ki feléjük, ajkak görbültek le, a nénike törékeny, bájos szegfűként jelent meg a szavaikban, volt, aki halkán suttogott, itt-ott még sírtak is, kölcsönösen vigasztalták egymást – kerülve persze minden túlzást –, s mindenki, aki csak ott volt, egy hosszú asztal körül foglalt helyet.

Az unokatestvéreim észrevették, hogy az ablak alatt – egyelőre kendők takarásában – egy fúvószenekar hangszerei várakoznak: minden készen állt. Nos, jól van.

Ám mindenekelőtt felállt Bogdan Urmoneit, s a következőképpen szólt: – Emlékezzünk meg – mondta – egy rövid pillanat erejéig arról, aki elhalálozott: a mi Arafa nénikénkről... még egy kicsit, ha szabad kérem... és még... így ni, most már elég. Na de, kérdem én, hol van a mi nénikénk?

– Elhunyt – kiáltotta valaki a zenekarból. – Nem úgy értem – válaszolta komolyan Bogdan –, úgy értem, hol van a teste? – A teste – szólalt meg egy félszemű erdész – már nem látható. Azt, ami halandó, elhelyeztük egy takaros koporsóban. A koporsót pedig, hogy ne foglaljon sok helyet, élire állítottuk a kemencéhez támasztva. A test ott kényelmesen elálldogálhat.

Bogdan bólintott. Ám a bólogatása igencsak bávatagra sikeredett, mivel észrevett valakit a gyászoló vendégek között, aki – mondhatjuk így: pihe-puhán – megérintette a szívét. Bogdan szíve azonnal kivirágzott, sőt, még indákat is hajtott, s befuttatta velük egy bizonyos Luise Luschinski, egy sápadt és kisírt madárcarcú leányzó személyét.

Bogdan egyszerűen elfelejtette, mi zajlik körülötte. Olyan állhatatos bensőségességgel mosolygott Luise Luschinskire, hogy az egész társaság felfigyelt rá. A zenészek, ez a mindig éhes népség, persze ezt is mindjárt rosszul értelmezték, mert sebtében előkapták hangszereiket és egy lassú keringőt kezdtek játszani. A zeneszerszámok hangjai mindazonáltal olyan hatást váltottak ki, hogy Bogdan felhagyott a mosolygással, és sürgősen gyászbá temetkezett.

Ám ezzel már igencsak megkésett, meg bizony, mivel az eseményeket már nem lehetett megállítani.

Luise Luschinski apró lábain maga a boldogság közelített Bogdan felé. Mintha a zene fújta volna oda hozzá ezt a pöttöm, sápadt teremtetést, egyszer csak ott állt előtte és így szólt: – Ezt a keringőt, Bogdan Urmoneit, neked tartogattam.

Ezt hallva, Bogdan tanácstalanul körbetekintett, s amikor meglátta a gyászoló társaság helyeslő és noszogató pillantásait, ezt válaszolta: – Elfogadva. De, ha szabad kérnem, csak egészen lassan.

Nos, ők ketten siklani kezdtek, s ahogy várható volt, kisvártatva más párok is a nyomdokaikba léptek. A zene hangosabb lett, itt-ott már nevetgélés is hallatszott, többek között Glumskopp gügyögő nevetése – egyszerűen: a társaság megszomjazott. S meg is éhezett, természetesen. Addig szomjaztak és éheztek, míg a félszemű erdész vissza nem jött a konyhából, s el nem kiáltotta magát: – Hozsanna! – kiáltotta –, a szarvas megdőglött.

Az evés nyomban el is kezdődött. Hogy miket ettek? Elég, ha csak magamról mesélek: jóllehet még fiatal és oktondi gyerek voltam, elfogyasztottam nyolc tükörtojást zsíros szalonnával, öt húsgombócot, némi nyulat, egy kacsa-nyakat, egy tányér savanyú levest csirkeaprólékkal, egy tányér pacalt, egy fél disznófület és néhány sült almát. Mindezekhez sült hagymát ettem, egy roston sült halat, s késő délután még egypár folyami rákot, amelyeket az öreg Glumskopp fogott ki. Mint mondtam, fiatal voltam még és oktondi.

Először is tehát ettek, s miután eleget ettek, ittak is, s az iszogatás, miként ez a velejárója, olyan eseményt váltott ki, amit – de előbb lássuk az eseményt. Edmund Vortz, egy szabóember, miután már eleget ivott, a lehető legkomolyabban kijelentette, hogy Hindenburg az ő szemében nem volt képzetebb, mint egy suleykeni tyúk. Erre aztán eget rengető hangoskodás vette kezdetét. A félszemű erdész felpattant, s olyan erővel vágta mellbe a szabót, hogy ez a sértegető alak berepült az asztal alá, s jó ideig ott is maradt fekvé, minden életjel nélkül. Már épp kezdtek volna megfedkezni róla, amikor ismételtén kukorékolni kezdett, mondván, hogy ő, Edmund Vortz a maga részéről sokkal inkább megnyerte volna a tannenbergi csatát – ami aztán újfent a félszemű erdészt hívta ki a porondra. Ismételtén leütötte a szabót, aki, miután felocsúdott ájultából, újból megpróbálta kihívni a sorsot maga ellen – nem sok minden maradt már a szabóból, s alighanem még kevesebb maradt volna belőle, ha Bogdan nem vetett volna véget a vitának. Csak ennyit mondott: – Arafa néni – és szempillantás alatt áhítatos béke ömlött szét a társaságon. De az eseményt nem lehet másként minősíteni, mint: komoly.

Ami a temetést illeti, közben valamikor arra is sort kerítettek. Arafa néni beköltözött egy szép sírba, egy mazuriai feketefenyő közvetlen közelében. A társaság dicshimnuszokat zengett a sírhelyről, megható szavakat küldött utána Arafa néninek a gödörbe, majd ismét hazatért, ahol a lakoma vérpezsdítő folytatására került sor. Három napig maradtak együtt, végezetül aztán Bogdan mindegyiküknek adott valamit az étkek maradékaiból, s egy-egy egész szappant is ráadásként. S mindenki, aki csak jelen volt, túltette magát a veszekeedésen, és megközelítőleg szó szerint ezt bizonygatták: mindent összevetve, igazán kellemes volt ez a temetés.

Szalai Lajos fordítása

Barok Márk

Micimackó barátai

Barok Márk 1976-ban született Debrecenben. Orvos, daganatkutatóként dolgozik ma a Debreceni Egyetemen, márciustól a finnországi Tampereben. Drótposta címe: barokm@dote.hu.

*„Vádolom, én vádolom azt az időt,
ami ilyen helyekre űz,
j'accuse, j'accuse, j'accuse!”
PG csoport*

Történt sok-sok évvel az előző történet előtt...

A kertkapura cinke röppent, nyújtózott egy jó nagyot. Csőrét égnek táva várta, hogy kifújja felborzolt tollából a telet a szél. A Nap egyre hosszabb sugarakkal csalogatott és kergetett. A házat támasztó öreg tölgy görccseiből előbújt az újjzöld. Tucatnyi, mélyfagyasztásból kiolvadt giliszta kezdte furkálni a földet. Nyamánál, a dagadt bukméker verébnél már nem lehetett arra fogadást kötni, hogy ki nem éli túl a telet. Felkerült viszont a palettára, hogy meddig húzza a kerítés árnyékába menekült hókupac.

Nem ma történt. Nagymamámmal filmet néztünk. Amikor az egyik szereplő meghalt, nagyit azt kérdezte, hogy most a színész is meghalt? Elképedtem. Lehet, hogy... Igen, neki egyáltalán nem volt egyértelmű. Pedig semmi baj nincs a fejével, csak egy átlagos nagymama, akit nagyon szeretek. És milyen finom almás kalácsot süt!

Tavaszkodott a Százholdas Pagonyban.

Már zöldellt a nyárfa az ablak előtt, és kíváncsian kukkantott be Micimackó ablakán. Mackó mézes csuporba dugott manccsal szorongatta a fejét és a számítógép halványkék arcába bámulva gondolkodott. Mézes, mézes, mézes. Hogyan lesz a mézből mézes? Mézeskalács. Mackó a gép oldalára ragasztott lapra nézett. *Zöld: bekapcs és kikapcs. Kék: megkeresni valamit. Sárga: levelezés. Piros: levélbeszélgetés.* Micimackó az asztalon mackórendbe szórt zöld, kék, sárga és piros lapocskák közé nyúlt. Nekem most a segítség kék, dörmögte, és összeszedte a kék lapokat. Ez a kék lap azt mondja, hogy *www.IDE ÍRJ VALAMIT, MICIMACKÓ.hu*, olvasta a mackó. És még azt is, hogy a *NAGY BETŰK* he-

lyére írd azt, amit meg akasz keresni! Akkor, hajolt a számítógép betűfogacskáit fölé Micimackó, *www.mézes.hu*, pötyögte a gépbe. A számítógép pislantott egyet, *nincs ilyen oldal*, szölt aztán egykedvűen. Igazából úgyis mézeskalácsot szeretnék, mondta Mackó, és mancsa máris a w-foghoz közeledett, *www.mézeskalács.hu*. *Nincs ilyen oldal*, mondta újabb pislantás után a gép. Kedves számítógép, remélem, nem feledkeztél meg a mézes dolgokról!, nézett Mackó aggódva a gép szemébe. Mit tanácsol a következő kék lapocska? *Ha meg akarsz találni valamit, Micimackó, írd be ezt: www.google.hu*, máris írom, g-o-o-g-l-e, meg is van, *aztán a keresett szót írd a GOOGLE felirat alatti üres mezőbe!* Ajaj... akkor... aha, ide! *mézes*, írta Micimackó a keresőbe. *Nyomd meg az ENTER feliratú billentyűt!*, mondta még a lapocska. E-n-ter..., keresgélt Mackó, mekkora fog!, majd nagyot fújt és megnyomta. *Mézes alma, mézes csók, Mézes Csaba, mézes szex, mézes receptek, mézes kalács, mézes borleves, mézes lapocskák, dr Mézes Éva szdsh, mézes masszázs, mézes süti...*, eredt meg a számítógép nyelve. A nemjóját! 32 434 mézest ismersz!, kiáltott fel Micimackó, és nyomott egy barackot a gép búbjára. A mackó szájában összefutott a nyál. Homlokán meg a tanácstalanság ráncai. Kell nekem egy lap, amiről megtudom, hogy megy az arcodról a tepsimbe a mézes, bökte meg a gép oldalát Micimackó, majd fölvette a következő kék lapot. *Vidd a kis nyilat az egérrel arra a szóra, amelyiket a legjobbnak, a legmegfelelőbbnek találsz, és nyomd meg az egér bal gombját!*, látod, mit kell tennünk, egérke, mutatta Micimackó a kék lapocskát az egérnek. Szerinted melyiket találom a legjobbnak?, hümmögött a mackó. Hááát, mézes-

nek mindegyik mézes, akkor csakis a második szó alapján dönthetek. *Alma, csók, Csaba, szex, receptek, kalács...* Te leszel az! *Kalács*. Megtaláltalak! Kedves... katt, katt... kedves *Finom Mézeskalács*, nagyon szép neved van. Igazán rendes vagy, hogy elmondod, hogyan kell megsütni téged, örült meg Mackó a mézeskalács receptjének. Bizonyára örülni fogsz, hogy megsütlek, még akkor is, ha a sütés nagyon fárasztó dolog, megéri oda-vissza cammogni a szoba és a konyha, az olvasás és a megcsinálás között. Ha majd megsülsz, a barátaim és én meg fogunk enni téged, biztatta Micimackó a gép szemében úszó kalácsot, ugye jó lesz így?

No, lássunk neked, kedves *Finom Mézeskalács!*, mondta Mackó, és a monitorról olvasta: *25 dkg mézet...*, majd magában brummogva, *25 dkg mézet, 25 dkg mézet, 25 dkg mézet*, a konyhába cammogott és mancsával jó adag mézet lapátolt egy lábasba. Nyamm, egy mancsnyival közelebb vagyunk hozzád, *Finom Mézeskalács*, nyalogatta a mancsát Micimackó, miközben visszament a szobába, hogy folytassa a recept olvasását. *...és 5 dkg vajat*, mancsnyi (még hozzá bal mancsnyi, mert fene tudja, hogyan, de a jobb ragadt a méztől) vaj is került a lábasba, *langyosíts meg!*, Mackó a lábas alá gyújtott. *Egy másik edénybe tegyél 3 egész tojást...* egész?!, nahát!... *egy másik edénybe tegyél 3 egész tojást*, hm, tényleg egész tojás!, ropogni fogsz, *Finom Mézeskalács*, dehát te csak tudod, milyennek kell lenned. Potty, potty és pluttty! *10 dkg porcukrot*, hopp!, *1 evőkanál fahéjat*, slitty!, *1 kávéskanál szegfűszeget*, sluttty!, *2 dkg szalalkálit*, suttty! Máris kész a sütemény, barátimnak sütöm én, dudorászott Mackó.

Turmixgéppel jól dolgozd össze, brr, brr, brrr-brrrrrrrr, majd öntsd bele a langyos mézbe, zutty! Újból dolgozd össze, brrr-brrrrrrrr, majd gyúrj bele kézzel 60 dkg sima lisztet! Vajon a mancsom szőre ragad a mézesbe, vagy a mézes a mancsom szőrébe? Nyam, de finom!, nyalt a mackó a tésztába, nem, a mancsába, nem a tésztába... Takard le, terítő, és pihentesd szobahőmérsékleten egy napig. Mackó gondolkodóba esett. Pihentesd egy napig... egy napig. Az ám, de a barátaim ma este jönnek! Hogy ér-nénk rá pihenni, mikor téged fognak megenni!, nézett Micimackó aggódva a képenyőre. Kedves Finom Mézeskalács, mi lenne, ha azután pihennél, ha már készen vagyunk veled?, kérdezte Mackó és várt, várt, várt, és mert válasz nem érkezett, és mert a hallgatás igenis beleegyezés, elégedetten halasztotta el a pihentetést. Meglátod, munka után mézes a pihenés, brum-mogta a receptnek. Nyújtsd kb. 2-4 mm vékonyra, ujj!, lik, luk, lyuk, lyik, formázd, mézescsupor alak!, ha sikerül, tedd alumínium-fóliával bélelt sütőlemezre!, plotty. Tetejét felvert egész tojással, jaj, már megint egész tojás!, kend be, hogy fényes legyen, az ám!, és ropogós. Forró sütőben süsd mogyoróbarnára (kb. 4 perc), sssz, a kezem!, a kezem!, a kezem!

A kalács sült, a sütéstől meleg lett. Micimackó a melegegre való tekintettel énekelni kezdett.

Keverem és kavaram,
Nem kímélem a karom.
zitty-zutty
pitty-putty
Máris kész a sütemény,
Barátimnak sütöm én!

Micsoda illat! Mackó abbahagyta az éneklést, hogy a szájába tömjön egy

darab frissen sült mézest... Huh, ff, ffff, fohorró vagy! Várj csak, megfújlak, ph-phh-phh, alaposan megfújlak. Nyam, nyam, kellemesen ropogsz, csámcsogott a mackó, és jó ízéd van. Köszönöm szépen, hogy ilyen finom lettél, Finom Mézeskalács! Most már jöhettek, drága barátaim, nem várlak benneteket üres manccsal!, mondta a mackó és fújkalni kezdett egy nagyobb darab mézest.

Micimackó homlokát ráncolva turkált az asztalon heverő lapocskák között, egyiken sem talált olyan tanácsot, amelynek segítségével ripsz-ropsz rakhatott volna rendet a konyhában. Lapocska nélkül nem tudta a számítógép segítségét kérni. Nem jól van ez így, jaj, ajjaj, ballagott fejét csóválva a konyhába, és mindenféle segítség nélkül, saját két mancsával tüntette el a sütés nyomait. Sokáig tartott, dohogott a mackó. Számításai szerint legalább hat ripsz-ropsznyi idő ment kárba. Ennyivel kevesebbet levélbeszélgethetek, huppant keseregve a számítógépnél álldogáló fotelbe. A gép oldalára ragasztott lapra nézett. Piros: levélbeszélgetés. Mackó mindent úgy csinált, ahogy a piros lapokról olvasta: *www.chat.hu... az egér bal gombjával rá kell kattintanod a BELEPÉS szóra (bal oldalon, egészen fent, zöld téglalapban van)...* Felhasználói név: ide azt kell írnod, hogy MICIMACKÓ!... Jelszó: ide meg azt írd, hogy JELSZÓ! Micimackó pár perccig a kezét tördelte, majd engedelmeskedett az utolsó piros lapnak. Nyomd meg az ENTER billentyűt! Mackó, le sem véve szemét a számítógép széméről, az asztalfiókba nyúlt és elővett egy füzetet, amelynek az volt a fedelére írva, hogy Micimackó barátai.

Mackó a térdére tette a füzetet, mancsa a betűfogak felé indult.

Közösbe:

16:02 <<Micimackó>>: Szép napot kívánok nektek, kedves barátaim! Megérkeztem, itt vagyok veletek!

Privát:

16:05 <<hancúr>>: szia

16:06 <<Micimackó>>: Szerussz, kedves Hancúr!

16:07 <<hancúr>>: honnan

16:09 <<Micimackó>>: Azt hiszem, a számítógép ördöge ellopta a kérdőjelet, amit írtál. Semmi baj, kedves Hancúr, nyugodj csak meg, én így is értelek. A Százholdas Pagonyból írok, mert ott lakom. He-lyesebben csak neked ott, mert a Pagony mégiscsak itt van.

Mackó izgatottan nyitotta ki a füzetét, a-á-bé, skandálta és lapozott, cé-csé-dé, lapozott, é-ef-gé, és lapozott, há- ...há, mint Hancúr, igen!, jól sejtettem, még nem ismerem őt, kiáltott fel Micimackó és ceruzájával apró pöttyöt nyomott Hana Strilgova és Füles közé.

16:11 <<hancúr>>: korod

16:12 <<Micimackó>>: Az ördögbe, megint elcsente! Szerencse, hogy elvitte a pontot is a girgegurba jel alól, ha itt hagyta volna, nem biztos, hogy megértenélek. De... ajaj... mi van akkor, ha csak a pontot vitte el, girbegurba jel nem is volt? Akkor a mondat végére nem kérdőjelet tettél, hanem pontot! Vajon melyiket kéne ott látnom? Fogas kérdés. Ezt fejtsd meg, Micimackó!

16:13 <<hancúr>>: korod?

16:15 <<Micimackó>>: Ezek szerint az első feltételezésem igaz. Megnyugtattál, kedves Hancúr, köszönöm. A legutóbbi születésnapomon 12 gyertya volt a tortámon, el is fújtam mindet. Ezért azt hiszem,

12 éves vagyok. De mert a születésnapom már jó pár hete elmúlt, ez egyáltalán nem biztos.

16:16 <<hancúr>>: :((

16:18 <<Micimackó>>: Meg azért sem tudom biztosan, mert az egyik barátom... akinek most nem jut eszembe a neve... de biztos, hogy a barátom, mert beírtam a füzetembe, szóval... szóval ez a biztos, hogy a barátom egyszer azt mondta, hogy én tulajdonképpen nagyon öreg vagyok, mégis fiatal. Nem egészen értem, hogy lehet ez. De elhiszem neki, mert a barátom. A mérvadó akkor is az, hogy hány gyertya van a tortámon. Nincs igazam?

16:19 <<hancúr>>: :(((

16:20 <<Micimackó>>: Most jut eszembe! Akiról az előbb beszéltem, tudod, aki biztos, hogy a barátom, azt is mondta, hogy Micimackó, te mindig 12 éves vagy. És tényleg, tavaly is 12 gyertyát fújtam el, és úgy emlékszem, hogy tavalyelőtt is. Akkor egyértelmű, hogy évek óta 12 éves vagyok.

16:21 <<hancúr>>: :((((brrrrr

16:22 <<Micimackó>>: Múlt héten én is krákogtam. Jaj, Hancúr, aggódom érted! Kérlek, próbálj meg vigyázni magadra, hideg még az idő! Szerintem, be kéne csuknod az ablakot, nem jó túl sokat szellőztetni! Nehogy még jobban megbetegedj! És mindenképpen igyál mézes teát!

hancúr kilépett

16:24 <<Micimackó>>: További szép napot kívánok neked, kedves Hancúr! És gyógyulást is!

Mackó a Hana Strilgova után ejtett pötty helyére írta szépen gömbölyített betűkkel: Hancúr.

16:31 <<adonis>>: f/l?

16:32 <<Micimackó>>: Szer-
vusz, kedves Adonis. Nem értem, mit
kérdesz?

16:32 <<adonis>>: fiú vagy lány
vagy?

16:33 <<Micimackó>>: Mici-
mackó vagyok.

16:35 <<adonis>>: f/l?

16:36 <<Micimackó>>: Mici-
mackó.

16:37 <<adonis>>: pasi vagy?

16:38 <<Micimackó>>: Sajnos
ezt sem értem. Kérlek, Adonis, magya-
rázd meg nekem azt a szót, hogy pasi!
Úgy látom, hogy nehezen tudjuk foly-
tatni a levélbeszélgetést addig, amíg
nem tudom meg, hogy mit jelent.

16:39 <<adonis>>: szórakozz a
jó édes anyáddal

adonis kilépett

16:40 <<Micimackó>>: Neked
is jó szórakozást! Nagyon örülök,
hogy levélbeszélgettünk, viszontírás-
ra Adonis!

Kedves Adonis, igazán előkelő
helyre kerültél, nézett föl Micimackó
a füzetéből a monitor adonis kilé-
pett feliratára, Ariel Bronxton után
te vagy a második Micimackó barátai
között. Természetesen ez nem azt
jelenti, hogy a második legjobb barátom
vagy. Én mind a 798 barátomat
egyformán szeretem, érzékenyült el
a mackó.

16:45 <<dömper>>: szia mici!

16:47 <<Micimackó>>: Üdvö-
zöllek, kedves Dömper!

16:47 <<dömper>>: hogy ityeg
a fityeg?

16:50 <<Micimackó>>: Hát, ez
a lap a számítógép oldalán tényleg
csak úgy ityeg-fityeg. Meg kell majd

erősítenem. Jó erős ragasztóval, mert
nagyon fontos lap. Először rajzszőg-
gel akartam idetenni, de... valaki... a
csudába! hirtelen nem jut eszembe,
hogy ki... szóval valaki azt mondta,
hogy rajzszőggel ne.

16:51 <<dömper>>: :))

16:53 <<Micimackó>>: Azt hi-
szem, hogy rossz betűfogakat nyo-
mogatsz.

16:53 <<dömper>>: :))) vicces
csaj vagy mici. mikor voltál utoljára
pasival?

16:55 <<Micimackó>>: Adonis,
a barátom ismeri azt a szót, hogy
pasi. Sajnos azelőtt kellett elmennie,
hogy elmondhatta volna nekem, mit
jelent.

16:55 <<dömper>>: mi van?

16:57 <<Micimackó>>: Nem is-
mered véletlenül Adonist? Ő a 798.
barátom. A füzetemben a második,
pont az első, Ariel Bronxton után
jön. Ez bizonyára azért van így, mert
ábécé sorrendben írtam be a barátaim-
mat. Persze az is lehet, hogy Adonis
és Ariel Bronxton ismerik egymást.
Majd megkérdezem.

16:59 <<dömper>>: nem vic-
ces, fárasztó vagy

dömper kilépett

17:01 <<Micimackó>>: Köszö-
nöm a beszélgetést, kedves Dömper.
Remélem, ki tudod pihenni magad.
Mennem kell lassan, de holnap is el-
jövök, majd levélbeszélgetünk. A vi-
szontírásig!

Közösbe:

17:05 <<Micimackó>>: Drága
barátaim, szépen kérlek benneteket,
ne haragudjatok meg rám, amiért
most elmegyek. Tudjátok, vendége-
ket várok. Mézeskaláccsal. Nagyon fi-
nom Finom Mézeskalácsot tudok sütni

*ni! További szép napot és jó együtt-
létet kívánok!*

Micimackó kilépett.

Tik-tak, tik-tak, tik-tak, ismételtette a falon csüngő óra. Furcsa, hogy nem unod meg állandóan ezt a verset mondogatni, nézett az órára Micimackó. Persze tudom, hogy ez az idő mutatásához tartozik. Amikor nem mondogatod a verset, elfelejted az idő mutatását, már legalábbis a pontos időét. Ha hallom a versedet, nyugodtan leolvashatom rólad az időt, mert az biztosan pontos lesz. Tik-tak, tik-tak, tik-tak, szólt az óra. Öt óra ti-ti-ti..., a mackó arra várt, hogy a legvékonyabb mutató a tizenketteshez érjen, a pontos idő legyen pontos idő, ...ti-ti-tizennyolc perc! Kis időm van még, amíg megérkeznek a barátaim, morfondírozott Micimackó és a számítógépre ragasztott laphoz fordult. Sárga: levelezés. Mackó követte a sárga lapocskák utasításait: *www.freemail.hu...* Felhasználónév: *ide írd azt, hogy MICIMACKÓ!*... jelszó: *ide írd azt, hogy JELSZÓ!* Nahát, negyvenkét levelet kaptam! Sajnos most nem tudom mindet elolvasni, pillantott a falra Mackó, tik-tak, tik-tak, tik-tak, azért párat mégis... Ha szépen megkérlek, fordult újra az órához Micimackó, nem járnál lassabban egy kicsit? Akkor hát: Nagyon szépen megkérlek! Tik-tak, tik-tak, tik-tak, az óra szemmel láthatóan, füllel hallhatóan nem akart lassabban járni. Jól van, sóhajtott Micimackó, most csak egy levelet olvasok el.

Martin Greenwell, írta Micimackó Malacka és Mónika közé. Ma tőled kaptam az első levelet, és ezzel te lettél a 800. barátom. 800 barátom van! Micimackó arca megnyúlt, szája árá halvány mosoly, szemébe apró könnycsepp ült. Boldog volt. Vajon mit írtál nekem, drága Martin Greenwell, mondta elcsukló hangon, és megtörölte a szemét, hogy el tudja olvasni barátja levelét.

Aztán elkezdte írni a választ.

Kedves Martin Greenwell,

*Nagyon örülök, hogy megismer-
telek. Már be is írtam a neved a fü-
zetembe, Micimackó barátja lettél.
Tehát az enyém. Méghozzá a 800.!
Ugyanis mielőtt megismertelek, pon-
tosan 799 barátom volt.*

*Sajnos leveled nagy része kül-
földiül van, én meg úgy se beszélni,
se olvasni nem tudok, így nem sokat
értettem belőle. Kérlek, legközelebb
próbáld meg nem külföldiül, hanem
belföldiül írni.*

*Penis Enlargement-et és Viagrát
üdvözlöm. Sokat gondolkoztam azon,
hogy őket is beírd-e Micimackó
barátai közé. Végül úgy döntöttem,
hogy egyelőre csak pöttyel megjelöl-
öm a nevük helyét a füzetemben.*

*Remélem, mindannyian jól vagy-
tok.*

A megelőbbi viszontírásig!

*Szeretettel,
A Te új barátod:
Micimackó*

Ébert Tibor

A kacsintás

(avagy Goebbelsre várva)

1938. Az Anschluss éve. Ausztria megszűnt önálló államként létezni, és a Német Birodalom része lett. És a német hadsereg ötven kilométernyire Bécstől elfoglalt szlovák területeket is a Duna jobb partján.

1938. október 25-én a Führer meglátogatta Ligetfalut. Átnézett az egykori magyar koronázóvárosra, Pozsonyra, a szlovák Bratislavára. Magyarázták neki a város történelmét, a szemközti Szent Márton-székesegyház, a dóm tetején szerteszét csillogó aranyozott koronát, szimbólumát. A Führer hallgatta.

– Pressburg, így hitelesebb – mondta a mindig izzadó, vörös nyakú tábornoka.

A Führer legyintett.

– Magyar királyokat koronáztak szemben a dómban – és mint valami útikalauz fújta az adatokat –, I. Ferdinánd fiát, I. Miksát és nejét 1563-ban, az utolsót, V. Ferdinándot 1830-ban... no meg a többieket, köztük Mária Teréziát 1741-ben.

A Führer hanyagul jobb kezében tartott kesztyűjével – mert hát nagyon szerette a kesztyűket – ráütött meztelen bal tenyerének a hátára. – Kérem, ne folytassa – szólt –, felesleges. – Mind Habsburg? – kérdezte aztán.

– Jawohl, mein Führer.

– Akkor azok a Habsburgok ügyesek lehettek. A magyaroknak nem voltak alkalmas királyaik? – Elmosolyodott, és egy kissé felhúzta kefebajuszát, oda-nyomta orrához.

– Akiket itt, abban a szemközti templomban koronáztak: mind Habsburg.

– Donnerwetter! Tehát Habsburg-magyar királyok, magyar Habsburg-királyok. – Megint az a mosoly, tetszett neki a szellemesség, a szójáték.

– Ja-ja – bólintottak, nevetgéltek.

– Ha a magyaroknak Habsburg királyaik voltak, akkor tulajdonképpen Ausztriához tartoztak. Nemde?

– Így van. Logikus, természetes, mein Führer.

– És Ausztria természeténél fogva a Német Birodalomhoz tartozik és tartozott. Az Ostmark. Virtuálisan is, valóságban is. Akkor is, amikor a történelem mást produkált. Már csak a nyelve miatt is. Egyek vagyunk. Német testvériség. A história álságosan, igazságtalanul széjjelválasztott bennünket. – Elkezdett sétálni, erőteljes léptekkel, kesztyűjét lóbálta. Először a híd felé, majd megfordult Hainburg felé. A katonás profil elkomorult, szürkévé vált.

– Igen-igen – szóltak a többiek, de nem követték a járkálásban. Ez is a vezéri pózhoz tartozott, hagyták, végezze produkcióját, mely egyre tökéletesebben sikerült, mint mindig. Ott álltak díszőrséggént, s a Führer teljesítette színpadiasan faladatát.

– Én a helyére tettem és teszem a történelmet – mondta crescendáló hangon. – Az igazságot. A történelem méltóságát. A németiség becsületét. – Már

majdnem kiabált. Körülnézett, a katonáira, várta a hatást. Azok mind mozdulatlanul álltak. – Ami ezeket a királyokat illeti, mi vagyunk a jogutódok. Történelmi jogutódlás! Értik, uraim, meine Herren? Történelmi kontinuitás! És akkor... akkor a magyar királyok, királyság a németiség része, az egész ország, mivelhogy Ausztria nincsen, Németország pedig van, volt, lesz.

– Natürlich – egyesekből kitört a lelkesedés.

– Értik, Uraim? Persze a történelemben nincsen visszakozás, a történelem maga a valóság, tények sorozata, de be lehet pótolni, helyreigazítani, megváltoztatni. Én mindig képes vagyok a megváltoztatásokra céljaim érdekében. Mein Kampf.

– Prachtvoll! Zseniális! – Tapsoltak.

– Bizony, Uraim, mi vagyunk, leszünk a jogutódok. Garantálom. – Megállt. Nézte a várost. – Az a vár olyan, mint egy kaszárnya, garnizon, tömzsi, vastag falaival, nincsen benne semmi művészi, barokkos pompa, bájj, egy kissé amolyan börtönnek is tűnik. Tudom, a nagy Mária Terézia szerette, szívesen tartózkodott itt. Én átépíteném, artisztikussá varázsolnám, vannak építészeti elképzeléseim a Reich számos helyén.

A többiek hallgatták. Miközben a túlsó partról skandálva, euforisztikusan áthallatszott: „Lieber Führer komm herüber, lieber Führer komm herüber.” A Karpatendeutsche Partei tagjai kiabáltak.

A Führer elgondolkozva kissé lehajtotta fejét... a földre nézett, aztán hirtelen, mint valami Wotan vagy Siegfried felemelkedett, nőni kezdett, hatalmassá vált, kiegyenesedett, az égboltba fúródott homloka simléderes sapkájával, a szürke bőrkabátos test megnyúlt. Így állt mozdulatlanul gránitszoborként monumentálisan.

– Isteni színjáték – gondolta valamelyikük.

– A Führer megdicsőülése...

– Mesteri szertartás, áldozás, kiengesztelődés... a jövő, jövőnk – gondolták mindannyian.

– Horthynak, a Reichsverwesernek felajánlottam – szólt megfordulva a Vezér –, de az öreg nem fogadta el. Vihette volna egész Szlovákiát. Neki ajándékoztam! Gyáva tengernagy. De talán jobb így! – Kesztyűjével ráütött térdére. Talán fel is ugrott volna örömeiben, mint a compiegne-i erdőben, amikor megkötöztetett a fegyverszünet Petain marsallal. De most nem ugrott. Csak kesztyűjét lóbázta. – Egyelőre maradjon csak így. A kövér papjukkal, Tisóval. Kwatsch! Ezekkel a szlovákokkal is tervem lehet, van. Egyszerre két legyet üthetek a történelemben, ahogy mondják: kettő közt a nevető harmadik. Na ja.

„Wir wollen heim in s Reich” (haza akarunk térni a birodalomba) – hallatszott odaátról.

– Persze, persze – a Führer meghatódva, szinte kisfiúsan odafordult kísérőihez, katonáihoz. – Ez a ti feladatotok. A tiétek is.

Dévény felől felhők gyülekeztek, bárányszerűek, amolyan folyékony márványszerűen belepték az égboltot. A Führer legszívesebben lefestette volna őket, szerette a tájképeket. – Erre hátulról rácsurog a nap... Tűzvarázs – gondolta. Belenézett a felhőkbe.

Harapnivalót hoztak. Vajas kenyeret, sajtot, kemény tojást, szardíniát, egy kis marmeládét, áfonyalekvárt, azt szerette... hozzá moseli fehérét, az jó az

emésztésre. Arra gondolt, hogy tulajdonképpen átmehetne a hídon, bevonulhatna a városba. De a Führer nem jött át és senki a kíséretéből. Elindult Bécs felé, Berlinbe vagy Berchtesgadenbe. Alig két órát tartott ez az intermezzo. Történelmi közjáték. Vízit. Még többször visszanézett a várra, sehogy se tudott kibékülni vele. A formája irritálta. – Olyan, mint egy megfordított asztal, lábával az égnek áll.

Hömpölygött a Duna egyre több árnyával. Talán az árnyak gyülekezete a sustorgása. Csönd lett – mind a két parton. Csöndek térfogatában a táj, a város, a tornyok, az égbolt. A csönd belemarkolt a jövőbe. És valahogy egyetlen csillag se készülődött.

***

Ott álltam a Carlton Szállodánál, az óra előtt – számos találkozásom színhelyén. Ott álltam kíváncsiságból, talán sorsszerűségből a rendőrkordon előtt – én: a tizenkét éves, középiskolás diák. Elterjedt a híre, hogy a Német Birodalom propagandaminisztere, Goebbels meglátogatja a várost.

Nyüzsögtek a fekete ruhás, bojtos sapkás Hlinka-gárdisták. Mindenki ott volt, aki számított a politikai életben, csak egyvalaki nem: Esterházy János, a magyarság képviselője, és a Magyar Pártból se jött el senki.

Elképzeltem. Megérkezik Goebbels nyitott autóban, a Führer küldöttként, valóságos szimbólumaként, ajándékaként. Egyenesen áll, kissé hátrahúzott derékkal, negyvenöt fokos szögben felemelt karral, nézeget jobbra-balra, mosolyog, talán bólogat majd. A felemelt karon virít a frisch-fromm-fröhlich-frei jelentésű horogkereszt. A karszalag a szokásosnál szélesebb és fényesebb, mert vadonatúj. A fekete Horch megáll a szálloda bejárata előtt, tőlem talán huszonöt méternyire. Goebbels kiszáll az autóból, rám néz, elmosolyodik, és mintha kacsintana. Ez a kacsintás alulról felfele érint végignyálva arcomat. Mintha rám tapadna – letéphetetlenül, törülhetetlenül, ott marad, mint egy pecsétnyom örökre. Egy-két-három másodperc: goebbelsi sovány arc, valami mélyen benne süppedő szögletes elszántsággal, keménységgel, könyörtelenséggel, állhatatossággal. Aztán eltűnik az официálisok gyűrűjében. A „stepszli”. Így nevezték nálunk az alacsony termetűeket. Valami gúnyféleséggel.

Hazamentem.

Egy év alatt nagyot mozdult a történelem.

1939. március 7-én Pozsonyba érkezett Goebbels helyett az annektált Ausztria főembere, Arthur von Seyss Inquart birodalmi megbízott, teljhatalmú helytartó. Felszólítja a szlovákokat, Tisót, hogy kiáltsák már ki az önállóságot, a Szlovák Államot. Tudatja, hogy a Führer a cseh kérdést Csehország megszállásával végleg elintézettnek tekinti. Csehszlovákia megszűnik mind jogilag, mind a térképen. És Szlovákia önállóságának kikiáltása esetén német garanciát ajánl, másként Szlovákiát a sorsára hagyja – kiszolgáltatva a magyar törekvéseknek...

***

A „stepszlit” hallottam néhányszor beszélni: kiabálni kemény hangsúlyaival, patetikusan ostorozó villogó mondataival, tökéletesen megkomponált irodalmi stílusú beszédeivel. És láttam a „stepszlit” a filmhíradókban hadonászásaival, eltorzult arcvonásaival, gesztikuláló süvölvényeivel, féktelen hangfutamaival,

crescendóival, bömbölő grimaszaival, kétségtelen szónoki tehetségével – mert remek szónok volt. Meg is nevezte római mestereit. A hallgatóságát lenyűgözte, hatalmában tartotta, kényszerítette diabolikusan. A rheydti születésű szómagus, veszedelmes bűnöző varázsló. Ellenállhatatlanul benyomult a tudatba szavaival, mondataival a fanatizmus goebbelsi módszerével. Erkölcsi rendje a gyűlölet. Főpapjaként bizonyította egy embertelen, gyilkos elv magasrendűségét, életrevalóságát, jövőjét. Elhitette, hogy a nap a hold, a hold a nap, a sötétség a világosság és fordítva: s ez tény, valóság, megfellebbezhetetlen igazság. Bizonyossága: a tehetséges gazemberek a legveszedelmesebbek, mert gazemberség, bűnözés önmagában képességek nélkül hatástalan, béna megnyilvánulás. Minden gazember, bűn, bűntény tehetség nélkül semmit se ér. És szükségtelen az erkölcsi postamens (morális fundamentum). A cél szentesíti az eszközt. A machiavellista tézis töltötte ki minden szavát, mozdulatát és embertelen következményeit.

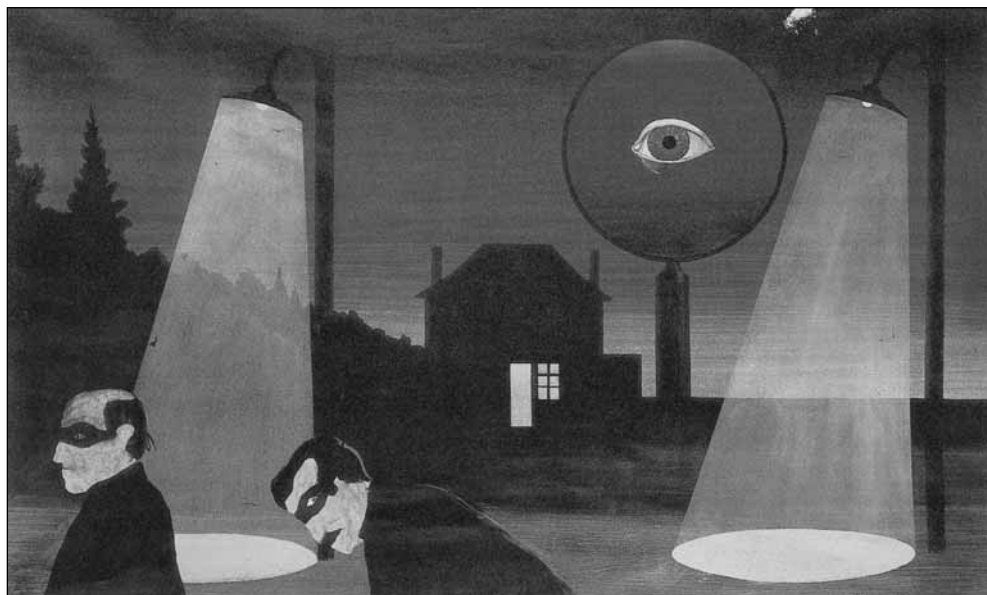
***

Micsoda történelmi metamorfózis, történelmi déjà vu, memento, bizonyosság a kicsi ember, a „stepszli” szellemiségének klónozása, feltámadása, újraszületése, hasonmása... A tetszhalott feltápáskodása, megnyilvánulása, fel- és megidézve saját magát.

Itt is, ott is. Nálunk és másutt. A parlamenti demokrácia keretében. Goebelsek élnek, vannak, szónokolnak, hadonásznak... kísértetfigurák.

Szeretném azt a kacsintást végképp letépni arcomról, testemről, kiszabadítani tudatomból, szeretnék megtisztult arccal előretekinteni és megtisztult testtel nekiindulni az időmnek, belekapaszkodni a jövőbe így...

A „stepszli” kísértetei nélkül. Vagy lehetetlenség...?

BŰNESET

Noth Zsuzsánna

Szinkronidők

Töredékek

Potya

Már diót se merek enni, veti oda hetykén az egyik vén csont a másiknak a templomtéren álldigálás közben.

?

Nem az orvos tiltott le róla, a madárinfluenza miatt.

??

A megszólított arca abbéli kételyét tükrözi, hogy egykori iskolatársa kedvenc szokása szerint csak ugratja, de ez esetben melléfogott, mert semmi kajánság sem sír le Gábor ráncurkás arcáról. Inkább büszkeségről árulkodik az ábrázata, hogy ő tulajdonképpen egy amolyan Isten kegyeltje, akivel csakis rendkívüli dolgok történnek. Testtartása és mozdulatai pedig arról árulkodnak, hogy megkopott ízületeibe belemerevedett kamaszkorában magára erőltetett lazasága, ezért olyan szélesek és szaggatottak a taglejtései, mint egy exkavátornak.

Hatásvadász várakoztatás után kegyeskedik kibökní a választ. Mert nekem a hollók szállítják házhoz a diót.

???

Tudniillik ezek a ravasz madarak úgy törík fel a diót, hogy felszállnak vele egy fa legmagasabb ágára, és onnan hajítják le, így ősszel vagy ötven darab az én teraszomon feltörve landol. Ezért diótörőt se tartok.

????

Na mármost, hiába találja a lábaim elé konyhakészen, ha előzőleg belemártotta a mocskos csőrét, mert akkora tulok nem vagyok, hogy megegyem, amíg tart a madárinfluenza.

Zebegényben

A templomtéren egy kissé hajlott hátú, éltés gesztenyefa törzsére rajzszögelve:

KITOJT TYÚK

350.– Ft/db.

Lóbetűkkel számítógéppel nyomtatva. Mobiltelefonszám megadva.

Telepterep

Csak megcsapta a kanyarodó autó a sünt, nem fasírozta ki. Látszatra haja szála sem görbült, vagyis ugyanolyan harci rendben meredtek rajta a tüskék, mint annak előtte. Pihés hasára felhúzott hurkapálcavékony, kurta lábacskákkal fekdült tűpárnahátán a járdaszegély mellett. Arcán babaelégedettséggű mosoly derengett. Azt hihetné a laikus járókelő (ha nem közlekedne mindenki kocsi-val), hogy hasát süttetve szendereg a kora őszi kánikulában, ha szeme és szája szögletében nem csemcsegnének korallszemű szürke házilegyek.

Főbelövős álom

Szembefordítottam magammal a mattfekete pisztolyt. A velem szemben álló cicaarcú nő jóindulatúan tanácsolta, hogy ne kezdjek el moralizálni, mielőtt meghúzzom a ravaszt.

Eszemben sem volt. Teljes csend honolt a fejemben.

Kitátottam a számat, elé tartottam a pisztoly csövét és meghúztam a ravaszt. Szelíd koppanást hallottam a fejüregemben. Se reccsenés, se robbanás, de még visszhangot sem kavart. Csodálkozva konstataáltam, hogy mivel még mindig állok és fogom a pisztolyt, élek. Lehet, hogy nincs benne töltény? Még egyszer elkattintottam, ugyanazt tapasztaltam, mint az első lövés közben. Na, akkor még kettőt sebtében.

A negyedik lövés után minden fájdalom és kellemetlen érzés nélkül elsötétült bennem a világ, és komótosan, de határozottan távolodtam az ismeretlen üresség felé. Látnom se kellett, mégis tudtam, hogy egy, a családom összes számomra nem közömbös női tagját megszemélyesítő kortalan nő áll a bal oldalam mellett.

Meghaltam, de még érzek. Mondanom kéne valami szépet, okosat, mara-dandóan bölcsét. Láttam magamat fehér ágycihák közt fekvve, töprengve. Meg-emeltem a bal kezemet és a nő felé tártam, saját megnyilatkozásomra várva, hogy köszönetet, elismerést, hálát sugározzak, de csak annyit szóltam csende-sen és határozottan, miközben megfogtam felém nyúló jobbát, hogy szervusz-tok, és szememet a december huszonhatodikai fényességre nyitottam.

Egyszemélyes találkozás

A Mindentudás Egyeteme Günter Grasst, a szürkésfehér ködfoltokban gomolygó hangulatú gdanski/danzigi trilógiának: a Bádogdob-nak, a Macska és egérnek, a Kutyaéveknek az íróját hívta meg felolvasóestre és beszélgetésre a Magyar Tudományos Akadémiára.

Internetes regisztrációmra a következő visszaigazolást kaptam: Jöjjön el személyesen, kedves Noth Zsuzsánna!

A mester, miután alaposan megvárattott minket, az est megkoronázásaként legőszintébb döbbenetemre vette magának azt a bátorságot, hogy nem a fo-lyosó asztalára előzetesen kitett, magyarra lefordított háborús regényrészletet

olvasta fel, hanem hirtelen támadt szeszélyének engedve régebbi verseiből szavalt sugárzó intellektusának dicsfényébe öltözve.

Mivel a kiosztott fülhallgató-készülékek a szinkrontolmács ez irányú készsüetlensége miatt mindvégig (kb. háromnegyed órán át) némák maradtak, a verseiből általam készített esszencia – nyelvtudás hiánya miatt erősen megkarcsúsított – nyersfordításban, tömören így hangzana:

... asszony... jó ... játszik...
minden... macska... hal
...Márta... haza...
Mi van? ...otthon... víz...
fehér... üveg... nagy...
egész... tánc... enyém
...tangó... egy darab...
fej... természetes... tolerancia...

Jegyzeteltem pátosztelt szavait kényelmesen és kuncogva.

Családi kör

Hárman élünk itt. A tévé beszél hozzám, én a kutyához. Így alkotunk családot.

A mumifikálódás titka

A pillekönnyű, pillebábnnyira zsugorodott kilencvenhárom éves Annus néni befelé kacskázó lábacskaín totyogva napi három egészségügyi sétájának egyikét végzi.

Kreppesre ráncosodott pergamenfényű arcbőréen az orra nyergétől egészen a szeme vágása széléig két centiméter széles hófehér ragtapasszal van végigragasztva, mert a fekete gumiszalaggal a galambbősz fejére felkötött fekete keretes szemüvege állandóan feltöri az orrát. De nemcsak lehántja a bőré, hanem az ujjnyi vastag szemüveglencse úgy felnagyítja a szemgolyóit, mintha fészekből kipottyant, csapzott madárfióka düledt szemeivel néznél farkasszemet.

Majdnem tökéletes képzavar, örvendek magamban, aztán megtoldom a gondolatot még azzal, hogy a hosszú ragtapasszal kettéválasztott arc olyan döbbenettel szolgál, mintha 2006-ban egy cserzett bőrrű, festett arcú indiánnal futnál össze Zebegény meredek Millennium sor nevű utcáján.

S vajon ki örököltette rá ezt a gallérján és zsebén fehér farkasfogszegéellyel díszített búzakék iskolás köpenyt? Tán valamelyik unokája vagy dédunokája nőtte ki, vagy egy lomtanítás alkalmával húzta ki egyik szomszédos ház elé kihordott kupacból rutinjárőrözése közben? Sosem derül ki, mint ahogy az sem, hogy bebarnult és egyben megfakult sétatotja honnan ered.

Megáll a vasúttöltés melletti árok szélén, botja végével kipiszkál egy jókora éticsigát, felemeli és baljával maga elé tartva, rá-rásandítva viszi. Hova? Kinek? Minek? Mindegy.

Indián, szaladj a nyíl után!, ereszteném legszívesebben elébe kedvenc gyermekcsúfolódómat, de mivel nincs értő közönség a közelemben, csak gunyoros mosoly táncol ajkamon.

Na, tessék, ide jutunk mind, ha megéljük e matuzsálemi kort, akár a mellett fejbillegetve bicegő, emberi léptékkal mérve kilencvenkilenc éves Pannás kutyám, akire még a magába teljesen behúzódkodott Burján Annus néni is felfigyel, és a kutya baja felől tudakolózva a következő tanáccsal szolgál:

– Tessék bekenni neki svéd cseppel. Én havonta veszek két üveggel és minden este tetőtől talpig bedörzsölöm magam.

Ünnepi Kollekción

Amikor Ildi lányommal a bécsi reptérre mentünk az Edit gyerekért, kérésére együtt végigsétáltunk a karácsonyi fénydíszekbe öltöztetett Mariahilferstrassén, mert olyan vágy kerítette hatalmába, hogy valami iszonyatos giccsesen berendezett betlehemi életképet láthasson. Találtunk is ilyet, emberméretűt.

Aztán itthon szenteste előtt néhány nappal elugrottam még az Auchanba „néhány apróságért”, amikor egy nagy hegybe halmozott, karácsonyi jászol felirattal ellátott 15 cm hosszúságú dobozókákba botlottam.

A doboz elején: Nativity set, alatta magyarul

KARÁCSONYI JÁSZOL

1 fa tehénistálló

5 porcelán szobrocska

kézzeel festett

6 darab

A doboz oldalán: KARÁCSONYI JÁSZOL

Ünnepelje az öröm és csodalatok é

vszakát az Ünnepi Kollekción díszekkel.

Legyen az Ünnepi Kollekción díszek,

családi hagyománya.

Made in China

Tartalmaz:

* tehénistálló   * József

* Mária   * Jézus

* számár   * tehén

József jobb szemgolyója a homlokába csúszva, a szárnak csak a bal szeme, füle és szája széle van megfestve (spórolni kell mozdulattal, idővel, festékekkel), a kisdedre melegeet lehelő marha pedig narancssárga.

Novák Valentin

Tanmesék

A más országbéli Sa To Ri meglátogatja a kételyeivel viaskodó Maj Om Cé-t

Maj Om Cé meglátogatta Sa To Ri. Maj Om Ce tisztelete jeléül átadott neki egy csokor kételyt. Sa To Ri elmosolyodott, és kiült Maj Om Ce arcára...

Maj Om Ce és a Tigris

Egyszer Maj Om Ce találkozott a Tigrissel, bár nem hozzá igyekezett. Egy bambuszerdőben pihent az állat. Maj Om Ce megkérdezte tőle:

– Ha követem ezt a kavicsösvényt, eljutok-e Ho apó házához?

Ránevetett a Tigris. Bajsán legyek libikókáztak. Ahogy lustán megmozdult, moccant az erdő fala is...

És felderengett Ho apó háza.

Maj Om Ce és Ho apó

Mikor Maj Om Ce elhatározta, hogy beavatott lesz, elzarándokolt a bambuszerdőn túl lakó Ho apóhoz. Nem találta otthon, mert mint jóval később kiderült, Ho apó elzarándokolt Huhoz, régi mesteréhez.

Maj Om Ce indult hazafelé, mikor egy róka szegődött a nyomába. Maj Om Ce vissza-visszakémelt a rőt bundájú négylábúra. Mígnem útját állta egy vérszomjasan vicsorgó kutya. A róka köddé vált.

Maj Om Ce ködbe burkolta magát. Elhatározta, hogy ettől fogva ő is mester...

Maj Om Ce mester és Pa Tsu Li mester vitája az Érzékek birodalmáról

– Minap átballagtam a dzsungelen, ami egy tigrisrándulás volt – mondta Maj Om Ce mester kihívóan.

– Tavaszi illatok balzsamozzák a földet... Az illat a létezés legjava, több minden szónál, több minden hallhatónál, több minden láthatónál, több minden tapinthatónál – replikázott Pa Tsu Li mester. – Az illat elválik az illat atyjától, és mégis létezik!

– Amit látsz, elválik a látvány atyjától, s mégis létezik! – vágta rá Maj Om Ce mester.

– Elválik, de ha nem látod a látvány atyját, nem láthatod a látványt magát...

– Ha agyonsújtalak, mert kötekedsz, és magadra hagyom a tested, még sokáig foglak látni, legyen bár országnyi messzeségben... Látlak mozgásodban, s látlak majd kiterítve...

– Az csak az emlékem!

– A látvány emléke, a látvány illata, hiszen elvált az atyjától, s mégis létezik!

– Te, Maj Om Ce mester! Ha én agyonsújtalak, hamar elfeledem a látványod, ahogy kikerülsz látásom mezejéről. Ellenben lesznek, akik rátalálnak az illatra, amit életedben palástoltál. Rátalálnak, és falni kezdik a húsodat...

– Szóval átballagtam egy tigrisránduláson...

– Az ember nem ballag az erdőn, Maj Om Ce mester, csak fák veszik közre éppen akkor, amikor az erdőben van. Az ember nem csinál semmit, csak az emberöltőt húzza magára. Minden szusszanásával egyre beljebb kerül saját emberöltőjébe... Közelebb az ázott avar rothadásillatához, amit még csecsemőként megérezett a baba lába közül kipárologni...

– Tehát minden ugyanaz, és nem is érdemes a nyelvvel tovább bíbelődni, mert a világ leírhatatlan, ha leírom, hamis, mert csak az érzeteimet írom le a világról, amelyek önmagukban is tévesek. Egyedül az illat hordoz némi igazságot a létezésről... Mondod te!

– Pontosan értékeled a helyzetet, Maj Om Ce mester. Mindig tudtam, hogy értelmes ember vagy, aki ráérez az egyedül üdvözítő útra. Lásd be, annak a mondatnak, hogy *tegnap átballagtam a dzsungelen, ami egy tigrisrándulás volt*, semmi értelme! Csak messzebb visz az igazságtól... Búcsúzz el a trópusoktól, Maj Om Ce mester!

– Akkor – mondta Maj Om Ce mester.

– Ebben – mondta Pa Tsu Li mester.

– Némileg. Hogy. Persze – mondta Maj Om Ce mester.

– Amint ennek előtte is – mondta Pa Tsu Li mester.

– Egyet – mondta Maj Om Ce mester.

– Értünk – mondta Pa Tsu Li mester.

– Csak! – mondta Maj Om Ce mester.

– Nincs csak. Hallgassunk, Maj Om Ce mester, s írjunk róla tanítást!

– Sok a beszéd, Pa Tsu Li! Sok a beszéd...

Maj Om Ce mester és a Teknős

Egyszer Maj Om Ce mester rálépett egy őrlőkeréknyi kőre a tengerparton. Megmozdult a robusztus teknősalat.

Bevitte Maj Om Ce mestert a vízbe, s mikor annak súlya elenyészett páncéljáról, belapátolta ezeréves magát a kék homályba.

Maj Om Ce mester kiült a parti buckákra, és egyre messzebb terelgette a hangyákat bejáratott csapásaiktól.

Maj Om Ce mester fürdője

Maj Om Ce mester egyszer abban a meleg vizű tóban meditált, ahová a majmok jártak a tél derekán párállni...

Lassan beereszkedtek mellé. Megszokták a jelenlétét.

Együtt fürkésztek a semmit, amit az egyiknek oszlopok, a többieknek gyümölcsöző fák tartanak.

Néha megértően egymásra néztek.

Elmélyült a megszokás...

Békák gőzölögtek a parton...

Maj Om Ce mester és a tanítvány

Maj Om Ce mesterhez szegődött egy tanítvány, s kérte, avassa be a Tudásba.

Együtt vándoroltak már vagy egy éve, de a mester meg sem szólalt. Egyszer szemben találták magukat egy vérszomjasan vicsorgó kutyával.

Maj Om Ce mester négykézlábra ereszkedett, aztán békapózba mozdult, tanítványa követte őt, gondolva, most jött el a beavatás ideje. A kutya megdöbent. Csihadt. Szaglászta a szintjére kerülteket.

Majd mindhárman becsörtettek, beugráltak az erdőbe.

Hová lett Maj Om Ce mester a déli verőben?

Egyszer Maj Om Ce mester kiállt egy szikla tetejére a déli verőben. Ritka tanítványainak egyike kérdezni merészelt:

– Mit érez most, mester?

Maj Om Ce mester ugrott. A tanítvány kezeit tördelte még akkor is, mikor Maj Om Ce mester vizes tenyerét a vállára téve maga felé fordította.

– Látod azokat a keselyűket, fiam, kérdezd őket, mit éreznek, mikor megmentik az embert... De mindegy, mit éreznek, hisz béka jön értünk az utolsó napon...

A tanítvány együgyű örömében kitört:

– De hát él a mester?! Hogy lehet az?

Ekkor Maj Om Ce mester belelökte a fiút a szakadékba...

– Szerencse vagy a keselyűk? – kiáltotta utána. – Most megtudhatod, mit érzek... A békák bizonyosságát...

Maj Om Ce mester, az orrszarv-reszelék, a csüszühiaók és a süvölvény tanítvány

Maj Om Ce mester egy távoli földrész csodaszerét vásárolta meg a heti piacon. De nem kapott hozzá használati utasítást. Mindössze annyit tudott, nők végett érdemes bevenni. Konyhójában aztán vízbe keverte a port, és felhajtotta az egéset...

Maj Om Ce mester felajzva keringett a kunyhójában, de nem mert kilépni, nehogy falu csúfjára megszólják orrárboca miatt. Végül kunyhója egyetlen ablakán kellett kikiabálnia Csü Szüért, minden vágyak orvosáért, jöjjön el hozzá, de hamarján...

Maj Om Ce mestert napokig kezelte Csü Szü, de csak nem sikerült letörnie a szarvát. Végül a szomszéd faluból elhívták Hiaót, de ketten is kevesek voltak a meredező orrszarvhoz. Tíz mérőföld összes csüszihiaója már ezen az eseten dolgozott, de huszonhárman is kevesek voltak a meredező orrszarvhoz...

Összeültek a falu öregjei, töprengjenek, miképp menthetnék meg az országszerte megbecsült Maj Om Ce mestert. Addig tanakodtak, míg arra az elhatározásra jutottak, vesznek neki egy japántyúkot, mert egy százéves tojással megmenthető a mester és a falu jó híre. Egy hét múlva meg is hozták a tenger mellől. A huszonhárom csüszihiaót elhessegették Maj Om Ce mester orrszarvától, s helyükre ültették a japántyúkocskát, aki tojt egy százéves tojást. Ezt a százéves tojást lenyelették Maj Om Ce mesterrel, akit már napokkal előbb elhagyott minden ereje. Az opáltozás megakadt a torkán, s ahogy ott fulladozott, lelankadt árboca... Végül kiöklendte a gyógyymonyt.

Visszatért minden a régi kerékvágásba. A faluban törvényt hoztak, minden csodaszer mellé kötelesek a pártüldözött vajákosok, kuruzslók, sámánok használati utasítást mellékelni. A pénzüket követelő csüszihiaókat kifizették, nehogy rossz hírért keltsék a falunak és Maj Om Ce mesternek.

Hetekkel később, amikor Maj Om Ce mester már lábadozott, és egészségügyi sétát tett a falu körül, mellé szegődött egy süvölvény, aki kérlelte, hadd legyen a tanítványa. Maj Om Ce mester nem szólt, csak bólintott.

– Hogyan lehet ekkora életerőre szert tenni, mester, hogy hetedhét vidékről önért ácsingóznak az asszonyok, rosszak és hűek egyaránt?

Maj Om Ce mester bólintott, de nem szólt.

– Hogyan, mester, hogyan? – türelmetlenkedett a süvölvény tanítvány.

Maj Om Ce mester bólintott, de nem szólt.

– Mester, mondja el a titkot!

Ekkor Maj Om Ce megragadta a süvölvény tanítványt, haját megtépte, vállait megrázta, tökeit megtépázta, s így rivallt:

– Hozzád is béka jön az utolsó napon, addig boldogulj, ahogy tudsz! – s faképnél hagyta a megdöbbenő fiút.

Maj Om Ce mester és a honnan-jött tetű

Egyszer Maj Om Ce mester arra lett figyelmes, hogy valami szívja a vérét. Pontosabban arra lett figyelmes, hogy viszkét szívóják fölött.

Mikor odapillantott a keleten oly divattalan mellszörpamacsra, mozgást vélt felfedezni benne. Körmeivel elválasztotta a hozzá makacsul ragaszkodó parányi lényt a bőrtől, tenyerére vette, és alaposan megsemmisítette.

– Elgondolkodtató. Valahány tanítványom volt, egyikőjük sem élhetett a tudásomból, mert nem értett meg. Ez itt, ez a honnan-jött tetű, bár nem fogadtam tanítványomul, belőlem él, mert megért. Érti, hogy szüksége van rám.

Eddigi tanítványaim ezt nem értették, s minduntalan kérdezték, mikor jön el a megvilágosulásuk... Élhetetlenek!

Ezzel visszahelyezte albérlőjét a keleten oly divattalan mellszórőpamacsba.

Maj Om Ce mester és a kerékpár

Maj Om Ce mester negyvenhárom évesen ült először kerékpárra. Pro Li taoista sporthorgász mellette szaladva, a kormányt és a nyeret markolva tartotta egyensúlyban. Mikor Maj Om Ce mester végre szilárd talajt érzett a lába alatt, csak ennyit szólt:

– Mindig is irigyeltem a kiröppent nyilat, de sosem hittem, hogy az életvesélyt magában és nem az irányában hordozza...

Pro Li taoista sporthorgász, Maj Om Ce mester jó barátja egyetértőleg zihált...

Maj Om Ce mester és a tányérpörgetés

Maj Om Ce mester imádta a cirkuszt. Gyerekként, sőt kamaszként, megvilágosodása és mesterré válása előtt is csepűrágó szeretett volna lenni. Kiváltképp szerette a tányérpörgetőket, ahogy a császárok is őket szerették a legjobban...

Maj Om Ce mester – titkon – maga is gyakorolt otthon. Lévé asszonya nem vult, és a kút is messze, ez tűnt a leghatékonyabb mosogatásnak...

Egyszer Maj Om Ce mester azt találta ki, hogy lemegy a folyópartra egy adag szennyes tányérral, s megmutatja Pro Li taoista sporthorgász barátjának az ő tudományát. Így is tett. A tányérokat betette egy hálóba, s nagy zörömbölve leballagott a partra.

Hiába pissegett Pro Li taoista sporthorgász, hogy kapása van, Maj Om Ce mester levágta a fűre a tányérokat, majd becsörtetett a bambuszerdőbe botokat törni. Pro Li taoista sporthorgász csak pissegett, pissegett, de ez nem hatotta meg Maj Om Ce mestert, aki akkora zajt csapott a bambuszerdőben, mintha elefántcsalád járna. Ekkor Pro Li taoista sporthorgász összehajtogatta a semmit, és mérgesen hazaballagott...

Mikor Maj Om Ce mester visszatért a partra... megdöbbenve látta, hogy Pro Li taoista sporthorgásznak hűlt helye. Várt még egy kicsit, aztán odahúzta a tányérokat a folyóvízhez, és mosogatni kezdett... Otthon aztán a letört bambuszokból kijavítgatta a háza oldalát, amin eleddig kénye-kedve szerint közlekedett a szél...

Maj Om Ce mester a Huangho partján

Maj Om Ce mester egyszer elvetődött a Huangho partjára. Míg ott ücsörgött, arra a következtetésre jutott, nincs két egyforma gondolatfolyam a nap alatt. De mi van, ha erre a következtetésre már rájöttek mások is.

Erősen koncentrált... És végül sikerült belefeledkeznie a löszsárga habokba...

Maj Om Ce mester a Pártgyűlésen

Maj Om Ce mestert addig nyaggatták, míg kénytelen volt önként elmenni a Pártgyűlésre. Bár nem kérte, nevét lajstromba vették, és egy könyvecskét is kapott. Sosem szerette a könyvecskéket. Végigülte a két hétig tartó Pártgyűlést. Nem szólt senkihez. Nem értett semmit.

Végül hazament...

Évente fizetnie kellett a tagdíjat...

Egyszer egy nagy menet kigyózott el a faluja mellett. Maj Om Ce mester egy fára bújtt, onnan nézte. Pisszenni sem mert, nehogy az emberből lett sárkánykígyó elnyelje. Míg arra ügyelt, véletlenül se csapjon zajt, belemart kezébe egy közismerten veszedelmes hulló, amit ágnak nézett. Kiszívni sem merte a sebet, nehogy a szörcsögés meg a köpés hangjai...

Csak napszállta után ért el a falu gyógyítójához...

Maj Om Ce mester majdnem elvesztette az életét, de legalábbis a tisztánlátását...

Maj Om Ce mester a vérzivatarban

Maj Om Ce mester egyszer felvetődött a fővárosba, de a mendemondák nem szólnak róla, mi végre. Hosszú útra ment, tehát magánál tartotta a könyvecskét, amit még a Pártgyűlésen kapott. Ám Maj Om Ce mester rosszkor volt rossz helyen, mert tengernyi csoportozat kélt, ellenükben csöves bádógok indultak, a mennyei betonon sárkánykígyók láncos talpai jajdultak, hördült, majd hörgött a nép... A távolban kivasalt kutyák és feldöntött kerékpárok. Maj Om Ce mester csak állt a vérzivatarban, mantrát zümmögött a gégéje. Körötte csöves bádógok gurultak, és emberkoponyákat roppantottak a sárkánykígyók láncos talpai... Vérrózsák nyíltak a szíveken, és sokan cserélték föl a büszke járást az alantas fekvéssel... Egy szilánk arra gondolt, megmártózik a létezés más minőségében is, és Maj Om Ce mester keble felé tartott. Ám a szürke kabát belső zsebét a szív fölé varrták a Birodalmi Ruhagyárban, s a szív fölötti zsebet minden rendes kitáznak egy kis könyvecske kellett belakja. Így volt ez Maj Om Ce mester esetében is... A távolban kivasalt kutyák és feldöntött kerékpárok. Maj Om Ce mester nagyon szeretett volna a folyóparton hallgatni Pro Li taoista sporthorgással... De messze volt a folyó, messze volt a hazája, és messze volt ő is a hazájától. Az az igazság, nem is gondolt soha arra, hogy neki hazája van. Illetve egyszer elhagyta egy félmondat a száját, valahol a folyóparton: nekem a létezés a hazám... A távolban kivasalt kutyák és feldöntött kerékpárok. Maj Om Ce mester egyenletesen távolodott...

Maj Om Ce mester végigfuthatott volna a Falon

Maj Om Ce mester azt hangoztatta, végigfutni a Falon a *legnagyobb és egyetlen taoista tett*, amit el lehet képzelni széles e világon. E nézetében főleg akkor erősödött meg, amikor megpillantotta a Falat egy műholdfelvételen

is. Egész életében készült a Nagy Futásra, amivel ellen akart szegülni a sárkánykígyó-menetnek. Addig, addig készült, míg a Falat elhordták új városokat építendő. Mikor ritka tanítványai egyike megkérdezte, miért halogatta ennyit a Nagy Futást, felderült az arca:

– Ha Maj Om Ce mester végigfut a falon, attól az emberek még földönfutók maradnak! *A legnagyobb és egyetlen taoista tett az, fiam, ha szemlélődésem-mel hagyom kibontakozni az úgynevezett történelmet, és nem leszek rög a keringésben...*

Maj Om Ce mester és a Béka

Maj Om Ce mester egész életében azt hirdette, béka jön majd hozzá az utolsó napokban. Tulajdonképpen egész életében nem is hirdetett mást.

Maj Om Ce mester már nagyon öreg volt, s valóban... Béka ült a hasára... Naphosszat nézték egymást.

Maj Om Ce mester végül meghalt.

A szél messze vitte kunyhójából a halálát...

Eljött a Béka ideje...

Haikura, haibunra várva

A Cédus Művészeti Alapítvány mindenkit örömmel vár, aki a magyar nyelvű haikuirodalmat szép szerzésekkel gazdagítani szeretné. Saját művekkel vagy fordításokkal, közöletlenekkel. Terjedelmi megkötés nélkül voltaképp. Pontos név és címadással.

Hogy megfeleljünk, legyen várakozásunk arca és neve: 杉 – azaz japán cédrus.

Együttal invitálunk mindenkit, hogy a haikuról ha gondolatetűdjé, eszmefutama van, azt ugyancsak juttassa el szerkesztőségünk valamelyik címére. A kétfajta küldés nem feltétele egymásnak.

Harmadsorban kísérletképpen örömmel fogadunk haibunműveket is. (Leegyszerűsítve: rövid prózában kibontott haiku, prózai haikuutazás) a közlés szándékával, ugyanezen határidővel.

(De ne érezze magát kirekesztettnek az sem, aki a haiku testvéreinek valamelyikébe formálja impresszióit. Szabad a pálya, pusztán ezen alkotásokkal publikálási szándékaink szerint később foglalkozunk.)

A határidő: **március 20.**, hogy a beérkező művek legjavát a Napút folyóirat áprilisi számában első lépésként már közzé is tehessük.

Küldésre fel!

A „pályázathoz” jelentkezési lap nem tartozik, nevezési díj nincsen. A pályamunkákat személyesen a kiadóban, elektronikus úton (napkut@gmail.com) vagy postán fogadjuk (cím: **Budapest, 1014, Szentháromság tér 6. mfsz. 29.**) a szerző elérhetőségeinek megjelölésével.

Karaffa Gyula

A csere

Vót eccer egy falu. Abba a faluba emberek éldegéltek vót, ahogy illendő ezen a világon. Vót azoknak családgyuk es, meg rokonyságuk, meg vót azoknak egyéb tulajdonuk es, úgymint a templom, meg a pap. Merhogy az es az övék vót vala. No, eccer férjhe ment egy leány, oszt ahogy illik, össze es atta űköt a pap a legényvel, oszt hazament a násznép a templombul, hogy megüjjék a lakodalmat. Azt es csak úgy, ahogy illik. Mer falun mán csak így ment az élet. Illedelmessen! Ahogy szokás vót, hivatalos vót a pap es a lakodalomba, oszt az es ott eszegetett, ott iszogatótt vélük egyetembe, mán csak egyedül a dévajkodásba nem vót közös azokval az emberekvel, egyebekbe csakcsak olyan vót ű es, akármék más falusi paraszt. No, eccercsak érzi a pap, hogy teli van a hólyagja. Mán majnem behugyozott, hát nem vót mit tenni, fogta magát, oszt ahogy a többiek es szokták vót, kiment a kertvéigbe a kerítéshe, oszt elővette a locsolóját, oszt elkezdte eregetni magából kifele a lét. No, épp akkor kellett az örömapának es kimenni, hát az es odaállt a kerítéshe, oszt az es eregette a hugyot magából. Hát eccercsak reánézett a pap szerszáma. De hajják, az olyan szép megtermett egy darab vót, rögtön az jutott az örömapa eszibe, milyen kár ezér a fiatal faszér! Mánhogy mer pap a gazdája, osztán nem használhassa evégbül. No, aszongya a papnak, plébános uram, hájde jó vóna, ha a mi teremtőuristenünk megengedné, hogy mink szerszámot cserélhetnénk! Há mér, Jóska bátyám, kérdett vissza a pap. Hácsak azér hajja, mer maga az enyémmel még tudna misézni, én meg a magájéval megént tudnék baszni! Hogy így vót? Nem így vót? Kérdezzék meg a papgyerektől!

A nagy pech

Vót eccer egy kocsis, s vót annak egy grófi gazdája. No, jól dógozott a kocsis, oszt reábízott a gróf ezt es, azt es, megcsinát az mindent, ha úgy vót szükséges. Még tán gyereket es csányt vóna a grófnőnek, ha az lett vóna a feladat, de mán csak egy grófnő nem alacsonyodik ilyen mélyre, hogy kocsisnak tarcsa a farát! Vagy magik szerint mégescsak van ilyen? No, hogy szavamat ne felej-csem, eccer a grófnő a városba kellet mennyen. Béfogatott a gróf a kocsiba, felszerszámoztatott az útra, bépakkoltatott egy kis elemózsiát es a kocsi ládájába, oszt elindította vót a kocsissát. De még megparancsolta, szemmel kövesse a grófné akarattyát, oszt úgy tegyen, ahogy az óhajcsa. Úgy lesz az grófuram, monta a kocsis, oszt elindultak vót. No, rázogatta, billegette a kocsi a grófnőt, elálmosodott, elpillett, elalutt, oszt mikoron a kiszállásra került a sor, olyan rosszul tette az arancipellős lábát a kocsi fellépőjére, hogy menten hanyatt vágta magát. Demán a szonyája es a nyakába senderedett, úgyhogy kiláccott an-

nak mindene hajjáj! Láska Jóska, mekkora pechem van! – monta a kocsisnak első felindulásbul a grófnő. Hát látom, látom, naccságos asszonyom, de megkövetem, mifelénk eztet máncsak pinának híjjuk! – válaszolta a Jóska kocsis. No, alaposson leporolta a Jóska kocsis a grófnő pináját es, ruháját es, felszedelőszköttek, oszt mentek tovább a dógukra. Még jó, hogy más nem látta meg vót a naccságos grófnő pechit, csak a kocsissa. Annak meg tán ennyi kijár!

Száz 1939-es életrajzát keressük

A Cédus Alapítvány és a Napút folyóirat felhívása

Jövőre lesznek hetvenévesek annak az évnek a szülottei, amelyben újra lángba borult Európa: az 1939-esek. Tanúskodásuk a megélt történelemről kortörténeti dokumentum. Utolsó számában évről évre egybegyűjti az alapítvány folyóirata, a Napút hazai és külföldi magyar jelességek életvallomását 70. életévük küszöbén (az 1928-asoktól az 1938-asokig terjedő korosztálybeliek több mint 700 pályarajzát közölte eddig). Az 1939-esek tablóját névtelen kelet-közép-európai kisemberek portréival akarja változatosabbá tenni. Száz 1939-es születésű kortársunk életrajzát keresi. Magyar nyelvű életútírást, riportot, életinterjút vár adatgyűjtőktől, éppen 2009-ben hetvenéves Kárpát-medencei egyszerű emberekről **2008. június 30-i** beküldési határidővel, gépiratban vagy elektronikus adathordozón, százötven gépelt sorba (kb. tízezer karakterbe) tömörítve. (Természetesen ebben jártas alanyok maguk is jelentkezhettek, az adatközlők pedig választhatják az életírást és az önéletíró jellegű feldolgozást is.) A kiválasztott legérdekesebb portrékat jelességeink szokásos évkönyvével párhuzamosan ez év decemberében könyvben adja ki a Napút. Az alapítvány gondoskodik róla, hogy az egybegyűlt anyag kutatásokhoz teljes egészében hozzáférhető legyen.

A szerkesztőség igényt tart a pályázók és alanyaik adatainak pontos azonosíthatóságára.

Az oral history műfajában a megadottnál nagyobb terjedelemben elgondolt munkák tervével – pályázaton kívül – a Napkút Kiadónál lehet kopogtatni.

A „pályázathoz” jelentkezési lap nem tartozik, nevezési díj nincsen. Bővebb információt márciustól a www.napkut.hu oldalon találnak. A pályamunkákat személyesen a kiadóban, elektronikus úton (napkut@gmail.com) vagy postán fogadjuk (cím: **Cédus Művészeti Alapítvány, Budapest, 1014, Szentháromság tér 6. mf. 29.**) a szerző elérhetőségeinek megjelölésével. A borítékra írják rá: „**Száz 1939-es**”!

Borbáth Péter

Bezeg és Bazga: A Bazgabűz

Mese

Bazga egy délután arra ébredt, hogy irtózatosan kolompolnak. Próbálta magát mélyebbre vájni a vackán, csuhos pokrócokon, megpenészült szőrgombócon keresztül jutott végre a bezöldült farostlemezekhez. A biztonság kedvéért még magára húzott két gipszkartont, füleit szőrgombóccal dugaszolta be, fészkelődött, és tovább hortyogott.

Aztán mégis fölkelt, lábaival kotorászott az ágy alatt, de sehol sem lelte a két lusta borzfit. Végül a sublót alatt találta meg a borzokat, azok úgy tettek, mintha meg se hallanák Bazga krákogását, mély alvást színelve kucorogtak. Bazga felrázta őket, beléjük bújt, és kicsoszogott az odú elé.

– Bezeg, te meg mit kolompolsz, csüördítesz itten álló nap?

Bezeg még bogyószikadás idején jött fel délről, ott ténfergett Bazga odúja előtt, és olyan ártatlan pofával bámult maga elé, hogy Bazga végül megszánta és befogadta.

– Amint lehull az első dara, én elmegyek – mondta akkor fontoskodva Bezeg, de azóta eltelt három darahullás, két kérgesedés, és most újra bogyószikadás van, Bezeg pedig, úgy tűnt, végleg ideszokott.

És mindig kitalál valamit. Mindig.

– Te Bazga, gondoltál már arra, milyen mulandó a Bazgabűz?

Bazga gyanakodva méregette a kolompot.

– Mi van?

– Egyszerűen eltűnik – kanyarította föl a szemöldjét Bezeg, és aprókat bólogatott. – Próbáld csak ki, bemész az odúba, áporodott bűz van, nem is kell különösebben szaglásznod, jól érzed magad, de mi van akkor, ha kijössz ide az odú elé?

Bazga gyanakodva nézett a felkanyarított szemöldre, a szuggesztíven dülledő szemekre.

– Mi? – böffent, de közben remegő orrcimpái mintha már a Bazgabűz nyomába eredtek volna.

– Párolog, fogyatkozik, aztán végleg elillan. Sétálsz pár órát a bükkösben, és nyoma sincs a szagodnak – markolta meg Bezeg Bazga vállát.

Bazga kifejtette magát Bezeg markából, ellépdelt a gesztenyecsoffasztó mellett, és mintha épp csak a sörtéit vakarászná, mancsával hirtelen becsusztant a hóna alá. Aztán a mart felé lépdelt, és egy újabb vakaródzó mozdulattal az orra felé közelített a manccsal. Megkönnyebbült mosoly terült szét az ábrázatán.

Bezeg már ott állt mögötte, és a fülébe sutyorgott:

– Most még érzed, mi? De emlékszel, mikor a múltkori boroglyacibálásnál a patakba csúsztál, és a víz lemosta rólad a Bazgaszagot? Akkor nem akartam mondani, de a boroglyacibálás után még hetekig nem éreztem a szagodat,

Bazga, hetekig – tagolta Bezeg, várt egy kicsit, amíg Bazga tekintete eléggé kiüvegesedett, és könnyedén elfordulva, mintha csak magának mondaná:

– Engem éppúgy megrémít, hogy akár egy pillanatra is elveszítem a saját bűzömet. A legtöbben, főleg délen, bele se gondolnak, élik életük nagy gondtalan. De tudod, mit mondok, Bazga, szerencsés vagy, óhó, nagyon is szerencsés, mert most lehetőséged nyílik arra, hogy az odúban megszokott kellemes áporodottságod a bükkösben, hornyosban sétálva sértetlenül veled maradjon.

Erre már a Bazga lábfejét melengető borzok is felkapták a fejüket. De Bazga most mintha megmakacsolta volna magát:

– Na és a patak? Na és a savas eső? A savas eső még Tömörd nagyapát is úgy lemosta, hogy még holtában sem volt semmi szaga. A temetésére külön bűzbabukkokat kellett szerződtetni, hogy meg ne szólják Tömörd nagyanyát a falubeliek.

– Déliek – legyintett Bezeg, és abban a pillanatban előhúzott valahonnan egy barna szütyőt. – Idess – neonmatricás tégelyeket pakolt a narancsgombáktól pettyes rönkasztalra.

Bazga a mart mellett maradt, onnan nyújtogatta nyakát, meresztgette szemét, a két borz mindeközben laposkúszásban vitte egyre közelebb Bazgát a rönkhöz.

– Hogyha ezzel kened magad, a szagod mindig veled marad – bandzsított Bazga az orra elé tartott tégelyre –

SZÖMÖRC

szagfogó, szagtartó kenec
különösen ajánlott kültéri munkálatok:
palahordás, kéreggyűjtés, boroglyacibálás
etece során.

(Gesztenyecsoffasztáskor a zöld tégelyben lévő turbolyakenecet használjuk!)

Másnap hajnalban Bazga olyan peckesen indult a hornyos irányába, hogy még a zsurlógyíkok is félbehagyták a lapulevél-hajlítottatást, sárga szemekkel meredtek Bazga nyomába. Ahogy kiért a hornyos ölelte genyőtemezőre, meglazította magán a szíjakat, levakarta a taplóköszörűre tapadt lepedéket, és olyan derűsen vigyorgott a rémült genyőtékre, mintha nem az ő nevéhez fűződne a tavalyi genyőteállomány módszeres lemészárlása.

Aznapi munka közben többször elmerengett; táguult orrlikkal pakolta a genyőtekévéket a taligába, és csak akkor szisszent fel, mikor a taplóköszörű néha odacsípte az ujját. Néha a hornyosba is felhallatszott a hegyek közt vergődő kolompászó.

Aztán negyednap hajnalra Bazga a borzokat úgy találta, ahogy előző este hagyta őket, minden zokszó, huzavona nélkül mentek, amerre Bazga akarta. Nyomát se látta a zsurlógyíkoknak, a lapulevelek fonnyadtan kornyadtak, és a bükkök, tölgyek, hornyok is mintha összébb húzták volna magukat.

Bazga mancsait összesutulva nyugtalanul járt-kelt a genyőtemezőn, végül lezöttyent a taligára. Fázott a lába. A bal borz mereven csüggött Bazga lábfején, a jobb pedig már egészen kihűlt.

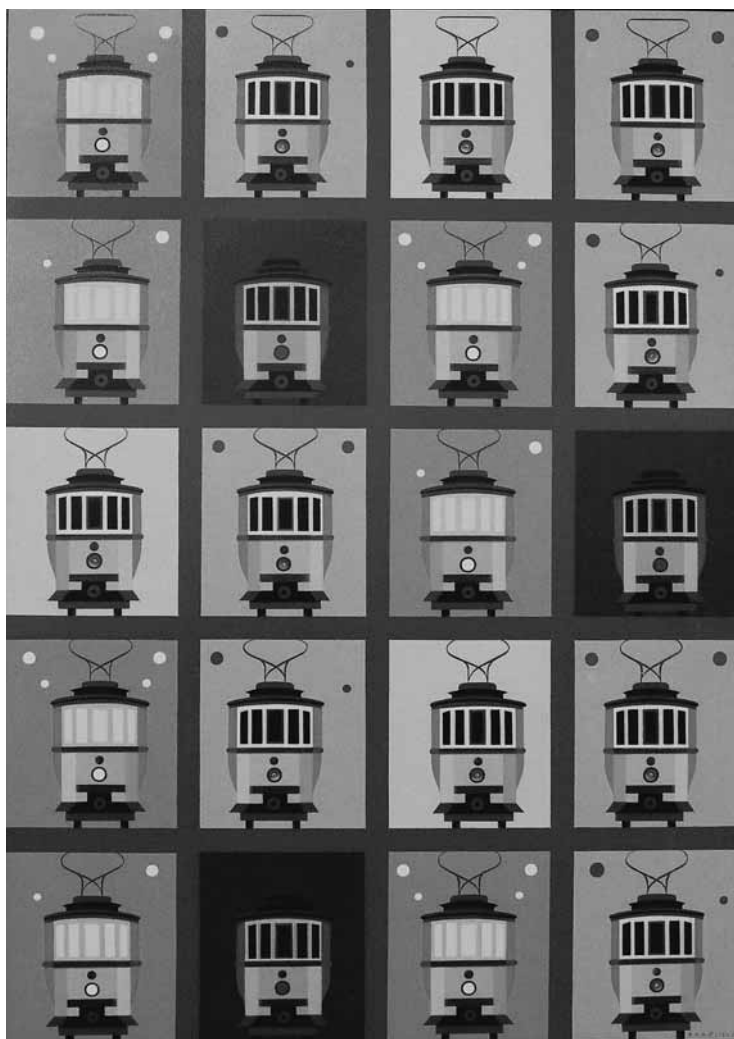
Bazga aznap már nem is hordott össze több genyőtét, kézbe se vette a taplóköszörűt, fogta a borzokat, és meztelláb ügetett vissza az odújához.

Türelmetlenül tappogott az odú előtt, amíg Bezeg haza nem érkezett.

Bezeg először a gesztenyecsoffasztóra kiterített borzfit vette észre, aztán Bazga tappogó, sörtés lábfejét, végül Bazga összevont szemöldökét.

Bazga most a keleti dombok felé mutatott. Az élénkbordó barkócarengesben fakuló foltokon döccentek meg az alkonyi fények, a szikes felé eső oldalon meg mintha nyesővel vágta volna a fenyvesbe, kékes hasadás haladt a Csobolyó felé.

A Csobolyó olyan élettelenül sárgállott, mint máskor egy-egy kiadós savas eső után.

NAP MINT NAP

E számunk szerzői

Albert Gábor (1929) – író, Budakeszi

András Sándor (1934) – költő, író, Memesvita

Balázs Géza (1959) – nyelvész, néprajzkutató, egyetemi tanár (ELTE BTK), Budapest

Balogh Robert (1972) – író, költő, drámaíró, Pécs

Barok Márk (1976) – orvos, daganatkutató (Debreceni Egyetem)

Batári Gábor (1967) – költő, az Alterra Kiadó főszerkesztője, Budapest

Bogdán László (1948) – író, költő, szerkesztő, Sepsiszentgyörgy

Borbáth Péter (1980) – író, egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest

Borbély András (1982) – költő, szerkesztő, egyetemi hallgató (KRE BTK), Budapest

Borbély János (1933) – műfordító, szerkesztő, Baja

Császár Levente (1961) – helytörténész, Kárász

Cseh Károly (1952) – költő, műfordító, Mezőkövesd

Dobás Kata (1983) – kritikus, Budapest

Ébert Tibor (1926) – író, költő, drámaíró, zeneművész, Budapest

Fecske Csaba (1948) – költő, publicista, Miskolc

Fehér Renátó (1989) – dalszövegíró, középiskolai tanuló, Szombathely

Fenyvesi Ottó (1954) – költő, esszéista, Veszprém

Gyárfás Endre (1936) – író, költő, műfordító, Budapest

Gyulai Líviusz (1937) – grafikus, Budapest

Jenei Miklós (1985) – egyetemi hallgató (ELTE BTK), Budapest

Karaffa Gyula (1942) – meseíró, költő, börtárgykészítő, a Börzsönyi Helikon szerkesztője, Nagyoroszi

Kardos Gy. József (1940) – nyugdíjas középiskolai tanár, Szombathely

Koppány Zsolt (1955) – író, esszéista, Budapest

Kornéli Beáta (1979) – író, zenekutató, Szeged

Ladik Katalin (1942) – költő, színművész, performer, Budapest

Lászlóffy Aladár (1937) – költő, író, Budapest

Marosán Tamás (1974) – író, szerkesztő, Kolozsvár

Noth Zsuzsanna (1950) – író, Budapest

Novák Valentin (1969) – költő, író, Budapest

Oláh Tamás (1944) – költő, szerkesztő, tanár, Budapest

Ökördy Kornél (1978) – költő, Budapest

P. Papp Zoltán (1949) – költő, a Dunatűkör főszerkesztője, Budapest

Papp Ágnes Klára (1968) – kritikus, irodalomtörténész, adjunktus (Babes–Bolyai, PPKE), Budapest

Pósa Zoltán (1948) – író, költő, szerkesztő, Budapest

Prágai Tamás (1968) – író, költő, irodalomtörténész, szerkesztő, Pázmánd

Regős István (1954) – festőművész, Szentendre

Szakonyi Károly (1931) – író, drámaíró, Budapest

Szalai Lajos (1947) – nyelvész, műfordító, intézeti igazgató (Nyugat-Magyarországi Egyetem), Budapest

Szöllősi Máttyás (1984) – költő, műfordító, egyetemi hallgató (KRE BTK), Budapest

Vadas Vera (1981) – író, kutató, tanár, Budapest

Wehner Tibor (1948) – művészettörténész, író, Budapest

Zsávolya Zoltán (1968) – író, esztéta, docens, (PPKE BTK), Budapest

Marosán Tamás

Elvonítkoztatás

A gyermekek zöme igazán vágyik arra, hogy legyen otthon kedvenc állata, amelyet szeret, dédelget, és érzi, hogy hozzá tartozik. Mégis gyakoribb az a család, melynek egyedüli háziállata a gyerek.

Számos érv szól a háziállatok fontossága mellett. Vegyük példának a kutyát. Amennyiben a háziállat együtt nő fel a kutyánkkal, már nincs is szükségünk gyerekekre. De ha mégis van gyerek, a kutya mindenképpen kedvező befolyást gyakorol csemeténk személyiségfejlődésére. Hiszen nem egy gyermek a beszéddel párhuzamosan ugatni is megtanul. Az sem elhanyagolható, hogy az emberke megismerkedik a kutyaélettel, és amennyiben kertes házban nőnek fel, előbb-utóbb azt is megtanulja, hogy hol van a kutya lényege élés. Amennyiben az ugatónk méreteire nézve sokkal nagyobb, mint gyermekünk, a helyzetet kutyaszorítóval lehet orvosolni. Feltétlenül vigyázni kell arra is, amikor a szukakutya tüzel, mert olyankor véreb. Az életkor nem befolyásolja, mikor legyen a gyermeknek kutyája, de kétségtelen: minél idősebb a kutya, annál könnyebben tud bánni a kisgyerekekkel. A gyerek a szülők példáját követve kedveli avagy elutasítja a kutyát. Az elutasított kutyák általában a szülőkre haragusznak, de ennek ellenére mégis a gyermekben rágódnak. Ilyenkor a kutya saját gondolatát is átadja a gyermeknek, késő bánat formájában. A bánatos gyerek mellé fakutyát ültetnek, de rögtön, amint a csemete helyrejön és röhögni kezd, kivágják a kutyafáját! De az eb nem játékszer. Tilos például kártyaasztalnak használni, ugyanis a kártya szerencsejáték, a szerencse pedig forgandó, és a kutya hamar elszédül. Az előbbi példa alól kivételt képeznek a lottóvállalatnál alkalmazott számhúzó kutyák. A hű eb többek között gondoskodásra, felelősségvállalásra, toleranciára és pontos időbeosztásra, valamint empátiára tanítja a gyermeket. Szóval befolyást gyakorol a gyermek érzelmi életére is. Már arra is volt példa, hogy néhány kutya-gyerek barátságából később házasság lett.

Amennyiben kutyát szeretnénk, nem árt néhány jó tanácsot megfogadni.

A hazug ember, nem pedig kutya. Sánta kutyát ne vegyünk, mert azt nehéz utolérni. A sárga kutya pedig irigy.

Mielőtt ebet vásárolnánk, győződjünk meg annak valóságáról. Ellenőrzésként ajánlatos a kutyának vélt jószág egyik találmányra vett csontját eltörni, és amennyiben beforr, akkor ebcsont. Az előbbi kísérletből lehet teljes bizonyossággal megállapítani, hogy a kutya nem hamis.

Spílus

A sarki kiskocsmában még jóformán be sem indult az élet, de két mély meggyőződésű alkoholfogyasztó éppen a teremtéssel volt elfoglalva.

– Isten a hetedik napon teremtette a pihenést! – emelte fel mutatóujját Viktor, a majomképű, gyér szakállú törzsvendég, s kedvesen megráncigálta a mellette ülő sportosan öltözött csokornyakkendős úriembert. A csokornyakkendővel díszített úriember valójában Gyogyó volt, a bolond, aki folyton a mulató vendégei körében kívánt munkával kapcsolatos karriert befutni. De többnyire beérte alkalmi mámorral is.

A lokál lassacskán magába fogadta a frissen érkezőket, és szemmel láthatóan szívta magát teli élettel.

Viktort a hatalom szerény képviselőjének ismerték. Azt híresztelte el magáról, hogy őexcellenciája fontos minisztériumi tisztséget tölt be, pontosabban ő az arcszörzetért felelős kormányzati tisztségviselő. Kocsmakörökben pedig ezt senki sem kívánta megcáfolni.

A füstfelhőből kiválva az asztalhoz lépett egy szürke ruhájú, idősödő fiatalasszony, egy zöld színű, piros belsejű papírkosarat tartva maga elé. Az állami lottóvállalat mozgóurnás képviselőjeként sorsjegyeket és jóreménységet kínált eladásra.

– Sorsjegyet tessen! – mondta bátoritanul.

– Kire kell szavazni? – kapta fel majomfejét Viktor.

– A szerencsére! – vágta rá gyorsan a lottóárus hölgy. Viktor nem mozdult. Mereven bámult maga elé, mint aki hosszasan elgondolkozik, és mire válaszra nyitotta volna ajkait, a sorsjegyárus hölgy már felszívódott a cigarettafüstben.

– Miért nem játszottál? – kérdezte lustán Gyogyó, aki büszke volt arra, hogy ő megfontolt fogyatékos, nem pedig futóbolond.

– Hát, ide figyelj, Gyogyókám! Nemrég olvastam, hogy tavaly Magyarországon valaki lemondott a hat és fél milliárd forintos lottónyereményről...

– Ez hihetetlen! – állapította meg a csokornyakkendős sportember. – Hogyan mondhatott le ekkora összegről?

Viktor mély levegőt vett, miközben kényelmesen hátradőlt.

– A nyertes egyszerűen nem jelentkezett a nyereményért, és időközben lejárt a kifizetési határidő.

Gyogyó kifejezéstelenül nézett maga elé, de hirtelen felderült az arca:

– Biztosan meghalt az illető, s azért nem jelentkezett a pénzért! – mondta fennhangon, miközben mélyen meg volt győződve arról, hogy mondott valamit.

– Nem halt meg. Él... – fűzte hozzá egykedvűen Viktor.

– Hát csakis egy örült tenne ilyet, hogy ilyen helyzetben nem hal meg, és közben él!

– Ez így van. A probléma csupán az, hogy én vagyok az az örült – ismerte be rezignáltan a majomképű.

– Ugye tréfálsz? Hisz az imént mondtad, hogy ezt olvastad valahol – hebegte Gyogyó.

Viktor mélyet szívott a cigarettájából, és széttárta a karjait:

– Amint látod, az életem egy nyitott könyv!

– Akkor a te helyed nem a bolondok házában, hanem a könyvtárban van! – állapította meg az elmebajnok.

– Képzeld, Gyogyó! Németországban is történt egy hasonló eset. Egy férfi, aki valamivel több mint egymillió eurónyi összeget nyert, szintén visszautasította a nyereményt, azzal indokolva tettét, hogy mindene megvan, és egyáltalán nincs szüksége a megnyert összegre.

A félnótás hirtelen kerekre nyitotta, majd lassan elhúzta remegő száját:

– Csak nem te vagy az a németországi is? – kapta fel arctalan fejét Gyogyó.

– De igen. Eltaláltad!

– De hát miért tetted ezt? Te, te, te dicsekvő! Te lottó-futó!

– Mert nem akartam az életemen semmit sem változtatni. Különb is, megfogadtam, hogy ha nyerek a lottón, akkor levágom a szakállamat. És erre fel mi történt? Két különböző országban is kihúzták a számaimat! Megtagadtam a nyeremények felvételét, hogy szakállamtitkár maradhassak.

Gyogyó nem bírta ésszel felfogni a történeteket. Mégis inkább a meg nem történetekkel volt lefoglalva.

– Te játszottál, és nem veszítettél. Te nyertél, de nem éltél a nyereménnyel. Te nem vagy vesztes, de nyertes sem! Te egy nyesztes vagy!

– Úgy van, ahogy mondd! – ismerte el a majomképző.

A csokornyakkendő ünnepélyesen vont le a maga tanulságát:

– Idáig sem lottóztam, de hogy ez után sem fogok játszani, az már egészen biztos!

– Ugyan már, te miért ne játszanál? – ráncolta össze homlokát Viktor.

Gyogyó magát felülmúló határozottsággal bökte maga elé:

– Azért nem lottózom, mert képtelen lennék a nyereségről lemondani! De elsősorban azért nem játszom, mert én nincs mit veszítsek! De visszatérve rád, egyáltalán nem értem, hogy miért lottóztál két országban is, ha nem akartál nyerni?

Viktor szerényen közölte:

– Nagyvonalúságból.

Humoreszk Házsongárdon

Marosán Tamás: Legyőztem az egészséget. Grinta, Kolozsvár, 2007

Kevés dolog nehezebb, mint elmagyarázni, hogy valami miért vicces. Ha el kell magyarázni, az már régen rossz. Én például nem is akarom tudni, hogy a Pesti Kabaré miért is volt olyan nagyon jó. Hagyományát fel kell éleszteni, vitának helye nincs.

Marosán Tamás *Legyőztem az egészséget* című humoreszkgyűjteménye méltatói szerint éppen ezt teszi, s milyen jól. Csak hát a humoreszk ma a legkevésbé sem szorul élesztésre, virul az minden díszében. A század elején különösnek tetsző könnyű groteszkség, nyelvi játék mára egész világot teremtett. Vizuális tereinkbe rágta be magát: napilapok, blogok hasábjain, reklámfeliratokban és hirdetésekben köszön vissza ránk. A kihalt és egyszerre élő műfaj találó emblémájaként virít a Marosán-kötet címlapján a mauritiusi bélyeget díszítő dodómadár is. Az elveszett, reprodukálhatatlan, már-már misztikus állat a sorozatgyártott bélyegen éled újjá. Nemléte által válik értékke, majd áruvá, s értéktelenedik el újból.

A könyv ajánlója Marosánt „az isteni Bajor Andor és az úgyszintén isteni Sinkó Zoltán örököse”-ként említi, mint aki a Romániában íródo humoros irodalom legfrissebb és legerőteljesebb hajtása. S ha a „humoros irodalom” fogalma némileg homályos is, az író csakugyan friss és erőteljes hajtás. A kolozsváron megjelent könyv egy tehetséges fiatalember tizenegy évének naplószerű morzsáiból építkezik: dátumozott bejegyzések, feljegyzett szösszenetek egymásutánja alkotja a vékony kötetet. A horoszkóp-, hirdetés-, közlemény- és reklámparódiák alkotta laza füzért a 1996-tól 2006-ig dátumozott naplóforma tartja egyben: „1996. május 7.: Kolozsvári kisnyugdíjas, elcserélem garzonomat házsongárdi sírhelyre. Komoly ajánlat esetén beadom a kulcsot.” Marosán pedig máris mentegetőzik: „Tisztelt bíróság, beismerem, hogy penészgombaként elburjánzó humorom kitűnő táptalajra lelt a nagy elődök árnyékában.” A védekezés fölösleges, az író zseniális stílusérzékkal imitál, s talán ezek a kötet legerősebb részei: „1996. március 25.: Jutányosan eladók egy négyszobás ház ablakai. Ugyanitt eladó egy ablak nélküli négyszobás ház.” A szöveg azonban nem pusztán stílusgyakorlat, keserű politikumával helyenként kínosan élővé, egyedivé is tud válni: a kolozsvári hétköznapiak nyomora, örülete, a kisebbségi lét abszurditása éget a sorok mögött: „2001. szeptember 5.: Pozitív hangvétellű jelentést tett Románia európai uniós csatlakozási felkészüléséről Emma Nicholson bárónő, aki az Európai Parlamentben hazánk legnagyobb csatlakozás előtti eredményét méltatta: a román futballválogatott budapesti győzelmét.”

A *Legyőztem az egészséget* mégsem válhat egységes kötetegésszé. Az írói öndefiníció hiánya gátolja a strukturáltságot, ezáltal a valódi kompozíciót. Marosán az előszóban a „meg történt” és a „meg történni lehetett volna” kapcsolatában

elhelyezi ugyan művét, annak humorát azonban természetesnek, önmagából eredőnek veszi. Holott éppen a humor mibenlétének, a humoros irodalomnak a meghatározása az, ami nélkül egy ilyen gyűjtemény nem működhet. A humoreszk ugyanis nem egyenlő a tréfa írásos változatával. A humoreszk szükségszerűen nélkülözi az előadást, a hangsúlyozást, hatása a vizualitás szintjére korlátozódik, ilyenformán megvon a befogadói térből, de új lehetőséget is teremt egyszerre. A cizellált mondatszerkesztés, a nyelvi játékok hódíthatnak itt teret, finomabb megoldások, kimunkált és célelvű csattanók, társadalmi él. Marosán nem tudatos intencióval alkot, humorfogalma ingadozó, írói technikáját gyakran mindössze egy-egy szóvicc öncélú kibontására szűkíti: „1998. november 30.: Ismét légből kapott hírre ébredtem. A kolozsvári rendőrség fiatal héjamadarakat alkalmaz. Az új alkalmazottak elsődleges feladata a bűnözők hatékony körözése lesz.” A Grinta kiadó gondozásában megjelent, Könczey Elemér illusztrációival tarkított könyv egyenletlenségei ellenére üdítő olvasmány, a címadó *Leggyőztem az egészséget* humoreszkrét pedig már önmagában is érdemes kézbe venni. Felejthető ugyanakkor a Pesti Kabaré feltámasztásának legsikerültebb, ennél fogva a könyv leggyengébb próbálkozása, a *Hulladék típusú találkozások* közel tizenöt oldala, mely a klasszikus kávéházi tréfasémák újracsomagolása:

„Győző: Vajon hol vásárolnak a földönkívüliek?

Aladár: Amennyiben mindenáron vásárolni szeretnének, akkor irány a bolt.

Győző: Melyik bolt?

Aladár: Hát az égbolt.”

Elmagyarázni, hogy valami mért nem vicces. Talán ez a legnehezebb.

Jenei Miklós

Aranyleves kanalizása

Lackfi János legújabb regényében a nyolcvanas évek Magyarországit idézi meg egy tizenegy-két éves elbeszélő segítségével, vagyis gyermekszemmel láthatjuk a késő kádárista éra minden, ma már inkább abszurdnak tűnő visszasságát. Lackfi tizenhárom fejezetből álló regényében képes olyan közel hozni az olvasóhoz ezt az évtizedet, mintha mi mindannyian kiskamaszként is részesei lettünk volna, és mindezt könnyen olvasható, kiváló stílusban teszi. Lehet-

Lackfi János: *Halottnéző*. Budapest, Noran, Budapest, 2007

ne hát beszélni arról, hogy az elbeszélés valójában mennyire egy gyerek, és mennyire egy később visszatekintő felnőtt emlékezése, arról, hogy a különböző szereplők ábrázolása milyen módon valósul meg, továbbá hogy a korszak megjelenítése milyen eszközökkel történik. Mégis érdekesebbnek látszik azoknak a motívumoknak a feltűnése, melyek arra engednek következtetni, hogy az apa halála az utolsó fejezetben egyáltalán nem egy esetleges, hanem egy na-

gyon jól előkészített történés, és így Lackfi könyve szervesen illeszkedik a mostanában egyre gyakrabban megjelenő aparegények sorába.

Ennek belátásához érdemes a címből kiindulni: *Halottnéző*. Bár az elbeszélő mindösszesen egyszer nevezi magát halottnézőnek, azt is a regény végén, a szöveg különböző pontjain olyan utalásokkal él, melyek előremutató szereppel bírnak. Ha megvizsgáljuk a könyvben fellelhető tekintetek, egymásra nézések és az ezzel szorosan összefüggő apák képének leírását, arra jutunk, hogy ezek valamiképpen érintkeznek a halott apa előképével.

„Jancsika”, az elbeszélő a mindenkori kiskamaszok életét éli, iskolába, zongoraórára jár, barátokat szerez és lányokkal ismerkedik meg. Nem lehet véletlen, hogy a *Halottnéző*ben szereplő kislányok többségének nincs apja, és ezt az elbeszélő minden egyes alkalommal le is jegyzi: „A Krisztinek persze nem volt apja, ahogy sok más lánynak sem a környéken, illetve csak évi egyszer, minden születésnapjára eljött, és hozott dolgokat. A férfiak itt valahogy nem bírták a gyűrődést, leléptek vagy beadták a kulcsot, jó, ha a tartásdíjat fizették.” Az elbeszélő állítása szerint a lányoknak általában van apuka-története. Ha apjuk nincs is, de történeteik mindig vannak, így az általánosítónak tűnő megjegyzések után nem sokkal ennél is konkrétabban mesél el egy történetet, amikor is Ági az apukája alkoholizmusáról, majd teljes lesüllyedéséről beszél.

Jancsi persze szerelmes is, még-hozzá reménytelenül: „[...] soha rám se nézett, és ha mégis összeakadtunk egy iskolai lépcsőfordulóban, ha mégis összeakadt a tekintetünk, hát az Ancsa tudott úgy nézni rám, hogy közben nem rám nézett, az egész vi-

lágira nézett inkább, és én ebben az egészben nem voltam benne. Átnézett rajtam, ahogy én átnéztem a madarakon, csakhogy az ő átnézése sokkal erősebb volt [...]”. A tekintet megfoghatatlanságának jelensége megismétlődik a könyvben, amikor is Ancsára való várakozás közben Jancsi az iskola nevét viselő Georgi Dimitrov, „bolgár szabadsághős” falba tett arcképét dobálja hógolyóval. A szobor halott szembogarának illeténvaló említése lényegesebbnek tűnik, ha figyelembe vesszük, hogy a szövegrész szinte közvetlenül az Ancsával való reménytelen kapcsolat megfogalmazása után áll.

Lackfi *Halottnéző*jé időnként felidéző vagy szerepeltet olyan műfajú szövegeket is, mint például a fiktív levél. Jancsi el nem küldött levelei között akad egy, pontosan a regény közepén, melyben a tekintetek egymásba kapcsolódása egy pillanatra lehetségesnek tűnik: „Persze hülyeség az egész, hiszen sosem ismerlek meg Téged, ha az az áldott torokfájás meg nem akadályoz az éneklésben, lehet, hogy egymás szemébe néztünk volna, tekintetünk talán az egymáséba is fonódik, de semmi több, nem tudom meg, hogy Te vagy Te, sem pedig Te, hogy Én vagyok Én.” A feltételes mód jelzi, hogy bár a képzelet szintjén lehetséges a másik megismerését lehetővé tevő egymásra nézés, a valóságban mindez elmarad. Ugyanitt hangzik el a végzetes jóslat is az apa szájából, aki magát feleslegesnek ítélve öngyilkossággal fenyegetőzik, mely végül csak a tizenharmadik részben történik meg.

A „Bámul rám a halott üvegszemével” című, utolsó fejezetben a vészjósló előjelek egyre sűrűbben jelentkeznek. A cím egy kitömött kakas leírásából vett részlet, és egyértelműen rímel az eddig elmondottokra. Ezen rész ele-

jén Jancsi egy könyvet olvasva azon kezd el elmélkedni, hogy milyen lenne mások bőrébe bújni. Két oldal erejéig láthatjuk őt, amint idős öregúrként, a Népsportot olvasgatva, otthon tölti délutánját feleségével, akivel a későbbiekben már a kórházban találkozunk. A feleség halotti ágyánál nevezi magát az elképzelt Én halottnézőnek, majd hirtelen váltással a kardigános öregember már Jancsikát nézi, ahogy könyvet olvas, és eltűnik a „semmi hullámain”. Az Én-Te tükröződés képzetét ezenfelül az is megerősítheti, hogy a regény elején már felbukkant ugyanez a figura a kórházi linóleumozott folyosókon, a Népsportot olvasgatva. Úgy tűnik, Lackfi műve nemcsak az Én-Te és a tekintetek szintjén alkalmazza a tükrözés módszerét, de az egész regény – valamiféle belső logika alapján – ismétlődéseken és tükröképeken alapul. (Ehhez érdekes kiegészítésként szolgálhat a könyv borítója is.)

Az elbeszélő egyetlenegyszer mulasztja el a halott tekintet leírását, amikor is belépve házuk egyik szobájába, a valóságban is szembesül felakasztott apjával. Így válik érthetővé a szintén az utolsó fejezetben található, az elbeszélőnek önmagára vonatkoztatott megjegyzése, melyet a tetőtér beépítéséhez szükséges szögek kiegyenesítése közben mond: „[...] a szeg S alakba hajlott, akár valami horog, lógtam ráakadva mindörökké, ámen.”

Lackfi ismétlődéseken és tükrözésen alapuló módszere persze korántsem új keletű dolog. Mégis ezek segítségével érthető meg, hogy az elbeszélő fiú apjának a halála nem egy hirtelen, hanem egy minden oldalról jól előkészített döntés következménye. Egy ilyen tett esetében szinte az összes tényező fontos lehet, akár a szereplő közvetlen környezetére, akár magára a korszakra gondolunk.

Ez utóbbi már csak azért is érdemes lehet további vizsgálódásokra, mert Jancsi apjának állításai, fenyegetőzései szinte kivétel nélkül az elhibázott rendszerre vonatkoznak. A fiú igyekszik távol tartani magát mind ettől, mind anyja álláspontjától, mely szerint Isten nem létezik, vagy ha mégis, kísérletező tudósként bánik az emberekkel. Jancsi igyekszik kívülállóként, igazi halottnézőként viselkedni, ami ahhoz segíti hozzá a mű folyamán, hogy a saját nézőpontját alakíthassa ki, és ne másokét fogadja el válogatás nélkül. Talán emiatt is lesz egyedül ő képes arra, hogy a körtefa levelein játszó fényeket egy nagy család aranylakomájának lássa.

Lackfi János *Halottnézője* ugyanakkor első olvasásra könnyed és rendkívül szórakoztató olvasmány. A történetek és különböző szólamok szinte észrevétlenül folynak át egymásba az író jellegzetes stílusában. Az olvasó és a regény mégis furcsa módon viszonyulnak egymáshoz. Ezt a kapcsolatot leginkább a Kalapos Ember esetével lehetne szemléltetni. A Kalapos Ember a szövegben fel-felbukkanó, sejtelmes és vészjósló alak, akitől Jancsi állandóan retteg. Mi, olvasók tudjuk ugyan, hogy a figurát csakis egy kiskamasz fantáziája növelhette ilyen nagyra és gonoszra, de a regény végén mintha mégsem teljesen nekünk lenne igazunk. Lackfi könyvével pontosan így van az ember, első látásra ugyanis mi, olvasók azt látjuk, hogy a műben inkább a gördülékeny nyelvezet és az ironikus humor van túlsúlyban, azonban a regény elolvasása után mintha mégis Jancsinak kéne igazat adnunk, aki az időről időre jelentkező baljóslatú motívumokat, a Kalapos Embert komolyan veszi.

Dobás Kata

Költőnek született

Sebők Éva pályáíve

Sebők Éva József Attila-díjas író-költő életében 2007. július 12-én kerek évfordulóhoz érkezünk. Nem könnyű egyetlen mondatban jellemezni egy rendkívüli teljesítményekben gazdag, ma is napról napra gyarapodó életművet. Vannak öntörvényű lírikusok, akik a vers szerkezetének szétदारabolásával, a nyelv kisugárzási tartományainak határtalanra tágitásával, vagy éppen ellenkezőleg, szándékos limitálásával tárják föl a megfeythetetlen, s öntik formába a megfoghatatlant. Mások bármelyik tradicionális műfajban megújulnak, fölfényezik, fölfedező értékűvé finomítják a hagyományos struktúrákat.

Az 1927. július 12-én, Szegeden született költő, író, műfordító Sebők Éva egyik alaptípusba sem sorolható. Öntörvényű alkotó, aki minden versmondatért, minden szóért megküzd-megszenvet. Határtalan könnyedség, elegancia, nyelvi kifinomultság, kötött és kötetlen ritmikai elemek végtelen-számtalan variációja, kimondhatatlan sebezhetőség és érzékenység fonódik a költeményeiben erőteljes és törékeny egységbe. Törékeny és erőteljes – látszólag egymásnak tökéletesen ellentmondó fogalmak, de az egység a paradoxonok logikáján túl, a szó szoros értelmében is megvalósul az életműben. Otthonosan és kicsit idegenül mozog a konkrétumok világában. Szepes Erika kiváló, filozofikus, az életmű minden színére-árnyalatára rezzenő monográfiát írt *Bíborban és feketében az ezredvégen – Sebők Éva mítoszai* (Széphalom Könyvműhely, 2003) címmel. Az ő szavaival élve, „a földi felnőtt-lét idegen terrénium Sebők Éva számára. Ha már ki kellett lépnie gyermekkorra otthonosságából, olyan felnőtt-imázst állít maga elé, ami a lényegénél fogva emelkedik felül a normálisok világán: a költő-létet prófétaként akarja megélni.” Sebők Éváról a következő szavak jutnak eszünkbe: tradicionalizmus, létfilozófiai teljesség, légies könnyedség, suhanás. Ez utóbbi szót ő maga mondta első, még 1986-ban elkészített interjúbeszélgetésünk alkalmával.

A régi, barátsággá mélyült ismeretség éveiben e sorok írója szinte napra készen, aktívan figyelt Sebők Éva életművének differenciálódását. Az ötvenes évektől 1987-ig keletkezett Sebők Éva elképesztő méretű műfordítói oeuvre-ja, amelynek során többek között a lengyel irodalom emblematisz alakjainak tolmácsolásával ejtette bámulatba a szakmát. E korszakban az istenélménnyel, létfilozófiával foglalkozó költészet bizony nem volt kifejezetten előnyös belépő az irodalomba. Sebők Éva a csendes ellenállók méltóságával soha nem próbált behódolni a trendi elvárásoknak, siránkozás, sebei nyalogatása helyett létrehozta a műfordítások mellett a gyermek- és ifjúsági irodalom alapműveit: a *Boholy* című csodálatos, költői meseregényt, a *Koboldos* című verskötetet, számos mesefüzért, verskötetet.

Sebők Éva a költészet és a valóság, a mese és a mindennapok világát ötvözi úgy gyermek- és ifjúsági műveiben is, hogy a tárgyak, a jelenségek nem veszítik el a kontúrjaikat, hanem lebegővé, sokjelentésűvé változnak át. Egyszerre valósítja meg azt, amit az esztétikában Hegel nyomán meghatározatlan

tárgyiasságnak, a zeneelméletben polifóniának nevezünk. Ha léteznek ilyen leg-ek, akkor ő egyike a modern meseregény legtehetségesebb képviselőinek, aki öntörvényű prózai világot teremt, ráhangolja a gyerekek fülét a modern álomlátásos költői próza szubtilis akkordjaira, megismerteti velük a szubjektív regény és novella sajátos színeit. Az ő alkotásaiban is elmosódik a felnőtt- és a gyermekirodalom határa, érthetőségében minden mondata közelít a legkisebbekhez, igényét és színvonalát tekintve megfelel a rangos felnőttirodalom mércéinek, pontosabban ő maga bizonyítja, hogy nincs afféle „külön mérce”. Sorolhatjuk immár népszerű gyermek- és ifjúsági munkáit: *Állatszalloda* (1959, 1980), *Mese az állatgyerekekről* (1963), *Hangmadár* (1968, 1978), *Mimóza* (1970, 2001), *Boholy* (1976), *Koboldos* (1978), *Denevérkönyv* (1982), *Libikóka* (1982), *Tapóka* (1986), *Tip-top tárlat* (1988), *Hiszőke* (1990), *Millabella* (2000), *Hazacsavargó – mesehúszas* (2001), *Seregélytánc* (2005). A suhanás és a lebegés a világ egyik legfinomabb kis állata, a denevér leglényegesebb tulajdonsága. Sebők Éva egykori beszélgetésünkben e két fogalmat alapvetően fontosnak tartotta mind a költői prózájában, mind a költészetében. Alapvetően fontos még az árnyalatnyit szomorkás, szívet szorítóan filozofikus humor, amely – mivel gyerekekről van szó – a gyermek- és ifjúsági művekben általában a lét pozitív alternatívái mellett teszi le a voksát. Ebben a tekintetben kivétel a *Boholy*, bár a mese világirodalmában is előfordul nemegyszer, hogy a művek felemelően tragikus végkifejletbe torkollnak. A *Boholy* végkimenetelében a nagyok és a kicsik világa elválik egymástól, ám az író úgy érzi, ez a pillanat, amikor a kicsikből nagyok lesznek, szükségképpen bekövetkezik előbb-utóbb mindenkinél. Az író missziója többek között, hogy fölkészítse a gyerekeket a kamasszá, majd felnőtté válás nem minden szempontból vidám pillanataira is.

A rendszerváltozás küszöbén, 1989-ben robbant be a lírába a *Jégkarc* című kifinomult, intellektuális verskötettel. E könyv valóságos reneszánszát indította el a pártállami években elfojtásra kényszerült, primer költői énnék. És soroljuk tovább a kötetcímekeket: *Belső sáv* (1994), *Koronatanú* (1997), *Félsötét* (2000), *Kettős könyv – haikuk és kontemplatívák* (2005), *Mibenlét* (2007). Szepes Erika jellemzését idézve: „Már a kötetcímek is beszédeselek, a *Jégkarc* valami hidegen fénylő, kemény, tiszta kontúrú ábra, a rézkarc művészi örökérvényűségét és a jég olvadásának mulandóságát, e két éles ellenpontot ötvözi telitalálattá egyetlen két szótagú szóban. A címek különleges erejét kiváltképpen figyelemre méltónak tartja Sebők Évánál Tarján Tamás (*Sebők Éva: Belső sáv*, Vigília, 1995), Iszlai Zoltán (*Illúziók és bölcsességek*, Magyar Hírlap, 1995. V. 12.), Rónay László (*Sebők Éva: Félsötét*, Vigília, 2000/11), Prágai Tamás („...csak Istennek tetsző arcomon...”, *Napút*, 2000/6), Baán Tibor (*Aviatika*, Magyar Napló, 2002/1), Pósa Zoltán (*Sebők Éva köszöntése*, Élet és Irodalom, 1987. július 10). A *Jégkarc* a filozofikus paradoxonok harmóniába simuló egységét és a harmónián belüli feszültségek intenzitását valósítja meg. »Mint ózonpajzs borul föled a múlt – avagy gyermekkor néven talán jobban ismered« – üti föl a költő a *Sebezhető* című költeményt. A kép csodálatosan asszociálja bennünk a védettséget és a védtelenséget, amit az ózonpajzs a valóságban is egyszerre testesít meg: a belterjességet és a tágasságot. A pajzs alatt »titánokat, törpéket, titkokat« egyaránt találunk. Ám a költő, amint fölkelte bennünk az interiorizált élmények otthonosságának tudatát, rögvest le is rombolja azt. Tévézetnek nevezi.

»Hiszen sebezhető vagy rajta át«. Világok cikáznak keresztül rajtunk, pedig lát-szólag csupán néhány szó került új konstellációba. A költészet szavakból épül, szövedék polifonná finomul a versmondat, szonátává finomul, szélesül a teljes költemény.” Belső sáv (1994), amely föltárja a lélek szubtilis tájain bolyongó egyetemesség törvényeit. Ő maga így vall a *Belső sáv* kapcsán a vers genezisé-ről: „Valóban, megírni sokkal könnyebb a költeményt, mint elmondani, miként született. Igen korán kezdtem a versírást, már ötéves koromban. Mert amikor kérdeztek valamit, válaszoltam és kiderült, hogy az vers. Versben kezdtem el beszélni és soha nem okozott nekem nehézséget írni sem. Verset alkotni jóval később voltam képes csupán, amikor már tudatosan lettem költő. Egyszer csak elkezdtem bányászni magamban és kiderült, hogy mondanivalóim is vannak, és azokat kellene versbe önteni. Amikor transzcendens és légies gondolatokat akartam elkapni és megfogalmazni tudatom belső sávján, kiderült, hogy szinte a lehetetlennel határos birkózást folytatok a gondolatokkal, amíg sikerült őket úgy papírra vetnem, hogy elégedett legyek a végeredménnyel. Amikor már elkészült a mű, a tulajdonképpeni munka akkor kezdődik rajta, mert ez idáig csak a szülés nehézségeit érezte az ember. A valódi megformálás és a csiszolás, a teremtés kinszenvedése csak ezután következik. És végül egy pillanat, a termékeny pillanatok csúcsa, mintegy kvintesszenciája, amikor az ember azt mondja: kész. A *Belső sáv* a kívülálló számára is végérvényesen manifesztálódik.”

Sebők Éva *Koronatanú* című verskötete 1997-ben jelent meg. E sorok író-jának erről a könyvről jutott eszébe, hogy az éterbe karcol vékony hegyű, ki-finomult palavesszővel örök érvényű ábrákat, amelyek az angyalok testvérévé teszik az olvasót. Ért ugyanakkor ahhoz a varázslathoz is, hogy a decens látomást földibb méretekre szabott tekintetek is élvezhessék. *Lacrimosa* – utal egy gyönyörű vers a könnyező Máriára és a vérző Krisztusra. A költő elképzel egy kételkedő lényt, akinek viszont az égi jel valószínűvé teszi az evangéliumi látomást. Aki ennyire megfoghatatlanul, már-már anyagtalanul bánik a nyelvben inkarnálódott anyaggal, nyilvánvalóan zenész, a szavak nem mindennapi, hanem nagyszerű, kivételes tehetségű muzsikusa. „A felnőtteknek akkor már negyvenhányban? – aligha volt nevethetnékjük, de mi kuncogtunk, vihorász-tunk, ne haragudjatok érte” – imígyen fejezi be a *B-moll* című költeményt. Belső muzsikára hangolt konkrét élmények ellensúlyozzák újra a megfoghatatlan, belső szimfóniát. Az aranymetszés jut eszünkbe a gyönyörű versek ízeletése közben. Sebők Éva a szabálytalanság látszata mögött megtalálja az örök érvényű harmóniát, a sorokba kódolt végtelen zenét. „Valaha a párbeszéd – pár beszéd: mint a pergetett lépes méz csordogált ajakról ajakra” – így szól a *Két-ágú síp* című vers, amelyben a szavak a lótuszlevél szigetére menekülnek. És átérzik – Ferch Magda gondolatait idézve – Nessus kínjait (Ferch Magda: *Nessus-ing és költészet, Sebők Éva, a koronatanú*, Magyar Nemzet, 1997. VII. 18.). Könnyedebb képekre is utalva, Sebők Éva kóbor lovagnak, lézengő ritternek, bolygó hollandinak látja az utcán elé bukkanó járókelőket. A költő *Koronatanú* című kötetében a korábbi *Jégkarchoz* és a *Belső sáv*hoz mérten rendhagyóbb, szabad versesebb, játékosabb. Ám aki olvasta a *Boholy* című szürrealista gyerekregényt, tudja, hogy a költő a határsértésekhez is vonzódik, azokhoz a nagyszerű játékokhoz, amelyeket csak vér-komolyan szabad

játszani. S azokhoz a legszebb hazugságokhoz is, amelyeket állítólag Gauguin nevezett a költői hazugság mindenható igazságainak. Amelyeknél nincs szebb és igazabb túlzás.

A *Kettős könyv* című kötet kettős csoda. Műfaji meghatározásként áll a *Haikuk és kontemplatívák* alcím. Azt jelzi, hogy Sebők Éva eljutott a formai fegyelem és az ökonomikus gondolkodás oly magas fokára, hogy kötetnyi költeményt bocsátott közre a talán legkötöttebb rövidvers-formációból, a haikuból. És olyasmire vállalkozott, amire kevesen képesek: hitelesen elmélkedik a saját költeményeiről is. A *Félsötét* című verskötet – tőle kicsit szokatlanul – kemény, már-már férfias szorongásos képzeteket kelt. Ingmar Bergman filmtrilógiájának záróköve, a csend egyetemes rémülete árad e sorokból: „Ama szobában drámai / denevérek surrognak halkán / mindent betölt / az őshervadás szaga.” A kötet vezérmotívuma egyébként a méltósággal viselt szenvedés. Az egyetemesen reánk szabott metafizikus fájdalom is szót kér: „Nemlétező vonat suhan / hangsebességgel – hangtalan – / mellettem el. / A kozmikus tér rádólt a világra.” (*Tremolo*). A költő hangot ad az egyes emberre, a szubjektumra mért szorongásnak is, amikor a magány félelme arra készíttet bennünket, hogy a „semmi tág szemébe” nézzünk. Az ősi halálfélelem mindenütt ott vibrál, hogy végül a lélek – a *Consolatio* című vers tanúsága szerint – az isteni teljesség-élményben leljen megnyugvást. Ám a költő mindig is tisztában volt azzal, hogy Szisziphosz köve a csúcson egy pillanatra nyugszik csak meg, majd legördül. Annak a pillanatnak a boldogsága viszont feledhetetlen: „Most megtalálom / amit rég kerestem / s nem érdekel hogy újra / elveszítem”. A kötet első „felvonását” képező *Félsötét* ciklusra jellemzők a kifinomult metaforákba rejtett-burkolt paradoxonok, amelyek aztán érzékletes képrendszerré sűrűsödnek: „Verssor repült át fejem felett. / Némáság szülte. Szárnya volt / mint egy madárnak. / Néztem tűnését – amint a messziben / magába zárta a pára.” A második nagy ciklus, a *Belső táv* költeményei a címhez híven személyesebbek. Olykor váratlanul előbukkan belőlük az örök meseváró gyermek, amelyet Sebők Éva ezoterikusan költői gyermekkönyvek (*Boholy*, *Mimóza*, *Denevérkönyv*, *Tapóka* stb.) alkotójaként is megőrzött magában. Az *Oraculum Vitae*-ben a végtelenség jelzőtüzeihez vezető utakat számára először az *Óz*, a nagy varázsló című meseregényből és filmből egyaránt közismert sárga út sejteti. A végtelenség jelzőtüzeihez érkezni: az emberi törekvések netovábbja. Ám őrangyalunk vigyáz reánk, s óv bennünket attól, hogy valaha is célba érjünk. A csúcsok sem azért vannak, hogy végérvényesen meghódítsuk őket. Sebők Éva leheletfinom kövekből épített magának és olvasóinak misztikus univerzumot. Eme minden-ségben egyként otthonos Fellini Gelsominája, Maeterlinck kék madarának kis vándorai, s a már említett Óz csodáját kereső Dorothy. Sebők Éva az élet leg-súlyosabb kérdéseiről is megejtő egyszerűséggel, már-már krisztusi szeretettel beszél. Tudja: „A jövő mindig lépéselőnyben van. / Utolérése: látszatsíker. / Lekörözni pedig csak egy módon lehet – lehetne – / de attól mentsen meg az Isten.”

A tavalyi ünnepi könyvhétre jelent meg Sebők Éva *Mibenlét* című könyve, a Széphalom Könyvműhely gondozásában, amelyben új, korábban legfeljebb folyóiratokban közölt költemények vallanak élet és halál alapkérdéseiről, a hitről és a kiemelkedő költő méltóságával napjainkról. Vagy inkább: a jelen, a múlt

és a jövő megbonthatatlan, tradicionális egységéről. A feltétel nélküli istenhit, a létfilozófia démonaival folytatott küzdelem, a küldetéstudat és mindezek groteszk fonákja, a koboldos-prófétai magatartás, az ironia, a frivol, az abszurd iránti fogékonyság mind-mind jelen vannak e sokarcú lírában. A *Mibenlétben* kizárólag az utóbbi néhány évben keletkezett költemények szerepelnek. A min-
dennek végső értelmet adó hit, a biblikus tónus szinte minden verset áthat, és szinte ezzel egy ütemben jelenik meg az ironikus kétely. „János evangéliuma szerint / egyszerre folyt vér és víz. / Bor. Vér. Víz. Mindegyikben / fölkelhetők a szent keveredés / elegyedés-vegyülés titkai / s egyáltalán a szentség” – írja a költő *Vízválasztó* című költeményében. Az összetett metafora emlékezetünkbe idézi földi létezésünk kétarcúságát, vagy például azt, hogy Isten képére terem-
tett egyéniségünknek van halandó és halhatatlan szegmense. Egy dolog biztos, vallja a költő: a vér nem válhat soha vízzé, még az elegyen belül sem. Sebők Éva látszólag nagyon egyszerű, kézenfekvő metaforát is képes találni a földi létezés ambivalenciájára. Kevesen tudják, hogy az ősemberi lét szimbólumá-
vá lett Neander-völgy egy Joachim Neander nevű zsoldárköltőről kapta nevét, aki hite miatt üldöztetve bujkált az ősember barlangjában. „Két szellem száll / Neander-Tal – a völgy fölött: / az ősi ember – ember-ős – / és Neander. Az üldö-
zött.” A sok érett, összetett, sokszólamú vers megindítja az olvasót. Sebők Éva a groteszk, csúfolódó verseiben és a létfilozófia alapkérdéseivel szembesülő művekben is arra törekszik, hogy a költemény a szó hagyományos értelmében is esztétikus, magyarul: szép legyen. Ez a törekény szépség valódi lírává oldja a nehéz filozófiai üzeneteket, a nagy gondolati költeményeket, például az *Ugyan-
az hétszer* című héttételes gondolati verset. A kötet föltárja földi és földön túli mibenlétünk természetét, bizonyítván Heideggernek azt a gondolatát, hogy vannak pillanatok, amikor a lét mibenlétét önmagában a filozófus megragadni képtelen. S ekkor jön a költő, aki átvágja a gordiuszi csomót, s képes kimondani a kimondhatatlant.

Sebők Éva azzal ünnepelhette születésnapját, amivel kevesen büszkélked-
hetnek. Korunk meghatározó költőjévé vált, miután már más műfajokban, a szépprózában és a műfordításban is bizonyította eredeti tehetségét. Szepes Eri-
ka revelációerejű Sebők-monográfiája, a *Bíborban és feketében az ezredvégen* okkal-joggal sorolja őt a nagy modern mítoszteremtők közé. Szerinte Sebők Éva a huszadik századvég, az ezredforduló csöndes vátesze, aki „a költő-létet profétaként akarja megélni”. Azt hiszem, ennél nagyobb elismerés költőt alig-
ha illethet.

Pósa Zoltán

Nyugat-fixáció

Engedtessek meg a jelenséggel kapcsolatban az idegen szó használata: hatalmas ugyan *puristáink* hatalma, s Domokos Mátyás szellemisége bizonyosan máig is él (némelyekben), azonban itt most a lélektani (pszichológiai...) szakkifejezést kívánjuk használni! Akként pedig precízebb a veretes latinitás eme rendelőpamlagi csökevénye...

Tehát azt állítom, hogy a *Nyugattal* kapcsolatban lényegében mindmáig bizonyos fixációban, mégpedig áhítatosban, leledzik irodalomtörténetírásunk, irodalmi köztudatunk és – főképpen – nem csekély számú írónk, literátorunk, publicistánk tudata. Mire alapozom ezt a vélekedésemet? Hát úgy megfigyeléseimre, szóval hát úgy-úgy... Ki tudja voltaképpen? S tényleg inkább csak az utóbb említett két terület van sújtva a dologtól, hi-

szen a kutatói szakmagyakorlás egyik vonatkozó mérőföldköve már legendaoszlatóan tartalmaz kritikai megjegyzéseket is a XX. század első felének „legnagyobb tekintélyű, rangot adó”¹ orgánumára nézvést. Ezek szerint mármost nem igaz, hogy „a folyóirat megindulása egyszersmind a modern magyar irodalom időszámításának kezdete”² lenne. Ezt a felfogást, beállítottságot, talán hitet (de tévet!) ugyanis nem utolsósorban szerkesztőinek, frontembereinek kódosítása, *múlt-eltörlése*, az előzménynek tekinthető alkotók és törekvések és kiadványok jelentős részének ignorálása, tudatos homályba borítása, *elfeledtetése* (ha ez lehetséges volna), azaz egyfajta torzítás, csúsztatás alakította ki az utókorban, illetve már az *akkori* jelenkorban. S nem igaz az sem, hogy feltétlenül olyan modern lett volna a lap. Mert ez a tulajdonsága is viszonylagos. Ugyan „modern volt a letűnő népnemzeti iskolával szemben, modern volt a hazai akadémiizmussal szemben, de nem volt modern sem a nemzetközi, sem a hazai kísérletező irodalmak irányait tekintve. Fogékonysága a kortárs európai irodalmak iránt meglehetősen korlátok között mozgott. Az 1910-es éveket követően a hazai újdonságokat is aggályosan kezelte.”³

Olyan szakértő szavaira hagyatkozom, aki életének utóbbi harminc évét bizonyosan a *Nyugat*-számok olvasásával töltötte alapvetően. Magam az általa összeállított kétkötetes reprezentatív hosszmeteszlet olvasója (vagy inkább csak forgatója) vagyok a primerítés itteni (*jelendolgozati*) kihívásainak szint-

¹ Ez a kifejezés még egy másik „kutatási mérőföldkőből” származik: Király István amúgy kritikai szempontokat ugyancsak erőteljesen felvető szekcielnöki, vitavezetői hozzászólásából az 1972. április 27-i Nyugat-konferencián = *Vita a Nyugatról*. Szerkesztette és sajtó alá rendezte Kabdebó Lóránt. PIM – Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1973. 10.

² A *Nyugat-jelenség (1908–1998)*. Szerkesztette Szabó B. István. Anonymus, Budapest, 1998. 11.

³ Uo., 12.

jén. De hát épeszű magyar írótól is, mármint mástól, Kenyeres Zoltánon és tanítványain, munkatársain kívülről, ki várhatná el, hogy megszakitás nélkül a könyvtárakat, ottan a repertóriumokat, bekötött évfolyamokat bújja *nyugatilag*, illetőleg csak azért, hogy *nyugatoľjon*?! Senki, nyilván – de akkor meg mi ez a vircsaft, hogy állandóan hivatkoztatik rá boldog-boldogtalan részéről? Kéremszépen: ez a vircsaft az, hogy Kenyeres Zoltánéktól e vonatkozásban üdítően eltekintve többen, sokan, igen sokan nyilvánvalóan olvasásfedezet nélkül hivatkoznak a *Nyugatra* mint kb. „minden idők legjelentősebb magyar folyóiratára”, s mint „minden eljövendő idők magyarországi folyóirat-mintájára”.⁴ És ez bizony nem jó.

Nos, ezt tudja meg a Király István által 1972-es hozzászólásában még olyan sokat emlegetett „közművelődés”! Vagyis az ún. *átlag olvasó*, aki persze nincsen, az intézményében országoló pozitivistá magyartanár, a múzeumlátogató *áhítátor*, a mit-tudom-én kicsoda...⁵ Hogy esetleg el kellene tekinteni már ettől a közhelytől, a mondogatásától, még ha esetleg valójában éppenséggel helytálló megállapítás is...

Jómagam tehát nem tartozom *közéjük*: azaz sem nem olvasom megszakitás nélkül a *Nyugat*-évfolyamokat – éspedig véletlenszerűen beszerzett saját példányokat sem, mert nem Weiss Manfréd gyáriparosnál dolgozott Csepelen a nagyapám, hogy lenyúlhatta volna őket⁶ –, sem nem/(DE LEGALÁBB *nem is*) hivatkozom folyton-folyvást a nevezetes peridodikumra. (Hiszen éppen ez az, mennyire és ahogyan „nevezetes”!) Pedig tudálékos kiskamaszfiú- és szorgalmatos magyar fakultációs nebulóként emberesen kézbe vettem *anno dacumal*, az 1980-as évek elején Győrben, a Kisfaludy Károly Megyei Könyvtár olvasótermében – talán – az első évfolyamot. S talán ennek mindjárt az első számában (? – mert ebben egyáltalán nem vagyok biztos, de a kérdés eldöntését megint egyszer, mint már annyiszor, rábízom a hivatásos szenvedélyű szakfilológiára⁷) ráakadtam Csáth Géza *Anyagyilkosság* című novellájára. S talán akkor ez nekem egy kevéske megrökönyödést okozott, akár talán még kisebb sokkot is keltett bennem. Mindazonáltal lélekjelenléttel folytattam a fakultációs feladat elvégzését, az évfolyam (valamelyik évfolyam) tartalmi-szerzői-műfaji feltérképezését, magánértékelését. Ám ezt azóta nem folytattam (amit be is vallok), talán védekezésül is, hogy még véletlenül se kerülhessek soha Kenyeres Zoltán munkacsapatába...

De ne legyenek méltánytalan azzal a kutató professzorral szemben, akiről egyrészt bízást elhiszem, hogy valóban és igazán megalapozottan tudja, mi-

⁴ Nem-idézetek.

⁵ Erről a „mit-tudom-én-kicsodáról” gyakran derül ki különben, hogy maga is verselget. Ami nem baj egészen mindaddig, amíg nem az én szerzői estem utáni beszélgetés során derül ki róla.

⁶ A szerkesztőség és a GyOSz összekapcsolódása, ugye, közismert? Azért kérdem, mert nem feltétlenül látom magam előtt célközönségemet, akikhez írásilag virtualiter beszélek. – Egyébként Csillag Tibor író (*1928) mesélte nekem Pesterzsébeten 1990 tájékán, hogy ilyen intellektuális-művészeti kamaszélmények léteztek 1940 körül.

⁷ Talán feltűnt már olvasómnak, hogy jelen írásomat részben a *bábeli könyvtár* segítsége nélkül vagyok kénytelen bepötyögni.

ről beszél, amikor a *Nyugatról* (márpedig ilyen rajta kívül keveset szimatolok!), másfelől pedig akinek már idézett írásában ama (és olyan) „legendaosztató” gondolatokat találtam, amelyeket zsigerileg már amúgy is éreztem, csak nem fogalmaztam meg (nem tudtam – részben mert nem is akartam: nem is törődve különösebben előzőleg az egész kérdéssel). ((Mármint ez előtt a felkérés előtt.)) Ne legyen *ilyen*, mert a *Nyugat* nekem magamnak is fixáció mégiscsak!

Részben azért, mivel már sokaknak az volt, amikor szellemileg először körbenéztem. És az ember társadalmi, vagyis *literárszocializátorikus* lény... Szél ellen egész' egyszerűen nem lehet...

Részben azért továbbá, mert tetszik a neve. (Erről máshol, máskor bővebben; nem egyszerűen az „Abendland”-feelingre vagy az európai, anglo-atlanti irodalom vonzására gondolok ((magamban)), de arra is.)

Részben – és megadólag – azokért a tényleges erényekért, amelyekkel a folyóirat 33 évfolyama valóban rendelkezik (az irodalomtörténészek szerint).

Részben pedig amiatt végül, mivel a *Nyugat*, mint minden jelenség a Földön, nem azért érdekes valójában, ami lett, hanem ami – különböző időszakaiban eltérő hangsúlyokkal – lenni szeretett volna, lévén hogy ezt a valamit a folyóirat-levés területén szerette volna. S ami nem az hogy *lehetne*, mert (a) *Nyugat*, értsük meg, fogadjuk el, bármennyire is fáj: *nem lehet* többé, hanem ami valamely későbbi, esetleg még ezután létrehozandó folyóirat volt, lett vagy lehetne *nyugatlagosan*, azaz a *Nyugat* (heterogén) szándékaiból sokat megértve, főként magát a „nyugatságot” meg- és valóságosan átértve, átsajátítva.

Ez persze adott esetben manapság már valami gyökeresen eltérő periodikum projektuma, mint ami (maga) a *Nyugat* volt. Komplet hűlye, aki fel akarja támasztani, vagy lényegileg véli feltámasztani – terveiben (mert úgyis csak a terveiben jut el addig). Azok a ma nálunk élő „nagy”, reprezentált rétegirodalmuk tekintetében „gyűjtő” folyóiratok, amelyek funkcionálisan deklarálják besorolásukat a *Nyugat* (állítólagos) mai helyére, tapasztalatom, nézetem és értékelésem szerint azokba a hibákba esnek közlési, redakcionális gyakorlatuk során, amiket fentebb, Kenyeres Zoltán nyomán körülbelül „legendaosztató” deficitekként állapítottunk meg magával a mintával kapcsolatban már. Még rosszabb, ha az esztétikai konzervativizmust poétikailag szűken értelmezve még ki is mondja a szerkesztőség, hogy nem kell neki az „új” (ami esetleg szellemileg-lényegileg éppenséggel nála „régebbi” is lehet). ((Mondom ezt én, aki posztmodernségemet elsősorban esztétikai konzervativizmusom megélésének tekintem!))

És mégis mozog a *Nyugat*! Nem ugyan az avantgárd *Anti-Nyugatokra* gondolok elsősorban, nem is arra a frontális felújítási idiotizmusra, amelyet évtizednyi idővel ezelőtt az *Élet és irodalom* hasábjain indukált vitákban kellett megfékezni és megregulázni. Hanem a *megint nyugat* című orgánusra, amely 2007 nyarán-őszén indult el, és amely ezredfordulós autenticitással látszik eldönteni a Gellért Oszkár vezérideje alatt egykor látens-markánsan kibontakozó vitát a folyóirat – minden folyóirat – alapvető irányvonal-választásáról: nevezetesen hogy „filológiai közlöny” (Babits) legyen-e, avagy „néplap” (Móricz)? A filológiának, amelyről mint olyanról természetesen nincsen már szó a Mártonyi Zoltán által szerkesztett újságban, a kanonizált jelenkori magyar irodalom felel meg az új vitaleosztásban, míg a népiségnek semmi... Azért a semmi, mert a

nivellált *midcult* tömegkulturális-médiális ihletettségű világában nincsen már nép, csak lakosság, fogyasztó. S ezt a „fogyasztót” kell megszólítani, de vas-
tagon, mert ez a ma aktuális *reprezentatív alany* a társadalomban. És ez, úgy
látom, sikerül Mártonyinak – mégpedig legjobb íróink közreműködésével. –

Micsoda: „megint nyugat”, de „hogyan nyugat”, és főleg „meddig (terjedően) nyugat”?

Nem tudom, de amíg ilyen tágassággal, egyszersmind határozottsággal céloztatik meg a lényeg, mint ebben a régi vágású *újorgánumban*, addig naponta nyugadtan térek nyugavóra.

Éjjeliszekevényemen verses- és prózakönyvek, irodalmi folyóiratok.

És ez nekem (továbbra is) tetszik!

Zsávolya Zoltán

100 éves a Nyugat!

Az Úr 1907. évének november hónapjából vérben és aranyban, megérkezve a zúzmarás decemberbe, mikor a pesti utcákon „homályló északi fény borong”-ott, a páratlan magyar irodalom egén új csillag gyúlt, hogy alig egy hónap múlva, 1908. január 1-jén, Petőfi születésnapján szórni kezdje fényét a flaszterre, hogy onnan cipők talpán besurranjon a kávéházak csillogó füstjébe és zefírbe olvadva, aláhulljon az irodalmi márványasztalokra. A *Nyugat* előkészületei. Egy folyóirat, amely kifordította sarkaiból a világot. Nem túlzás ez? De. Ha nem is a világot. De a magyar szellemi élet attól a pillanattól fordult egy nagyot. Száznyolcvan fokokot. Bárány Hatvány Lajos. Pénztárcáját kinyitotta. A többiek a szellemüket. 1907 legvége. Két ember biztosan nem a karácsonyra gondolt. Fenyő Miksa kilépve a Hangliból hazakísérte Osvát Ernőt. Pesti lakásába. Amaz meg Fenyőt Budára. És beszélgettek. Hogy kellene egy folyóirat. Ami lehetne a *Figyelő* új folyama. Akkor, ott, a fagyos éjszakában nem is gondolhatták. Hogy Babits is meghal egyszer. És akkor vége lesz. 1941-ben. Hogy

ha nem is a *Nyugat*, de a szelleme tovább él. A *Magyar Csillagban*. Aztán jön majd az *Újhold*. A negyedik nemzedék. De jöttek sajnos mások is. Meghalt a dal. De mint Lázár, kijött a sírból. A *Nyugat* kilencven éve. Virággal köszöntsük. És kérdezzük meg a hosszú élet titkát. Hogy van-e titok. Vagy csak úgy megmarad, ami érték. Mert így kell lennie. Mert van Isten. És ha van, akkor szükség nincsen. És mint apáról fiúra, úgy száll a szellem, a *Nyugat* szelleme generációról generációra. Technokrata világunkban. Ott röpül-e az Internet világhálón, hogy nyugat.kukac.hu.? Ismeri-e a világ? Az a bizonyos nyugat? Ami felé ez a csapat, Ignóus főszerkesztésével, Osváttal és Fenyővel elindult. Már 1908-ban is Európáztunk? Nem. Arra semmi szükség nem volt. Európa Magyarországozott. Az ember csak úgy kiugrott Bécsbe. Vagy Münchenbe. Párizsba. Berlinbe. És tudták, Budapest nem Bukarest. Nagy, nyitott kapuk. A világ. Hozzánk is besétáltak. Személyesen. Thomas Mann. Művükkel Bergson, Nietzsche. Freud. És a borongós, nőgyűlölő. A nagy, magá-

nyos metafizikus. Schopenhauer. Ez is a *Nyugat*. Csak úgy falták a könyveiket. Eredetiben. Babits és Kosztolányi. Fénykép, Kosztolányiné és Katja Mann. Kosztolányi és Thomas Mann. Meg báró Hatvanyné. A *Nero*, a véres költő meglepi Mannt. Nem semmi, mondhatnánk. Mai szavakkal. Akkor csak egymásra néztek. Nagy író ez a Kosztolányi! A beteg Móricz fogadja a nagy német író. Az előszobában vékony, szemüveges alak. Mann átadja kabátját, botját, kalapját. Csillogó fémpénzt nyom a markába. A szemüveges köszönti a látogatót, de nem fogadhatja el. Móricz nagyot nevet. – De hisz ő egy nagy magyar költő, nem háziszolga! Tóth Árpád! Thomas Mann bocsánatot kér. Fejét lehajtja. A két magyar mosolyog. Ez is a *Nyugat*. És József Attila falfehéren. Mert nem engedélyezték neki, hogy Mannt verssel köszöntse. Hogy fölolvashassa. Amit éjszaka írt. A Japánban. Annyit cigarettázott, hogy már a feje is hamus volt. És akkor nem! Találkoznak. A nagy magyar költő és a nagy és híres német író. Aki azonnal észreveszi, hogy a harminckét éves fiatalember sápadt arca mögött öngyilkos gondolatok cikáznak. Az elvágyódás villámai. Meg is kéri a körülállókat, hogy vigyázzanak rá. Hiába. Még abban az évben. És harmadszor temették. Feje most már örökre a Mama csontolén.

Valaki fölállt a Baumgarten-kuratórium ülésén. – Van köztünk egy ember, aki mindannyiunknál alacsonyabb egy fejjel és közben magasabb is. József Attila. Kosztolányi javasolta. Meg is kapta a „mindenség summáslegénye”. Halála után. Azt a díjat. Életében soha. Hát, mondta Kosztolányi, jóban kell lenni Babitscsal, aki nyerni akar! Nem volt jóban vele. Mert voltak ám intrikák is szép számmal. Ne csak a szépre emlékezzünk.

Noha a róla szóló kritikát Németh László írta. A „barátok” meg biztatták ezt az elgyötört, nagy szellemet: – Nem Németh a felelős, hanem Babits. Ő engedte, hogy lejöjjön a cikk. József Attila meg hallgatott rájuk. És megírta. Pamfletjét Babitsról. Talán most. A túlvilágon. Egy fekete mellett. Tisztázzák. Ez is a *Nyugat*. A lap előfizetőinek – tudhatjuk meg Fenyő Miksától – „kétharmada zsidó lehetett, egyharmada a keresztény középosztályból került ki”. A *Nyugat*, melynek törekvéseit Andrassy Gyula gróf őszinte érdeklődéssel figyelte. Milyen furcsa ma mindez. A széthúzás nélküli világ? Ahol Karinthy és Kosztolányi felhőtlenül nevezhetett ezen: „Légrádyról, a Pesti Hírlap főszerkesztőjéről azt állította, hogy amikor pénzt kért tőle, az leköpte őt, pfuj, pfuj, bűdös zsidó, mondta neki és lerúgta a lépcsőn.” Emlékezett vissza Kosztolányi Dezsőné, fölidézve Somlyó Zoltán alakját, az örökké éhes, sötét tűzű költőt; a nagy triászból – Esti Kornél, Kanicky –, Sárkányt. Még hogy Légrády. Finom úriember volt. A legnagyobb tisztelettel beszélt az írókkal. Csodaszép versei mellett ezért is szerették Somlyót. „Istenem, szeretsz-e még?” 2007-ben volt 130 éves a bús, bocsorokos, magyar nemes. És akkor? Ott? A *Nyugat* képzeletbeli trónján, kétségtelenül – Ady Endre. Aki azt mondta, hogy aki már diákkorában nem szeret dolgozni, abból író lesz. Mire gondolhatott? A mérhetetlenül sokat dolgozó Móriczra? Vagy éppen saját magára? Civil munkákra. Az írói, más. Keserű és édes, kibírhatatlan és mégsem lehet nélküle élni. Mert minek. Ady, aki együtt kocsizott Ambrus Zoltánnal, kissé kapatosan, hogy ne mondjuk, berúgva, és fogadott íróársával: másnap tárcát ad az egyik lapnak. Pedig jócskán elmúlt már éjfél.

És Ady, Molnár Ferencnél, a Népszínház utcában, belekezdett. Másnap megjelent a tárca. Ambrus a fejét csóválta. Ez a Bandi! Hát mi ez? Miféle zagyvaság? Merthogy az volt. Se füle, se farka, tarka iromány. Az illető lap következő száma hírül adta, hogy „baleset” volt: a szedő leejtette az összes ólombetűt, s azok huncutul, fittyet hányva a szerzőre, összekeveredtek. Az eset később se jött szóba. Nevettek? Akkor még lehetett nevetni. Pedig nagyon le akarták taszítani a trónról. „A poézis nem a szifilisz és impotens Ady Endrék, az agyalágyult Juhász Gyulák (...) előjoga..” Istenem! Hát kié e jog, ha nem az övék? Megpersze Kosztolányié is, aki Babitsnak írta ezeket a sorokat egy levélben. Azé a Kosztolányié, akiről azt írta Szabó Dezső, hogy ő a magyar Rilke. Csak-hogy Rilke csak Rilke, míg Kosztolányi rilkissimus! Kosztolányié, aki odaállt Kun Béla elé, hogy márpedig ő szívesen részt venne ebben a közműben, vagy micsodában. Mire Kun Béla lassan kihúzta íróasztalfiókját, hogy revolveréért nyúljon. – Nézze, ked-

ves Kosztolányi, a közműnek nincs szüksége költőkre. Fáj ez a költőnek? Akit sohasem érdekelt a politika? „Az elefántcsonttorony még mindig külön hely egy pártirodánál.” Írta az a Kosztolányi, „akiről a városban azt beszélnek, hogy rákja van. Mosolygunk rajta. Mi tudjuk, hogy nem az.” Pedig, dehogynem. Nem epulis. Nem sarcoma. Carcinoma. Szilvamacskák nagyságú, lángoló, vörös folt a fogínyén. Ötven körül haltak mind. Ő és Somlyó, Karinthy és Babits. Tóth Árpád korábban. Szép Ernő is csak volt. Kézcsókolom, az összes nő kezét. Szörnyen haltak. A *Nyugat*? Él Füst Milánon, Szabó Lőrincen, Hajnal Annán, Vas Istvánon, Kálnokyn át Nemes Nagy Ágnesig, Pilinszkyig és Rákos Sándorig, Gergely Ágnesen át Vasadi Péterig. A lap – meghalt. „Nem kelti föl se könny, se szó, se vegyszer. / Hol volt, hol nem volt a világon egyszer.” Hacsak 2017 decemberében két ifjú, pesti sétáján ki nem ötli: mértékadó folyóirat kel-lene...

Koppány Zsolt

Az ellentmondás szabadsága

Mi a fontosabb, valaminek a híre vagy a lényege? A „hír” annyiféle, ahány forrásból származik. A „lényeg” legalább ilyen mértékig megfoghatatlan, s kinek-kinek tudása, temperamentuma szerint változik az is. Egy száz évvel ezelőtt indított és 34 évig fennálló, mindig ugyanazon a címen megjelenő folyóirat híre és lényege megragadható-e egyáltalán? Ráadásul ha még néhány évszámmal is kiegészítjük ezt a száz évet, a két világháború kezdetét jelző évszámmal – 1914-gyel és 1939-cel –, majd az első befejezésével és az azt követő szégyenletes kudarcba fulladt kísérletek dátumaival – 1918-ra és 1919 százharminchárom napjára gondolok –, akkor ez a bizonyos „hír” és „lényeg” nemcsak irizál, de azokat összebékíteni is nehezen lehet. Még jó, ha az egyik magába csukódó szemmel egyszerűen nem vesz tudomást a másiktól, s a hír és a lényeg egymástól függetlenül éli a maga külön életét.

Hogy minden mondvacsinált félreértést eloszlassak, a száz évvel ezelőtt, 1908-ban indított, egy ideig kéthetenként megjelenő legendás folyóiratról, a

Nyugatról van szó. Akkoriban nem volt szokás a cím alá odaírni, hogy „irodalmi és kulturális szemle” vagy „irodalmi, művészeti és társadalmi” folyóirat. Mindenki tudta, hogy egy magára valamit is adó (irodalmi) folyóirat – a szakfolyóiratoktól eltérően – a művészet, sőt a társadalom valamennyi jelenségével (beleértve természetesen a politikát is) foglalkozik. Mint ahogy a *Nyugat* is tette.

Visszatérve az előzőekre, a *Nyugat* megítélése körüli „irizálásra” szeretnék megidézni egy apró, talán lényegesnek sem tekinthető, de mindenképpen érdekes és szembetűnő momentumot. Tudjuk, egy ideig MórícZ Zsigmond is ott dolgozott, nem szerzőként, hanem szerkesztőként Babits mellett a *Nyugat*-nál. Az is közismert, hogy később, némileg provokációs éllel a *Nyugat* ellenében indította meg (vette át Szabó Páltól) a *Kelet Népet*. Ez a szembeállítás és konfrontáció közismert. Az viszont már kevésbé – s gondolom, az új folyóirat szerkesztői, tulajdonosai és olvasói sem emlékeztek rá –, hogy a *Nyugat* első számában, a beköszöntőben a következők voltak olvashatók: *Csaba útja az égen írt utat honfoglaló Kelet népének. S így van megírva, hogy égen és földön, tudásban és szépségben és munkában mindenütt honfoglaló legyen Kelet népe.*

Valamikor talán én magam is arra gondoltam, hogy egyszer, ha időm lesz, elejétől végig, az első kötettől az utolsóig végigolvasom a *Nyugat* vaskos köteteit. Megtehettem volna, s ha az irodalomtörténetre adom a fejem, bizonyára meg is tettem volna. Tíz kerek évig ott dolgoztam a forrás közelében, az Országos Széchényi Könyvtárban, és ha nem is fordult meg kezemben naponta a *Nyugat*, de megfordulhatott volna. Csak át kellett volna ballagnom a Nemzeti Múzeum hatalmas kőlapokkal borított folyosóján (akkor még ott volt nemzeti könyvtárunk) a folyóirattárba, és az inspekciózás unalmas és eseménytelen óráiban (akkoriban még este 10-ig tartott nyitva az olvasóterem) szédülésig olvashattam volna. Nem tettem, s mikor kiszabadultam a könyvtári kincsesbányából, egy ideig még melengetett az a gondolat, hogy fordult a kocka. Eddig – egy évtizeden át – én segítettem a betévedt olvasókat eligazodni a könyvtár és különösen a katalógusok labirintusrengetegében, mostantól fogva majd engem, az olvasóvá vedlett néhai könyvtárost fogják kiszolgálni, hordják az asztalomra az érdekesnél érdekesebb és fontosabbnál fontosabb könyveket, dokumentumokat. Hogy ez miért maradt futó ábránd, ennek oknyomozó története, lélektani összetevőinek kibogozása nem ide tartozik. Lassanként világossá vált, hogy amit nagyon szeretnék elolvasni, azt jobb megszerezni, megvásárolni, és otthon, ceruzával vagy tollal a kezemben, ha lehet, még a betűk, a mondatok, a papír mögött megbújó lényeket is derékon ragadni. A látható eredmény: telefirkált lapok, ami ellen könyvtáros énem – ha nem nevelem toleranciára – borzongva tiltakozott volna. Következésképp, amit szellemileg magamévá akartam tenni, jobbra birtokba is vettem. Így került a kezembe, vásároltam meg jó húsz vagy harminc évvel ezelőtt a hátsó borítón olvasható feljegyzés szerint 8.- forintért a *Nyugat* 1918. június 1-jén megjelent számát (XI. évf. 11. sz.).

Nem különleges szám ez, a véletlen nyomta a markomba. Nagy, mondhatnám legnagyobb hiányossága az, hogy a *Nyugat* legjelentősebb szerzője,

Ady nem szerepel benne. Akkor már súlyos beteg, s a szépirodalmi rész utolsó oldalait (ez volt az Ady-versek számára fenntartott hely) átengedte másoknak. Hogy ez a hiány még szembetűnőbb legyen, ebben a számban egyáltalán nincs vers. Sőt a hírekből azt is megtudjuk, hogy Ady Endre a budapesti Zeneakadémia termében tartott *Nyugat szerzői esten* sem szerepelt.

Hogy mégis miért kedvelem ezt a *Nyugat*-számot? (Írhattam volna azt is, hogy egyáltalán a *Nyugatot*?)

Jólesik már a címlapra is ránézni, ahol ezt olvasom csupa nagybetűvel: SZERKESZTŐK: ADY ENDRE, BABITS MIHÁLY. Majd egy sorral alább a főmunkatársak közt Ambrus Zoltán, Kaffka Margit, Laczkó Géza, Mórícz Zsigmond, Osvát Ernő és Schöpfung Aladár nevét. Ez a névsor a *Nyugat* garancialevele. És a tartalom ezt (jobbára) nem cáfolja meg. (A „jobbára” módosító szavacskát csupán azért illesztettem a mondatba, mert – be kell vallanom, ami az eddigiekből egyébként is nyilvánvaló – hogy nem lévén mellettem a polcon a teljes *Nyugat*, ez az állítás csupán feltételezés.) A magyar értékeknek olyan számbavétele és felsorakoztatása ez a júniusi szám, amely igen szám íze szerint való. A nagybányai festők későbbi monográfiája, Réti István ír visszaemlékezést a magyar festészet elhunyt fejedelméről, Hollósy Simonról, Kodály Zoltán a *Kékszakállú herceg vára*, Bartók Béla első operájának bemutatójáról számol be. És hogy a régi magyar irodalom is megkapja azt, ami megilleti, éppen ebben a számban jelent meg Gábor Ignác korszakos verstani tanulmányainak egyike *Zrínyi verselése és a magyar ősi ritmus* címen.

Ezt a *Nyugat*-számot nem azért vásároltam meg, mert éppen ezek az írások jelentek meg benne. Igaz, később épp Kodály *Zrínyi szózata* révén Kodály is „kapcsolatba” kerültem. Az ősi magyar ritmus problémája, Gábor Ignác elmélete Németh László verselméleti írásaiban kísértett, hogy aztán mindezt rendszerbe foglalja verstani könyvében Vargyas Lajos, akivel éveken keresztül egy munkahelyen dolgoztam, és szinte naponta találkoztam vele a Zene tudományi Intézetben. Négy-öt erős szál is kapcsol ehhez a *Nyugat*-számhoz. Pedig, ahogy említettem, a véletlen adta a kezembe. Okkal gyanítom, hogy a legtöbb (ha talán nem is valamennyi) *Nyugat*-számban megtalálnám ezeket a magyar és ezen keresztül egyetemes művészi értékekhez kapcsolódó, engem személyesen érintő, ezekhez bogozó szájakat. Hogy ez megfelel-e a *Nyugatot* körülgomolygó, fentebb emlegetett, irizáló „hírnek” vagy az agyonkanonizált „lényegnek”, nem tudom. Személy szerint „az én köreimet” ez az önkényes ki-sajátítás – mondhatnám Arkhimédésszel – (legalábbis egyelőre) nem zavarja.

Más régiók lakói vagyunk.

Persze a *Nyugat*nak is óriás dzsungel az aljnövényzete. Ennek az aljnövényzetnek köszönhető a talaj nedvessége, termékenység, amelyen felnővekedhetnek az óriások. Akik – és ez elkerülhetetlen – a kisebbek elől elfogják az éltető napfényt, s kipusztítják a közelükbe merészkedőket. A természet könyörtelen. De nemcsak a természet. A természetből idegen, az ideológia járszalagjára fogott (gyakran a politika hizlaldájában tenyésztett) irodalomtörténet is pusztít. Ezt az elmúlt negyven-ötven évben megtapasztaltuk, és a jelenben is szenvedünk tőle. Pedig a kártékony kanonizálási divat nemcsak a kitagadottaknak

ártott és árt, a kedvezményezettek hitelét is megkérdőjelezi. A százados évfordulón érdemes megemlíteni, hogy a *Nyugat* mellett olyan rangos, nem kevésbé hiteles folyóiratok is állták a sarat, mint az agyonhallgatott, évtizedeken keresztül az irodalomból száműzött Tormay Cecile lapja, a *Napkelet*, vagy a zúzdába küldött, az Országos Széchényi Könyvtár zárt anyagában őrzött *Magyar Szemle*. Ezek és a náluk általában jóval alacsonyabb színvonalú (mint például Herczeg Ferenc *Új Időkje*), jobbára rövidebb életű folyóiratok adják meg azt a szellemi környezetet, amelyben a *Nyugat* kifejtette hatását. Hogy olykor vitákra is sor került? Mi sem természetesebb. Belső és külső vitára egyaránt. Csak példaként említem meg a fiatal Babits vitáját Lukács Györggyel a filozófiai nyelv homályosságáról (Lukács Babitscsal szembeni ellenszenve innen datálódik) vagy Németh László kiválását a *Nyugatból*. Nagy kár, hogy a *Pennaháborúk* (Nyelvi és irodalmi viták 1781–1826) és a *Tollharcok* (Irodalmi és színházi viták 1830–1847) köteteihez hasonlóan nem jutott eddig senkinek eszébe, hogy a *Nyugat* környékén kibontakozó és nehezen hozzáférhető folyóiratokban porladó, a kort jellemző és értelmező vitákat egy kötetbe összegyűjtse. Ebben a tükörben nemcsak a *Nyugat*, de a kor arca is karakteresebben rajzolódna ki. És velük együtt magunkat is jobban, mélyebben megismernénk.

Ha a *Nyugatra* gondolok, mindig az a kép jelenik meg előttem, amelyet a lap fennállásának 25. évfordulóján, 1933-ban készítettek. Egy zongorát állnak körül, többen frakkban és fehér csokornyakkendőben. A középpontban Babits és Móricz áll, egyik oldalukon többek között Szép Ernő és Erdélyi József, a másik szélén Karinthy Frigyes, Füst Milán és Kosztolányi Dezső. Nem a teljes magyar irodalom, de mögöttük az is felsejlik. A teljes magyar irodalmat, az én irodalmamat is ott látom e körül a képzeletbeli, országnyira növelt zongora körül. A nemrég holtakat éppúgy (Csáth Gézára, Kaffka Margitra és legfőképp Adyra gondolok), mint a véletlenül hiányzókat (Tersánszky Józsi Jenőt említeném és Juhász Gyulát) és az utánuk jövőket: Illyés Gyulát, Weöres Sándort, Takáts Gyulát és az Adyt és Móricz Zsigmondot „követő”, a népi írók közé sorolt Németh Lászlót...

Nem pajzs és dárda a *Nyugat*, de még csak nem is seregeket gyűjtő zászló vagy védjegy. Legfeljebb bátorító példa.

A *Nyugat* olyan – nem tökéletes és makulátlan – írók gyülekezete, akiknek személy szerint én magam igen sokat köszönhetek. Mindenekelőtt az ellentmondás, a megtagadás és együttérzés váltóáramának éltető lüktetését.

De nemcsak én, ők is köszönhetnek nekem valamit. Ha mást nem, hogy bennem így vagy úgy, de ők is tovább élnek.

Albert Gábor

Ötpengős 1938-ból

Az OTP Bank Pénzügytörténeti Gyűjteményéből
(Budapest, V. kerület, Vigyázó Ferenc u. 6. Telefon: 473-5617)

Gyűjteményünkben a pénzügyi dokumentumok mellett számos hazai és külföldi fizetőeszköz, bankjegy és érme is megtalálható.

Az alábbiakban az 1800-as évek elejétől egészen napjainkig terjedő, teljesség igénye nélküli kollekcióból egy 1938. évi 5 pengős érme elő- és hátoldalát mutatjuk be az olvasónak.

Az érme az 1938. évi IX. törvénycikk alapján került kibocsátásra Szent István király halálának 900. évfordulója alkalmából.

A 640 ezrelék finomságú ezüstműből vert 600 ezer darab érme 1938. augusztus 12-én került forgalomba.

Az érme súlya 25 g, átmérője 36 mm, vastagsága 3 mm, pereme mintás.

Tervezője a számos arcképlakettet, pénzérmét is készítő Berán Lajos éremművész, aki egy időben az Állami Pénzverde igazgatója volt.

A rendkívül szép, aprólékos kidolgozású érme 1945. október 31-éig volt forgalomban.

*Szlanka András
gyűjteményvezető*

Ajándék, kedély

„Tudvalevő, hogy nálunk minden hír kiszivárog. / Tudta Matyink, mi az ábra, s nagy ravaszul kieszelte, / hogy' fenyegethetné ama ütleget Döbrögiti inkább, / semmint őt, aki mellett óvón áll az igazság.” (Gyárfás Endre)

„Felhasználónév: ide írd azt, hogy MICIMACKÓ!... jelszó: ide írd azt, hogy JELSZÓ! Nahát, negyvenkét levelet kaptam!” (Barok Márk)

„Made in China. Tartalmaz: * tehénistálló * József * Mária * Jézus * számár * tehén” (Noth Zsuzsánna)

„»Szerjózsa még egy hír. Golyót röpítettem a fejembe. Maximillian.«” (Kornéli Bea)

„– Amint lehull az első dara, én elmegyek – mondta akkor fontoskodva Bezeg, de azóta eltelt három darahullás, két kérgesedés, és most újra bogyzsikkadás van, Bezeg pedig, úgy tűnt, végleg ideszokott.” (Borbáth Péter)

„Pofozgatták a nénikét, belehallgatóztak, puha csirketollat tartottak az orra alá, különböző rigmusokat mormoltak, masszázst alkalmaztak – de a nénike azt tette, amit általában a halottak tesznek: egyszerűen semmi sem izgatta.” (Siegfried Lenz)

„Közönyt vált ki a pátosz, az őszinte érzelem szintén. Az lesz a legnagyobb király, akié a nagyobb poén.” (Balogh Robert)

„A Nyugat, mint minden jelenség a Földön, nem azért érdekes valójában, ami lett, hanem ami – különböző időszakában eltérő hangsúlyokkal – lenni szeretett volna.” (Zsávolya Zoltán)

Ára: 650 Ft. Előfizetés: 5000 Ft.

Előfizethető személyesen valamennyi postán és a kézbesítőknél, a Magyar Posta Zrt.
(1) 303-3440-es faxszámán, a hirlapelofizetes@posta.hu e-mail-címen,

A Napút elérhető az interneten: <http://www.napkut.hu>

Számlaszám: OTP 11713005-20381185

Folyóiratunk támogatói:

A Nemzeti Kulturális Alap ismeretterjesztés és környezetkultúra, valamint közművelődési kollégiuma és a Nemzeti Civil Alapprogram